

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Cette œuvre est hébergée sur «*Notes du mont Royal*» dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

SINENSIS IMPERII
LIBRI CLASSICI
SEX,

N I M I R U M

ADULTORUM SCHOLA,
IMMUTABILE MEDIUM,
LIBER SENTENTIARUM,
MEMCIUS,
FILIALIS OBSERVANTIA,
PARVULORUM SCHOLA,

E Sinico idiomate in latinum traducti

A

P. FRANCISCO NOËL Societatis JESU
MISSIONARIO.

Coll. Script. Rev.

Auffg. S. S. 1746.

SUPERIORUM PERMISSU.

PRAGÆ, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandæ, in Colle-
gio Soc. Jesu ad S. Clementem, per Joachimum Joannem
Kamenicky p. t. Factorem, Anno 1711.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Anc latinam sex Librorum Classicorum
Sinensium versionem Tibi exhibeo ,
Amice Lector , non tantum ut discas,
quæ Sinæ scripserunt , sed & ut agas , quæ rectè
fenserunt ; multa enim & longa antiquitate
commendata , & vera virtute digna in se conti-
nent ; nec fortasse in doctrina , si substantiam ,
non modum spectes , antiquis Græcis impares.
Nè tamen expectes libros , qui rerum inventio-
ne , partium dispositione , ordinis partitione ,
argumenti connexione , uti recentiores ferè con-
sueverunt , statim & oculos & animum rapiant ;
more Veterum loquuntur ; rem , non artem
quærun ; nunc sententias avulsas , nunc dia-
logos , nunc exempla proponunt ; quamvis
etiam eleganti connexi sermonis stylo , & ordi-
nato dicendi cursu non raro ratiocinium institu-
ant , ac præsertim Doctoris Memcii liber , qui
familiari argumentandi & persuadendi artificio
singularem concatenatorum dialogorum ordi-
nem servat.

Deinde nec reconditam, aut sublimitate miram tibi finge doctrinam; solam Ethicem vulgarem, morum compositionem, Familiæ disciplinam, & ferè semper boni regiminis, ad quod omnia sua dicta referunt, artem hi libri spectant. Unde non tam ipsa nova argumenti ac materiæ præstantia, quàm ingens hominum multitudo, qui illis dant operam, me impulit ad aggrediendam istam laboriosam versionem; siquidem omnes pueri Sinenfes, qui in urbibus, oppidis, pagis artem legendi & scribendi addiscunt, (& sunt copiosissimi,) hos quinque libros, *Scholam Adultorum*, *Librum Sententiarum*, *Medium Immutabile*, *Memcium*, *Scholam Parvulorum* non tantùm legunt ac perlegunt, sed etiam penitùs memoriæ mandant. Et quicumque ad obtinendum Baccalaureatûs gradum se examini subjiciunt, decerptas ex his libris sententias ad breves quasdam orationes componendas à provinciali litterarum Præfecto accipiunt.

Insuper omnibus Baccalaureis imponitur eodem modo addiscendus filialis Obedientiæ libellus, præter unum ex aliis quinque libris classicis dictis *Ou Kim*, quem ad suum arbitrium unusquisque

quisque eligit; ideoque istum filialis Observantiae libellum etiam vertendum & latinitate donandum judicavi. *Ou Kim*, id est, quinque classici priscorum Sapientum libri, quorum nomina sunt hæc: *Xu Kim*, liber Annalium Imperialium; *Xi Kim*, liber Carminum; *Ye Kim*, liber mutationum ac productionum; *Li Ki*, liber Rituum; *Chun Cieu*, Ver & Autumnus. Hos non judicavi vertendos, tum quia ab omnibus & singulis, ut jam dixi, Baccalaureis non perdiscuntur, tum quia eorum nonnulli sunt valde prolixi, parùm succosi, nec minùs tædiofi, præter aliarum etiam occupationum laborem, qui ad hoc opus suscipiendum nec tempus, nec otium concessit.

Vides itaque penè innumerabiles esse discipulos, qui istis sex suprà memoratis libris assiduam operam navant, & numero quidem longè plures, quàm qui in tota Europa prima linguæ Latinæ rudimenta ponunt. Omitto Tumkinenses, Cochinchinenses, Coreanos, & alios multos Chinæ finitimos populos, qui istis etiam addiscendis animum passim intendunt. Numquid igitur, quod tam multi populi callent,

hoc nôsse Europæos addēcet? Maximè cùm tam
sæpè de scientia Sinica sermonem faciant; imò &
subinde inter se litigent; sed quid verè sentiant
Sinæ, defectu exactæ librorum Sinensium ver-
sionis, plerumque non possunt satis dijudicare.
Quamvis enim à centum & ampliùs annis, ex
quo Missio Sinensis cœpit exordium, istorum
librorum versio aliquoties tentata, imò & ut-
cumque inchoata fuerit, nondum tamen huc
usque absoluta prodiit; quocirca hanc, utpote
absolutam, nec fortè ingratam nec inutilem
fore existimo; præsertim cùm verum ipsorum
Interpretum Sinensium, & originalem sensum
accuratè sequi studuerim, propriam tamen phra-
sis latinæ claritatem pro phrasibus Sinicæ elegantia,
quæ de more est maxima, afferre conatus; ideo-
que interdum Authoris menti magis, quàm ver-
bis, nè nimis obscurus forem, me adstrinxi.
Verùm nè speres quoad latinitatem & stylū ulti-
mâ limâ politum opus; advertas enim & in Mis-
sione confectum, & in festinatione impressum.
Genuinum autem librorum sensum, plerumque
intellectu non adedò facilem, me sat affecutum
fuisse, prudens Lector, forsitan tibi persuadebis, si
cogi-

cogites me post longum vigintiannorum & amplius studium, quibus isti linguæ Sinicæ addiscendæ & istis libris pervolvendis non segniter vacavi, hanc tandem versionem in lucem edere. Attamen cùm sit hominis posse labi & falli, sicubi fortè aut in verborum significatione, aut in sermonis connexione lapsus quosdam deprehenderis, dummodò bene idiomatis & librorum Sinarum sis gnarus, eos corrigas velim; non injucunda accidet correctio:

Denique cùm Sinæ in istis libris classicis apponere soleant notas, quæ aut sententias aut sensum discriminant; idèd in his versionibus etiam curavi ad marginem adscribi numeros, qui illis notis respondent.

Atque hæc generatim dicta sufficiant; speciatim enim unicuique libro ad clariorem ejus intelligentiam duo verba insuper præponam. Fructuere, Lector, patientiæ non modicæ fructu; & dum leges Sinarum doctrinam, Christianorum vitam cogita. Utinam utrisque lapis angularis fiat CHRISTUS!

INDEX ET SYNOPSIS CAPITUM ET ARTICULORUM.

LIBER I. Adultorum Schola

S E U Doctrina.

Hic liber dividitur in duas partes.

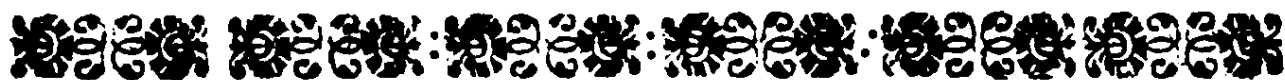
In prima (paginâ 10.) sunt ipsa Confucii verba, quibus asserit Adultorum doctrinam consistere in reparanda propriæ & alienæ rationalis facultatis primitiva claritate, & in querenda hujus claritatis summa perfectione, in qua sola sistendum est. Ut hoc autem obtineri possit, oportet primò perscrutando rerum naturas, acquirendo veri Boni & veri Mali cognitionem, stabiliendo voluntatem in veri Boni amore, & in veri Mali odio, tenendo cordis rectitudinem, componendo suos mores, reparare primitivam propriæ rationalis facultatis claritatem. Deinde ex hac propria reparatione sequitur ultro aliena, videlicet totius Familiæ concordia, Principatus bonum regimen, universi Imperii pax ac tranquillitas.

In secunda (pag. 13.) hanc succinctam Confucii doctrinam, ejus discipulus Tsem Tsu decem parvis capitulis explanat. In primo explicat quid sit reparare primitivam suæ rationalis facultatis seu suæ rationis facultatem. In 2. quid sit renovare alios, sive populum. In 3. quid sit in summa perfectione ac bonitate sistere, In 4. quid sit unum primariò, id est, sui reparationem; & alterum secundariò, id est, aliorum renovationem, spectare. In 5. quid sit investigare rerum naturas, & perfectam veri Boni, & veri Mali notitiam acquirere. In 6. quid sit suam voluntatem in veri Boni amore, & in veri Mali odio stabilire. In 7. quid sit veram cordis rectitudinem tenere, ut possit quis vitam & mores suos rite componere. In 8. quid sit vitam & mores rite

com-

Index & Synopsis Librorum.

componere, ut possit quis totam suam Familiam bene dirigere. In 9. quid sit totam Familiam pulchro disciplinae ordine, pace, concordia bene dirigere, ut possit quis Principatum suum recte gubernare. In 10. quid sit Principatum recte gubernare, populum amando, virtutem sectando, sapientes Ministros eligendo, moderatas opes congregando, ut possit quis suo exemplo universum Chinae Imperium commovere, ad virtutem excitare, componere, pacare.

LIBER II.

Immutabile Medium.

Hic liber continet 33. parva Capitula, seu Articulos.

In primo cap. (pag. 41.) explicat quid sit natura, naturæ ductus, & recta vitæ disciplina; in his enim consistit Immutabile Medium seu recta via, à qua non licet recedere, quin erretur; & ne ab hac recedatur, invigilandum est primis & subtilibus proprii cordis commotionibus. Deinde harum commotionum causa, effectus, concordia explicatur.

In 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. cap. (pag. 43.) Hoc Immutabile Medium, in quo nec per excessum, nec per defectum peccatur, quodque à paucis servatur, per varia prudentiæ, pietatis, fortitudinis exempla deducitur. Sapientes, qui in his virtutibus Immutabile Medium tenuere, referuntur.

In 12. & 13. cap. (pag. 47.) Ista Medii via tum quoad speculationem, tum quoad praxim, est facillima simul & difficillima, patens & recondita, arcta & vasta.

In 14. cap. (pag. 50.) In omni negotio & statu Sapiens sui officii limites non transilit.

In 15. & 16. cap. (pag. 51.) Immutabile Medium est similis longæ viæ, vel spiritus 1. atura ac virtuti.

In 17. 18. 19. cap. (pag. 52.) pro exemplo Immutabilis Medii affertur filialis Principum Xun, Ven Vam, Vu Vam, Cheu Kum observantia, & sancita ab his parentandi leges ac ritus.

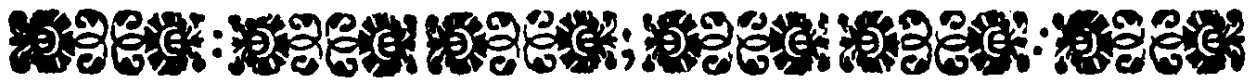
In 20. cap. (pag. 56.) ostenditur, quod ad bonum aliorum regimen prærequiratur sui ipsius regimen, sive suorum morum compositio. Morum compositio sita est maxime

Index & Synopsis Librorum.

in tribus virtutibus, prudentia, pietate seu cordis rectitudine, fortitudine. Prudentia ad cognoscendam, pietas ad sequendam, fortitudo ad perficiendam hanc communem omnibus hominibus Immutabilis Medii viam conducit ac requiritur. Deinde exponuntur novem universales ritè imperandi leges. Harum omnium basis est vera propriorum morum compositio, Immutabili Medio acquisita. Veritas autem debet esse tum in corde & affectu, tum in opere & effectu; ad veritatem enim tamquam ad primum principium omnia referuntur. Veritas est Celi agendi via; & veritatis studium, est hominis agendi via ad acquirendum Immutabile virtutis Medium. Hoc studium debet esse diligens & constans.

In duodecim sequentibus Capitulis (pag. 62.) explicatur immensa perfectio viri sapientis, qui summam virtutis veritatem assecutus est. Hac veritate Sapiens non tantum se, sed etiam alios perficit; rebus futuris prospicit, eas quasi prævidendo; ad omnia se extendit sive in calo, sive in terra. Si sit Princeps, optimas leges felicissimo successu sancit. Ejus vis est similis Celi virtuti tum universali, tum particulari; illam ubique omnes suspiciunt ac colunt.

In 33. cap. (pag. 71.) ad acquirendam hanc summæ veritatis, in qua Immutabile virtutis Medium situm est, perfectionem non requiruntur facta ardua, insolita, fulgentia; sed opus est virtute interiori, occulta, imperceptibili.

LIRER III.

Sententiarum Liber.

CUm totus hic liber res inter se disjunctas complectatur, non potest facile earum compendium aut argumentum proponi; ideo indicabo tantum nonnulla, de quibus præcipue agunt singuli Articuli. Sunt ergo hæc:

1. Artic. (pag. 83.) Diverse Sapientis dotes, virtutes, munia sive in privato, sive in publico vitæ statu.

2. Artic. (pag. 86.) Principis munus ad populum bene regendum. Filii erga Parentes observantia. &c.

3. Artic. (pag. 90.) Præscripti parentandi Ritus. Quidam eorum transgressores referuntur & arguuntur. De Spirituum cultu. De legibus imperialibus. De arte jaculandi. De Musica.

4. Ar-

Index & Synopsis Librorum.

4. Artic. (pag. 102.) *Discrimen inter virum pium & non pium; inter Sapientem & non Sapientem. Sapientis agendi modus & munus. Filii erga Parentes officium.*

5. Artic. (pag. 105.) *Confucius fert iudicium de diversis quorundam suorum Discipulorum, & aliorum dotibus, virtutibus, defectibus. Pietas, seu cordis rectitudo, quæ, quia in hominis animo latet, non potest ex exteriori virtutis specie certò cognosci.*

6. Artic. (pag. 111.) *Aliquorum Confucii Discipulorum aptitudo ad regimen. Eorum discendi & proficiendi ardor. Modus dandi & accipiendi. Pietatis munia.*

7. Artic. (pag. 118.) *Varia Confucii effata de se submissè sentientis, & de suo agendi modo. Eiusdem Confucii laudes à Discipulis celebratæ.*

8. Artic. (pag. 125.) *Elogia antiquorum Principum & Imperatorum Ven Vam, Yu, Xun, Yao. Quadam sapientis Discipuli Tsem Tsiu effata, & monita. Sapientis officia.*

9. Artic. (pag. 129.) *Varia in Confucii ejusque doctrinæ laudem effata. Confucii modestia de se submissè & humiliter loquentis. Nonnulla ad sapientiam addiscendam præcepta.*

10. Artic. (pag. 136.) *Exterior Confucii vivendi modus refertur ab ejus Discipulis; nimirum modus agendi intra & extra domum, loquendi, gradiendi, vestiendi, comedendi, bibendi, dormiendi, &c.*

11. Artic. (pag. 140.) *Confucius sermonem faciendo de diversis suis Discipulis; alios laudat, alios arguit, aliorum animum explorat.*

12. Artic. (pag. 148.) *Modus colendi pietatem, seu cordis rectitudinem, populum regendi, tributa exigendi, virtutem virtuti accumulandi.*

13. Artic. (pag. 154.) *Recti regiminis documenta. Dotes & virtutes, quæ in viro pio ac sapiente requiruntur.*

14. Artic. (pag. 159.) *Viri sapientis officium. Cæli providentia erga Regna. Vir perfectus, quis? Regii Ministri actiones & dotes. Ardor boni regiminis. Sapientis virtutes.*

15. Artic. (pag. 169.) *Diversa effata circa Sapientis virtutes & regendi artem.*

16. Artic. (pag. 174.) *Regius Minister debet avertere Regem à bello injusto. Prævi regiminis damna. Tria amicorum & amorum genera prosunt, tria obsunt. Sapienti quamnam cavenda? Quanam cogitanda? Quomodo Confucius suum filium instrueret?*

17. Artic. (pag. 178.) *Mens & opinio Confucii erga aliquos Præfectos à suis Dominis deficientes. Quinque virtutes in viro Principe necessariae. Sex præclara effata, & sex horum defectus. Laus & utilitas libri Carminum. Triennalis*

Index & Synopsis Librorum.

luctus pro patris & matris morte. *Quadam hominum exosorum, aut sordidorum genera.*

18. Artic. (pag. 186.) *Laus aliquot Principum antiquorum & Praefectorum. Illecebra mulierum bonum regimen perturbant. Gesta nonnullorum Sapientum, occultam vitam agentium. Diversi Musices Praefecti in convivio adhibere soliti. Boni regiminis quaedam regula.*

19 Artic. (pag. 191.) *Quis verus sapientiae Alumnus? ejus munia. Alios docendi norma. Obtreclatio, & laus Confucii.*

20. Artic. (pag. 195.) *Refertur series & primordia Imperatorum Yao, Xun, Yu, Chim Tam, Vu Vam. Deinde nonnullae boni regiminis virtutes, & mali vitia.*

LIBER IV.

Memcius.

LIBRI I. CAPUT I. pag. 209.

DOCTOR Memcius cum Regulo Leam hoei vam sequentia edisserit : Sapiens Princeps ad bene regendum, non utilitatem & questum, sed pietatem & aequitatem querere debet; tunc si habeat amoenitatis loca, illis securè fruetur; insipiens Princeps non potest illis securè frui. Bonum regimen parit populi frequentiam. Radix autem boni regiminis est prospicere rebus ad populi victum necessariis, v. gr. rei agrariae, piscationi, arborum amputationi, agrorum divisioni, bombycum & animalium domesticorum alendorum utilitati. Tunc populi amor oritur erga Principem. Quo amore habito, facile possunt & leges sanciri, & instructiones dari, & scholae erigi. Tempore famis, Princeps egenti populo diligenter opituletur, nec alat inutilium animalium turbam, quae hominum fame morientium cibum devorant; atque ita immisericordi regimine eos non enecet. Sit parcus in poenis, modicus in tributis, sollicitus in agricultura, providus in morum instructione. Tunc alii populi, qui à suis Principibus tyrannicè opprimuntur, ad eum convolabunt, & se ei ultro subdent.

Postea agendo cum Regulo Siuen Vam, eandem etiam ritè imperandi artem
eum

Index & Synopsis Librorum.

eum edocet. Hic Regulus ex aspectu bovis tremiscentis, qui ad macellum trahabatur, commotus ad commiserationem, jusserat eum à morte eximi. Inde Memcius arripit occasionem eum hortandi, ut istum innatum commiserantis animi affectum, quem in bovem exercuit, in populum exerat, piùmque ac benignum regimen teneat; ne facultatem, sed voluntatem tantum posse ei deesse variis similitudinibus probat; nihilque esse periculosius, quam cor in pondere & mensura errare. Denique suadet, ut non frustra vi & armis, sed utiliter pietate & æquitate ad Imperii fastigium aspi-
rèt procurando omnia, quæ sunt populo necessaria ad commodam sustentationem & habitationem.

Memc. Lib. I. Cap. II. pag. 227.

Memcius ostendit Regulo Siuen Vam Musicæ amorem Principi prodesse ad bonum regimen ob consimilem & sonorum & animorum concordiam, dummodò Princeps suam Musicam seu suas delectationes cum populo communes faciat; nec velit ipse solus gaudere, dum interim populus præ inopia gemit, & perit. Deinde Princeps non vilem homuncionum, quæ unum bullientis sanguinis impetum sequitur, sed illustrem Heroum, quæ unam æquitatis rationem spectat, fortitudinem amet. Sô Princeps ex populorum gaudio gaudeat, & ex tristitia tristetur, omnium animos sibi devinciet. Olim Principes visitando suas terras, non gravamen, sed levamen populo afferebant; nunc contrà. Exemplar boni regiminis in Principe Kim Kum, qui super sapienti sui primi Ministri consilio jussit Musicam componi; & in Principi Ven Vam, qui maximè viduos, viduas, orphanos, senes liberis destitutos adjuvabat. Honestus sive opum, sive voluptatum amor non obest bono regimini, sed Principis durities & incuria. Unde Princeps antequam aliquem ad magnam dignitatem evehat, diligenti prius examine utatur, oportet; nec statim aliorum dictis credat. Regii enim Ministri sunt instar opificis, qui altum exstruit ædificium; & instar lapidarii, qui pretiosam gemmam elaborat. Vi & crudelitate Regnum contra populi voluntatem occupare, periculosum est; contrà, dum populus tyrannide oppressus se ultro subdit. Benignitas exercenda in populum, ut postea data occasione, suum Principem & belli duces in præliis non deserat. Varia monita pro exiguorum Principatuum Dynastiæ ad se tuendos contra vicinos Principes potentiores. Vir sapiens Parentibus defunctis parentet juxta suas præsentis facultates.

Memc. Lib. I. Cap. III. pag. 249.

QUando populi tyrannide opprimuntur, si quis Princeps pium ac benignum regimen exerceat, tunc facillimè omnes ad se allicit, & novam Monarchiam auspiciatur. Sed ejusmodi Princeps jam pridem non reperitur. Cordis ars immobiliter obfirmandi, ut non concutiatur sive in rebus dubiis, sive in periculis. Referuntur exempla eorum, qui hac arte claruerunt. Ut hæc obtineri possit, adhibenda est mentis intelligentia ad dissolvendas speculationis dubitationes, & vitalis aura vis ad pervincendas operis difficultates; & studio quidem constanti, ac non præcipiti. Laus aliquot Sapientum antiquorum, & maximè Confucii. Modus regendi duplex: Archontum, & Imperatorum; illi armis & virium auxilio, hi pietate & virtutum exemplo regunt; illi homines & non corda, hi homines & corda sibi subdunt. Tempore pacis vacandum bono regimini, non otio aut solis voluptatibus. Ad officia & dignitates digni dumtaxat, & apti evehendi. Benignitas in populum exercenda. Licet omni homini sit ingenta quædam pietas, æquitas, honestas, prudentia seu intelligentia; prout tamen unusquisque rebus assuescit, diversas contrahit affectiones & mores. Unde si quis illas virtutes non exerceat, id non ex naturalis facultatis defectu, sed ex propria voluntatis culpa provenit. In harum virtutum praxi diversi diversam inire viam.

Memc. Lib. I. Cap. IV. pag. 270.

HÆc tria ad militiam maximè conducunt: temporis electio, loci emolumentum, hominum concordia; sic tamen ut hæc concordia longè prævaleat aliis duobus. Princeps qui prior non invisit, sed ad se accit sapientiæ Magistrum, peccat contra urbanitatem. Sapientiæ Magistrum modò decet, modò dedecet accipere à Principibus munera. Præfectus qui non potest bene fungi suo officio, debet illud abdicare. Parentes honorificè sunt sepeliendi. Feudatarii Reguli sine Imperatoris facultate non possunt de suis Regnis disponere, aut illa in alium transferre; nec bella inferre. Agere quod recta ratio agendum dicat, quamvis postea res malè succedat, non est contra prudentiam & pietatem, ut videre est in Principe Cheu Kum mittente fratrem suum ad invigilandum alterius Regno. Memcius cum nihil suis consiliis, monitis, documentis penes Regulum Siuen Vam proficeret, tandem penè invitus, & quadam quasi necessitate avulsus ex ejus Regno Cy discedit, ac in patriam redit.

Memc.

Memc. Lib. I. Cap. V. pag. 286.

Nemo est, qui non possit virtutem exercere, & Sapientes imitari; in omnibus enim eadem est natura à Cælo infusa bonitas. Triennalis luctus ob Parentum mortem, filiis omnibus communis. Hunc Memcius persuadet Principi Ven Kum, qui felicissimo successu juxta antiquos Ritus eum servat. Eidem deinde tradit boni regiminis præcepta sic: Princeps curet, ut populus semper habeat, unde commodè vivat; pro tributo unam tantum decimam aut undecimam frugum partem exigit; erigat frequentes scholas ad populi instructionem. Deinde tradit quadrangularem agrorum divisionem, ut nec Agriculis, nec Regis Ministris detur furandi locus; & quanta ex hac divisione profluant emolumenta, ostendit. Quidam Sectarii, qui ad veram bene regendi artem volebant, ut Rex aequè ac populus ex proprio manuum suarum labore viveret, egregiè refutantur à Memcio. In Regno diversis diversa officia & opificia sint, oportet. Unus non potest omnibus & singulis officiis vacare. Hinc Imperator Yao suis Proceribus diversa diversis distribuit munia; & id dicitur universalis pietas, qua Princeps & omnes sublevat, & omnes instruit. Memcius reprehendit aliquem, qui à Magistro suo acceptam Confucii doctrinam deseruerat ad sequendos Sectarios; & hos Sectarios, qui volebant unum semper & idem pretium omnibus rebus sive majoribus aut minoribus, sive melioribus aut pejoribus imponendum, acriter confutat. Ibidem refutatio alterius Sectæ, quæ volebat omnes homines sine ullo Parentum & exter-
norum discrimine, equaliter esse diligendos; cum tamen ipse mos honorificè sepe-
liendi Parentes, ex singulariori & majori filiorum erga illos amore à natura indito emanarit.

Memc. Lib. I. Cap. VI. pag. 308.

Sapientie Magister sine prævia invitatione, peccando contra honestatis leges, non debet indecenter adire Principes, ut suam eis de arte bene vivendi & regendi doctrinam tradat; quivis enim homo, vel ipse auriga erubescit aliquid agere contra suæ artis regulas. Nec sit instar puellæ nubentis, cui commendatur, ut obsequiosè se accommodet alterius voluntati; ubique enim & semper cordis reclin-
tudinem, morum honestatem, operum æquitatem immotus servet, necesse est. Quærit quidem dignitatem, ut suam doctrinam propaget; sed rectâ æquitatis viâ. Insuper dignitate licet careat, meretur tamen propter Magisterii beneficium lautè à Principibus tractari.
Princeps,

Index & Synopsis Librorum.

Princeps, qui vult in Imperio dominari, pietate & benignitate, uti olim Principes Chim Tam & Vu Vam, non cadibus & crudelitate sibi subdat populos, oportet. Propterea non unum tantum, sed multos sapientes Ministros penes se habeat. Dum Principes signa honoris & benevolentiae exhibent sapientiae Magistro, illos debet invisere. Inveterata sceleris consuetudo subito abrumpenda, non lente diminuenda. A principio Sinensis Imperii semper videre fuit alternantes boni & mali regiminis vicissitudines sibi invicem succedentes, uti ex Imperatorum historia patet; & mali regiminis tempore semper exurrexisse virum sapientem, v. gr. Confucium, &c., qui labanti Imperio succurreret. Memcii autem temporibus, cum grassarentur Secta Yam Chu, qui sibi uni, non publicae utilitati volebat vacandum, adeoque Reges respicebat; & Secta Me Tie, qui nullam habitam consanguinitatis ratione omnes homines equaliter amandos docebat, adeoque Parentes non agnoscebat; idcirco Memcius ait se non disputandi pruritu, sed necessitate compulsus ad prava illorum dogmata refellenda. Deinde arguit exoticam alicujus laudati viri temperantiam.

Memc. Lib. II. Cap. I. pag. 327.

PPrinceps ut bene regat, antiquorum Principum legibus, quemadmodum artifex normam, & Musicae Praeses notis musicis, utatur, oportet. Illi enim antiqui Principes ad tradendam vasorum, instrumentorum, mensurarum, ponderum formam, omnem oculorum vim; ad instituendam Musicae concordiam, omnem aurium vim; ad sanciendo rectae disciplinae leges, omnem cordis vim exeruerunt. In Principe sapientia & aequitas; in Ministris promptitudo & fidelitas requiritur. Aequitate & pietate Regna conservantur; iniquitate & crudelitate perduntur. Boni regiminis fundamentum, est morum compositio in Principe: tunc enim omnes cupiunt illi subesse; contra, à Principibus, qui moribus incompositis & rigore regnant, fugiunt, uti bestiae à feris praedatricibus. Et licet velint interdum videri pii & recti; ficta tamen virtus. Ut hominem noscas, inspicienda oculi pupilla. Datur ratio, cur pater filium non per se, sed per alium erudiat. Nulla major observantia, quam Parentum; & nulla major custodia, quam sui ipsius; haec illa prior; & illa est boni regiminis basis. Multi Principes in graves culpas incidunt, quia Ministros sibi male eligunt. Deinde rursus de filiali observantia.

Memc. Lib. II. Cap. II. pag. 344.

Sapientes priorum & posteriorum saeculorum Principes unam & eandem tenuerunt vitam & regimini normam. Princeps universalem beneficentiam exercere, & suorum Ministrorum sequi consilia debet. Nonnullae prudentiae regulae. Homo à brutis discrepat per rationis usum, quam diligenter secuti sunt complures priscae Principes; & illi ibi recensentur. Confucius ob collapsum regimini vigorem composuit librum Ver & Autumnum. Leges temperantiae, liberalitatis, fortitudinis. Magistri, interest eligere probos discipulos. Prudentis est, res dirigere juxta naturalem earum cursum; Sapientis, servare praescriptos Ritus. Dum quis ab alio offenditur, seipsum examinet, & ad ulteriorem perfectionem sese exstimulet. Licet Sapientum gesta sint valde inter se diversa, idem tamen omnium animus & vita equitas. Filialis observantiae transgressor, quis dicendus? Cuiam sint similes illi, qui abieciunt & quarunt dignitates?

Memc. Lib. II. Cap. III. pag. 361.

Constans Principis Xun erga patrem & matrem male viventes amor ac zelus pro eorum emendatione. Totius Imperii possessio & gloria non poterat ipsum recreare, quamdiu videbat illos in vitiorum caeno jacere. Cur illis non praemonitis matrimonium iniicit? Deinde multas licet passus fuisset insidias à fratre suo janiore Siam, cum tamen singulariter sibi charum habuit, beneficiisque & honoribus cumulavit. Princeps Xun, vivente Imperatore Yao, dignitatem Imperatoris non possedit, sed vicariam tantum totius Imperii administrationem habuit. Imperatoris Xun erga patrem singularis & utilis honor. Non Imperatores Yao & Xun, suis sapientibus Ministris; nec Imperator Yu, suo sapienti filio; sed ipsum Caelum huic, & illis donavit ac transmisit Imperium. Dum aliquid fit, cujus causa non apparet, istius rei author est Caelum. Caelum non facile Principes filios deturbat à paterna Imperii hereditate, sed tantum eos, qui propter sua scelera sunt eam indigni. Sapiens, ut querat dignitatem, non se abjicit ad indigna & vilia officia; ac proinde fabulae sunt ea, quae de Regio Ministro Y Yn, de Confucio, & de alio Regio Ministro Pe li hi narrantur.

Memc. Lib. II. Cap. IV. pag. 381.

Etsi Principis Pe Y, Regii Ministri Y Yn, Praefecti Lieu hia hoei, & Confucii gesta, vita ac sententia multum inter se dissimilia extiterint; illorum tamen exemplis omnes Posterius ad virtutem commoventur. Primus fuit integritatis, secundus magnanimitatis, tertius affabilitatis, quartus prudentiae absolutum exemplar. Similitudo Confucii intelligentiae & equitatis cum musico concentu, & jaculatore. Quenam erant olim in Imperio & in Regnis seu Principatibus dignitates? Quinam earum reditus? Nonnullae amicitiae leges. Mutua inter amicos munera non rejicienda. Publicorum quidem grassatorum munera non possunt accipi; Principum tamen, qui iniuste non pauca à populis rapiunt, possunt. Magistratus modò capeffendi, modò abdicandi tempus. Si quis Magistratum ineat propter sublevandam suam paupertatem, subsistat in humiliori gradu; sublimem non ambiat. Vir litteratus, nulla adhuc dignitate nobilius, non statim stipendium, sed honoraria tantum munera potest à Principibus accipere. Vir sapiens, qui officio caret, accitus à Regulo, non tenetur illum adire, utpote Magister; non decet enim sapientiae Magistrum sic acciri; imò quidam septi regis custodes, à Confucio laudati; quia, tessera non sua, licet nobiliori, acciti, Regulam adire neglexerant. Primi Regii Ministri, tam qui est, quam qui non est Regis consanguineus, debitum munus.

Memc. Lib. II. Cap. V. pag. 398.

Hominis natura est ex se recta ac bona; ideòque illi intrinseca pietas & equitas tamquam proprietates. Quemadmodum gravitas est aquae propria ad currendum deorsum; ita rectitudo est hominis naturae propria ad sequendam virtutem; licet interdum, dum ponitur obex, nec aqua currat deorsum, nec hominis natura virtutem sequatur. Hominis natura non consistit in vita, quae & brutis & hominibus est communis, sed in ratione. Ratio autem est pietatis & equitatis radix, ideòque utraque naturae humanae intrinseca. Senioris v. gr. reverentia, quae est equitatis species, non consistit in adultiori alterius aetate habente jus, ut colatur; quod jus est extrinsecum; sed in cognitione illius juris seu illius aetatis adultioris, in cordis affectu, & in ipso reverentiae actu; quae omnia sunt reverenti intrinseca. Variæ circa hominis naturam sententiae afferuntur. Memcius ex innato naturae humanae appetitu, qui humanam honestatem spectat, probat illam esse rectam ac bonam. Hic innatus appetitus

Index & Synopsis Librorum.

affectus est quadruplex, scilicet commiserationis, pudoris, reverentia, scientia; five est quadam pietas, equitas, honestas, prudentia inchoata & ingenita, adeoque ipsi natura intrinseca. Una & eadem in omnibus hominibus natura; unde quod aliqui male vivant, interea dum alii bene agunt, id non ex natura, sed ex eorum pravitate oritur. Quemadmodum enim innata humanorum membrorum, v. gr. oris, oculi, auris propensio erga suum objectum, in omnibus hominibus est eadem; ita & cordis seu animi nostri propensio atque appetitus erga honestatem & equitatem est eadē. Sed sæpe prava cupiditas devastat hunc innatum appetitū, sicut pabulantes boves devastant ac proculcant refecti nemoris repullulantes surculos. Ista innata cordis rectitudo, post diurnos prava cupiditatis tumultus, vespere & manē solet repullulare; sed si interdum semper pessundetur, tandem suffocatur ac perit. Nihil tamen illā pretiosius; imò plurius aestimanda quàm vita. Sed perditii homines non illam curant; nec nobiliorem suae substantiae partem, scilicet cor ac mentem, nōrunt alere; magis de ventre solliciti, parte longè ignobiliori. Et ratio est, quia per mentis cognitionem non firman ac roborant cor suum adversus prava rerum mundanarum incursus; quin imò suis vitiis frivolas causas prætendunt.

Memc. Lib. II. Cap. VI. pag. 416.

Cordis honestas plurius facienda quàm esca & voluptas. Nemo est, qui non possit antiquos viros illustres imitari, agendo, quod illi egerunt; fugiendo, quod illi fugerunt. Pro majori vel minori Parentum culpa debet esse major vel minor filiorum querela. Disspar causa pro muneribus gratias coram agendi, vel non coram agendi. Viri sapientes in Regnis utiles, nec facile cognosci possunt. Optima imperandi ratio fuit ea, quam tenuerunt primi trium Imperialium Familiarum Conditores; post hanc venit altera, quam secuti sunt quinque illustres Archontes; sed recentes Reguli nec hanc, nec illam servant; imò & recentes Profecti adhuc pejus, quàm sui Reguli, agunt. Vide ibi ista singillatim exposita; ac præsertim egregia regiminis præcepta ab uno Archonte tradita. Prisci legum Conditores adscripserunt Imperatori ac Reguli certos terræ limites, quos transilire non licebat; adeoque nullus Regulus suum regnum augere poterat. Modus exigendi tributum majus vel minus, diversus juxta diversas regiones. Vir Recti amator, qui lubens monita & consilia audit, est optimus Regni Minister; & contra. Tres causæ, quæ olim Sapientem ad Magistratum vel suscipiendum vel abdicandum, impellebant. Multi Sapientes ex infima vita conditione ad summum dignitatis gradum erecti.

Memc. Lib. II. Cap. VII. pag. 436.

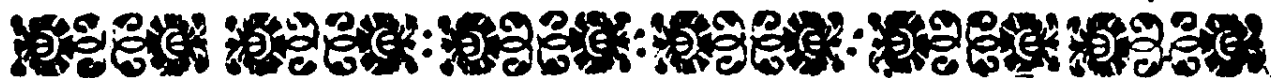
Qui cognoscit rerum naturas, potest Cælum cognoscere, & tunc Cælo inservire. Vir sapiens in omni re Cæli providentiam expectat, illique acquiescit. Colere virtutem, homini facile est; noverit tantum erubescere. Sapiens, non debet suam sapientiam vilipendere ad captandam Principum gratiam; privatim sibi vacat; in dignitate positus, sibi & aliis; semper sui similis. Sapientis Principis exempla fortius trahunt, quàm decreta. Pietas & æquitas homini ingénita. Regiorum Ministrorum quatuor genera. Tria sunt quibus Sapiens delectatur. Sapiens natura sua beatitatem in virtutis exercitatione collocat. Ad Principem pium ac benignum omnes ultrò confluunt; hic agros ad arandum, & spatium ad habitandum ritè populo paritur; arbores serere, animalia alere, temperantiam servare, virtutem colere sollicitè eum edocet. Virtutis laus & origo. Prudentia vitia, ac munus. Sapiens nec honore aut contemptu, nec opibus aut paupertate movetur. Finis ac ultima perfectio coronat virtutem. Sapiens propter morum exemplum, & doctrina beneficium dignum est, qui à Rege accipiat stipendium. Casus perplexus. Conditionis nobilitas & educatio solet diversum ab aliis agendi modum homini indere. Triennalis ob Parentum mortem luctus imminui aut contrahi non debet. Quintuplex modus, quo Sapiens alios docet. Magister ostendit, non indit virtutem. Virtutes, quæ Principem decet.

Memc. Lib. II. Cap. VIII. pag. 455.

Princeps, qui armis & cadibus suum Regnum ardet extendere & augere, invertit amoris ordinem: amoris enim ordo est, primo loco Parentes & consanguineos amare; secundo, populos; tertio, pecudes ac plantas. Ille contrà. Princeps sapiens non eget armis, ut vincat; sola pietate & æquitate omnes ad se allicit, uti Principes Chim Tam & Vu Varn. Imperator Xun, mirus rerum mundanarum contemptor. Hypocritæ facile cognosci possunt. Tria sunt, quæ in Regnis magni sunt: Princeps, populus, & locus in quo regionis Spiritui cultus exhibetur. Viri sapientes & in vita & post mortem alios ad virtutem accendunt, licet obtreccionibus sint sæpè obnoxii. Si rarè teratur rectæ rationis via, brevi sentibus oppletur, ac perit. Sapiens nihil se indignum debet agere. In quo & hominis natura, & Cæli lex consistat? Vir probus, verus, eximius, magnus, sapiens, spiritualis, quis? Sectarii dum volunt suos errores deferere, benignè excipiendi. Triplex anni tempus pro exigendo

Index & Synopsis Librorum.

gendo tributo. Tria à Principe plurimi aestimanda: scilicet Regnum, populus, regimen. Sapientis commiseratio & pudor debet ad omnia se extendere. Diversi Sapientum ordines. Sapiens dum Principes alloquitur, non debet esse timidus. Confucius exoptabat Discipulos, qui magnos spiritus gererent, aut essent propositi tenaces; abhorrebat autem illos simulatores, qui ob fictam virtutis speciem & externam honestatem à suis concivibus laudantur & extolluntur, ceu viri solertissimi ac excultissimi. Fere post singulos 500. annos solet exurgere Magister, qui sapientia doctrinam bene calleat, tradat, propaget.

LIBER V.

Filialis Observantia.

QUae Confucius de hac filiali Observantia breviter tradit suo Discipulo Tsem Tsu, haec sunt:

In primo capitulo (pag. 474.) totius argumenti explanatio; hoc est, filialis observantia suum initium à Parentum obsequio, medium à Regis servitio, finem à morum perfectione accipit.

In 2. 3. 4. 5. 6. cap. (ibidem) quanam filialis Observantia deceat Imperatorem, Regulam, primum Praefectum, litterarum Alumnus, virum plebeium.

In 7. cap. (pag. 476.) tres causae, seu principia, scilicet caeli motus, terrae utilitates, hominis actiones, circa quae versatur filialis observantia.

In 8. cap. (pag. 477.) filialis observantiae regimen; id est, prisci Imperatores, Reguli, primarii Praefecti suo benigno regimine omnes suos subditos proliciebant ad adiuvandum suorum Parentum cultum.

In 9. cap. (pag. 478.) virtutis regimen; id est, inter virtutes morales excellit filialis observantia, qua filius Parentem, ut suae vitae authorem, confert cum caeli Domino rerum omnium Authore. Filialis observantia est fons & radix totius boni regiminis.

In 10. cap. (pag. 479.) filialis observantiae expositio, sive singula ejus officia.

In 11. cap. (pag. 480.) quinque peccatorum genera, quibus subjacent quatuor delicta; & inter delicta nullum majus filiali inobedientia.

Index & Synopsis Librorum.

In 12. cap. (*ibidem*) potissima disciplina explanatio, quæ in hoc consistit: Rex amet Parentes, revereatur fratres seniores, curet Musicam ac Ritum.

In 13. cap. (pag. 481.) summa virtutis explanatio; sive, dum Princeps sua filiali observantiâ, & fraternâ reverentiâ omnes Imperii populos ad eandem & observantiam & reverentiam allicit, tunc summa virtus.

In 14. cap. (*ibidem*) magni nominis fama ex filiali observantia emanans.

In 15. cap. (*ibidem*) Admonitio, qua debet uti filius erga Parentem peccantem, uti & Minister Regius erga Regem; & alii erga alios.

In 16. cap. (pag. 482.) filiali observantiâ respondens effectus in Spirituum favore, & in Imperii tranquillitate.

In 17. cap. (pag. 483.) Regis ministerium, sive mutua Regem inter & Ministrum benevolentia.

In 18. cap. (*ibidem*) Parentum exequia, & modus quo debet filius illis parentare.

LIBER VI.

Parvulorum Schola

S E U

Doctrina.

CAPITULUM I.

Pars intrinseca seu essentialis.

Paragraphus unicus.

Rectæ disciplinæ Institutio. pag. 488.

Cæli lex est via, & antiqui Sapientes sunt norma, quam sequi debent & Magistri & Discipuli. Unde prægnans mulier quid vitare; & cuinam nutrici filium committere tenetur? filii & filie quomodo educandi? modus scholas erigendi & docendi. Quæ, & quomodo tradenda doctrina?

CA-

Index & Synopsis Librorum.

CAPITULUM II.

Quintuplex humanæ conditionis ordo.

§. 1. Primus ordo: Debitus inter patrem & filium amor. pag. 493.

Filii & nurus officium manè & vespere, uti & famulorum ac famularum. Modus inserviendi Parentibus debita cum reverentia. Filii & nurus de nulla re possunt disponere. Modus quo filii debent peccantes Parentes commonere, ac illis defunctis parentare. Quintuplex filialis observantia species. Ejus perfectiones ac vitia.

§. 2. Secundus ordo: Debita Regem inter & Ministrum æquitas. pag. 503.

Quid ante affatum, in affatu, post affatum Regis præstare debet regius Minister? quid in mensa, aut in accipiendo ejus dono? Munus Regis & Ministri.

§. 3. Tertius ordo: Debita inter maritum & uxorem diversitas. pag. 506.

Leges matrimonii ineundi; & Ritus, dum initur. Domestica regulæ. Debita agendi diversitas in viro & femina ad honestatem servandam. Quanam mulier in uxorem adscisci non debet? Quanam ejicienda?

§. 4. Quartus ordo: Debita Juniorem inter & Seniore subordinatione. pag. 510.

Variae urbanitatis leges, quas Junior erga Seniore, & Discipulus erga Magistrum servare debent in gressu, occurso, mensa, colloquio, &c.

§. 5. Quintus ordo: Debita inter amicum & amicum sinceritas. pag. 512.

Variæ amicitiae leges. Quinam amici prosunt? Quinam obsunt? Urbanitatis Ritus in excipiendo hospite.

§. 6. Quintuplex humanæ conditionis ordo generatim rursus expositus. pag. 514.

Nonnulla patris & filii, Regis & Ministri, mariti & uxoris, fratris junioris & senioris officia. Admonitio filii erga patrem, & Ministri erga Regem, quanam conveniat?

Index & Synopsis Librorum.

CAPITULUM III.

Sui Studium.

§.1. Cordis Regulæ. pag. 517.

Recta ratio debet regere pravam cupiditatem; nil turpe videndum, audendum, cogitandum, agendum. Novem Sapientis cogitationes, &c.

§.2. Morum seu externæ compositionis Regulæ. pag. 519.

Honestas & aequitas ex corporis compositione emanat. Immodestia & rusticitatis culpe. Urbanitas in domûs ingressu, consortio, via, incessu, verbis, jaculandi exercitio, &c. Et quæ vitia in iis committi possint?

§.3. Vestitûs Regulæ. pag. 522.

Ritus primi pilei imponendi Adolescentis capiti. Quem modum in suo vestitu servabat Confucius?

§.4. Victûs Regulæ. pag. 523.

Variæ rusticitates, quæ vitari debent in mensa. Quem modum in suo victu servabat Confucius? Fugiendæ compotationes & commessiones.

CAPITULUM IV.

Antiquitatis Indagatio.

§.1. Priscorum exempla de rectæ disciplinæ Institutione. pag. 525

Mira matris in suo filio Memcio educando cantela ac sedulitas. Modus quo Confucius suum filium Ly instruebat.

§.2. Priscorum exempla de quintuplici humanæ conditionis ordine. pag. 527.

Constantis Principis Xun observantia erga perversos suos Parentes. Item Principis Ven Vam erga patrem suum Ki; Principum Vu Vam & Cheu Kum erga patrem suum Ven Vam; Doctoris Tsem Sen erga patrem suum Tsem Sic; pueri Pe Yu erga matrem suam, &c. Diligentia Discipuli Kum mim siuen in imitanda Magistri vita. Nonnullorum filiorum singularis cura in exequiis & Parentum defunctorum cultu. Administri Yu Jam, & bellici ducis Vam sun kia ardor ad ulciscendam injustam Dominorum suorum mortem. Conjugalis morum honestas;
pon-

Index & Synopsis Librorum.

sponsa & uxoris generosa fides erga sponsum & maritum, fratrum amor, Regis æquitas, Amicorum reverentia variis exemplis comprobatur.

§. 3. Priscorum exempla de morum ac vitæ compositione.

pag. 538.

P Rincipis Pe Y integritas, Præfetti Tan Tay cautela, Discipulorum Nan Yum confideratio, Tfu Lu diligentia, Yen Hoci patientia; in uxore Præfetti Ven Pe otii fuga.

§. 4. Priscorum exempla de honestate & modestia. pag. 541.

E Gregia Præfetti Xe Cio de honestate & gravitate documenta. Item Præfetti Kam de Rituum honestate monita.

Doctrinæ Parvulorum

CAPITULUM V.

Pars extrinseca seu accidentalis.

De præclaris Recentiorum Dictis.

§. 1. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandam rectæ disciplinæ Institutionem. pag. 544.

V ARIA Doctorem, pro puerorum educatione; Magistrorum, pro Discipulorum instructione; Parentum, pro filiorum vigilantia, virtute, progressu; Magistratus, pro populi sui moribus documenta referuntur.

§. 2. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandum quintuplicem humanæ conditionis ordinem. pag. 552.

F ILIORUM & famulorum munus. Imponendi primi pilei Ritum non negligendus. Ritus exequiales & parentales diligenter curandi. Triennalis luctus tempore ob mortem Parentum, temperantia victus & alia abstinencia servanda. In exequiis &

Index & Synopsis Librorum.

& in aliis rebus fugienda pravarum seu idololatricarum Sectarum praxes & artes. Monita pro Magistratibus. Caute in matrimonium contrahendum. Domestica disciplina precepta. Amor fratrum. Amicitiae leges.

§. 3. Præclara Recentiorum Dicta ad fusiùs explicandum sui Studium. pag. 565.

Prestantia variorum Authorum effata de sui custodia. Monita provisu, auditu, sermone, opere. Sedulo sibi vacandum: & magis sibi, quàm aliis carpendum invigilandum. Monita quorundam Doctorum in suis Museis exarata ad se ipsos excitandos. Stimuli torpentibus inditi ad priscos Sapientes imitandos. Libri quomodo legendi & conservandi. In librorum lectione virtutis fructus & praxis quaerenda. Pravarum Sectarum damna.

CAPITULUM VI.

De præclaris Recentiorum Gestis.

§. 1. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobendam rectæ disciplinæ Institutionem. pag. 575.

Rigida Præfetti Liu Yum, & ejus uxoris Cham in pueritia educatio. Probum exemplum Magistri Hu Yuen coram suis Discipulis. Scholarum normam Doctor Chim proponit. Fœdus inter condiscipulos.

§. 2. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandum quintuplicem humanæ conditionis ordinem. pag. 579.

Singularis in filio Kiam Ke alendi matrem cura. Juvenis Sie Pao in patrem & fratres amor. Mira reverentia & sollicitudo privigni erga novercam agram. Luctus perpetuus filii Vam Meu ob violentam patris necem. Aliorum filiorum luctus in Parentum morte. Filii amor amissam matrem requirentis. Immutata animi relictio in aulico Præfetto Yam Ngan. Mendacium Præfetti morte mulctatum, & alterius sinceritas periculo liberata ac pensata. Moderatio in Magistratibus necessaria.

Index & Synopsis Librorum.

ria. Nurus Chin constantia in alenda sua socru. Uxor votis mariti obsequens. Alterius uxoris mira erga defunctum maritum fides, nolentis ad secundas nuptias transire. Sorores virgines potius mortem, quam stuprum eligentes. Amor & honor erga fratres. Frater fratri peste laboranti constanter inservit. Honestus domesticarum facultatum usus. Constans plurimorum consanguineorum cohabitatio, & victus communis.

§ 3. Præclara Recentiorum Gesta ad comprobandum sui ipsius Studium. pag. 600.

M*oderatio, gravitas, modestia, rectitudo, urbanitas & alia virtutes nonnullorum virorum recensentur. Singularis temperantia in victu & vestitu; mundanarum rerum & garrulitatis fuga variis exemplis illustratur.*

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

SINENSIS IMPERII
LIBER TERTIUS CLASSICUS
D I C T U S
LIBER SENTENTIARUM,
Sinice
L U N Y U.

LECTORI.

 Ic Liber divisus in 20. parvos Articulos, præter Articulum decimum, in quo Discipuli singillatim referunt sui Magistri Confucii externum agendi modum, solummodo complectitur diversas interrogationes, responsiones, ac sententias tum à Confucio, tum ab ejus Discipulis non uno tempore prolatas circa virtutes, bonos mores, & regiminis artem, atque in unum codicem redactas. Stylum sententiosum Sinicum in phrasi latina quantum potui, retinui; ac subinde ad majorem legentis voluptatem parva scholia de Sinarum historia, de Ritibus eorum antiquis, de eorum Musica adjunxi. Doctor *Chu hi* Interpres Sinicus huic *Sententiarum Libro* sequens præponit Proœmium.

LIBRI SENTENTIARUM PROOEMIUM.

Liber dictus Su ki xikia, id est, liber qui nobiles prae-
ritorum saeculorum Familias, earumque res gestas
recenset, sic ait agendo de Confucio: Confucius nomine
Kieu, cognomento Chum ny, Majores habuit ex nobilif-
sima Regulorum Regni Sum stirpe oriundos; ejus Patri no-
men fuit Xo leam he; Mater ex illustri Familia Yen orta
erat. Hi duo Conjuges anno Regni Lu Reguli Siam kum
22., dicto Kem sio, 11. mense lunari dicto Kem tsu, ge-
nuerunt Confucium in pago Cham pim, urbecula Tseu
subjacente, (quae urbecula sita est in Regno Lu, seu in Pro-
vincia Xan tum.) Dum adhuc puer agebat, naniis &
scenicis joci delectabatur; saepe gaudebat rite dispositam
ferculorum parentaliū seriem ludicro quidem, sed grato
spectaculo adumbrare; alias, varios urbanitatis & Ritu-
um modos personatus graviter exhibebat. Adultus fru-
mentarium Reguli quaestorem in Patria Lu egit; dein re-
gio Septo, in quo boves, oves, aliaque animalia ad vario-
rum rituum solemnitates necessaria alebantur, praefuit.
Postea ad Imperialem Imperii Cheu Aulam, ubi à Senio-
ribus Rituum leges frequenti interrogatione didicit, se
transtulit. Hinc in Patriam redux, plures semper Disci-
pulos quotidie habere coepit. Sed cum Regulus Chao
kum

kum Regni sui Lu anno 25. dicto Kia xin, etatis Confucii 35. ob civiles tumultus profugere coactus fuisset in Regnum Cy, tunc Confucius bos Patriæ suæ Lu tumultus conspicatus, se etiam transtulit in idem Regnum Cy; ubi eum primarius quidam Regni Præfectus nomine Chao, cognomine Kao, totius domus suæ Administrum constituit, cujus ope & auctoritate accessum habuit ad Principem Kim kum istius Regni Cy Regulum. Hic Princeps volebat Confucium ditione agri Ny hi donare; sed primarius Regni Minister Yen ym sese illi opposuit, & ob levem nescio cujus suspicionis umbram non donavit; quocirca Confucius hinc discedens in Patriam Lu rediit. Dein anno primo Reguli Tim kum dicto Gin xin, etatis Confucii 43. cum primus bujus Regni Lu Minister Ki penè regiam sibi Reguli potestatem ac dignitatem nimia sua auctoritate vindicaret, tunc illius Subpræfectus cognomine Yam, nomine Hu, in suum Dominum arma movit, atque omnia susquedeque evertens, publicum sibi regimen assumpsit.

Quapropter Confucius à Magistratu gerendo abstinuit, cœpitque privatim emendare & concinnare libros Xi kim sive Carminum, Xu kim sive Annalium Imperialium, Li ki sive Rituum, atque Musicæ artem. Unde Discipulorum ejus multitudo cœpit esse longè numerosior. Nono autem anno ejusdem Reguli Tim kum, dicto Kem tsu, etatis Confucii 51., alius quidam primarii Ministri Ki Subpræfectus cognomine Kum xan, nomine Pu nieu, ab

Hero suo cum ipso oppido Pi, cui praeerat, defecit; Confuciumque, ut ad se venire vellet, rogavit. Cum eum adire statuisset Confucius, mutatâ tandem sententiâ, non adiit. Postea Regulus Tim kum iussit Confucium suae regiae urbis Gubernatorem; quo in munere intra unum annum, publicum regimen ac bonos mores per omnes Regni partes mirabiliter instauravit. Deinde summum publicorum operum Praefectum, denique supremum justitiae Praesidem egit. Post hac decimo anno Regni Tim kum, dicto Sin cheu, dum agebat primum ejus Ministrum, eum comitatus est ad agrum Kia ko, in quo Regulus Tim kum, Regni Cy Regulum convenit, atque cum eo pacis & amicitiae leges, Confucii consiliis & operâ sancivit; unde Regni Cy Regulus loca, quae bello occuparat, restituit Regni Lu Regulo Tim kum.

Anno Regni Tim kum 12. dicto Quei mao, Confucius misit Discipulum suum Chum yeu, ut in aliqua primi Ministri Ki ditione Praefectum ageret. Tunc temporis tres erant in Regno Lu nobiles Familiae Ki lun, Mem sun, Xo lun, quarum Praefecti saepius arma in suos Dominos capessabant, freti urbium muris, quibus praeerant. Confucius ergo suavit, ut illarum mœnia everterentur, tum ad praepediendos horum Praefectorum tumultus, tum ad diminuendam nimiam illarum Familiarum auctoritatem ac potestatem. Itaque iussum est istos trium metropoleon muros everti. Jam Chum yeu Dux exercitus, militare illa-

illarum praesidium receperat; cum dynasta Mem sun, natalis soli amore tactus, noluit suam metropolim Chim everti; quin & novas praesidiarias copias illuc immisit. Nihilominus Dux Chum yeu cepit eam suis turmis aggredi, obfatione cingere, acriter oppugnare; sed non potuit expugnare. Anno Regni Tim kum 14., Confucius aetatis suae 56. in patria Aula supremi à consiliis Ministri vices gerens, publicae quietis perturbatorem cognomine Xao, nomine Chim mao, extremo supplicio affecit; vixque bene tres menses in hac suprema dignitate compleverat, cum totum Regnum novum ubique vigorem & regiminis faciem induit. Hinc vicini Regni Cy Regulus, veritus, ne tantum incrementum sibi noceret, formosas puellas saltandi & canendi peritas dolose dono misit Regulo Tim kum, ut cor ejus amoribus irretitum avocaret ab incepto praecelari regiminis studio. Primarius Minister Ki Von, Confucio renitente, persuasit Regulo, ut eas reciperet; atque ita publicum regimen & impeditum & neglectum est. Deinde cum post litamen Caelo à Regulo oblatum, non fuissent distributa litaminis dapes primariis Regni Praefectis, uti ritus praescribebant; hac negligentia denuò offensus Confucius, tandem ab Aula recessit, & in regnum Guei perrexit, hospitioque exceptus est apud fratrem uxoris Discipuli sui Tsi lu, nomine dictum Cho tseu, cognomine Yen. Deinde cum iturus in regnum Chin pertransiret terram Quam, bujus terra incolae rati esse famosum popu-
li

li perturbatorem Yam hu, eum capere tentârunt; sed hoc periculo ereptus, rediit in regnum Guei, mansitque in domo cujusdam Praefecti cognomine Kiu, nomine Peyo; quo tempore, ut istius regni Guei consuetudini se conformaret, Nan tsu reguli uxorem inuisit: Postea abiit in regnum Sum; sed cum ibi quidam regni primarius Praefectus cognomine Su ma, nomine Von tui, mortem illi inferre meditaretur, mox inde profugiens rediit in regnum Chin, mansitque ibi tribus annis in domo cujusdam primarii Praefecti cognomine Su Chim, nomine Chim; ac tandem reversus est in regnum Guei; sed huius regni regulus Lim kum nulla in re usus est Confucii operâ. Tunc primarii in regno Cin Ministri cognomine Chao quidam Subpraefectus, dictus Pie hie, à Domino suo cum ipsa urbe Chum meu, cui praeerat, defecit; misitque, qui ad se invitarent Confucium. Et verò penè eum adire volebat Confucius, sed Discipuli sui Tsi lu consilio non adiit. Deinde cum in occidentaliorem regni Cin (id est provinciae Xan si) partem proficisci statuisset, inuisarius alium primarium Ministrum cognomine Chao, nomine Kien; appulsus ad fluvium Croceum, re melius intellecta, etiam retrocessit; reduxque in regnum Guei, rursum hospitatus est in pristina Kiu pe yo domo. Tunc temporis regulus Lim kum interrogavit Confucium de arte militandi & acie instruenda, cujus questioni nolens facere satis, respondit se militia artem non callere, statimque die sequenti illinc discessit.

Et rediit in regnum Chin. Interim mortuo primarius regni Lu Minister Ki von, moriensque suo filio Ki kam precipit, ut post suam mortem Confucium exultantem invitet, ejusque opera ac consiliis utatur; sed hic Ki kam à suis Subprefectis Et domus Administris avocatus, patris exequi voluntatem destitit, Et ad se Gen kieu Confucii Discipulum accersit. Deinde Confucius volens in regnum T say proficisci, appulit in Xe regni Tlou (id est, Provinciae Hu quam) oppidum. Hujus regni Tlou Regulus Chao vam volebat Confucium donare ditione agri Xu xe; sed primarius ejus Minister Tsi si illum avertit. Confucius igitur iterum rediit in regnum Guei. Id temporis regni Guei Regulus Lim kum obierat, ejusque successor Che kum exoptabat apud se retinere Confucium, ut supremam illi rerum administrationem committeret; sed quia Confucii Discipulus Gen kieu, primarii Ministri Ki kam copiarum Praefectus, praeclare se gesserat in bello, quod inter regna Cy Et Lu exarserat; idcirco hic Minister à sui exercitus Duce Gen kieu permotus, Confucium in Patriam revocavit; atque ita in regnum Lu rediit Confucius anno Reguli Ngai kum 11., dicto Tim lu, aetatis suae 68.; Ceterum regni Lu Regulus Ngai kum nunquam usus est Confucii opera; nec ipse Confucius unquam quæsit à Regulo manus seu officium. Sed tunc rursus cepit librum Xu kim seu Annalium Imperialium, Et librum Li ki seu Rituum in meliorem formam reducere; librum Xi kim seu Carminum ite-

teratò corrigere; meliores Musicae leges praescribere; quasdam annotationes binae interpretationi libri Ye kim seu productionum ac mutationum, nempe alteri à Principe Ven vam, quae vocatur Tuon, alteri à filio ejus Cheu kum, quae vocatur Siam, compositae addere. Id temporis Confucii Discipuli numerabantur ter mille; inter illos 72. insigniores, qui omnino sex artes tunc disci solitas, scilicet Rituum, Musica, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi, callebant. Anno Reguli Ngai kum 14., dicto Kem Xin, hieme in occidentali regni Lu parte, venatu captum est unicornium, & tunc libro suo Chun cieus seu Veri & Autumno., id est, quibusdam Annalibus sui regni Lu, finem imposuit Confucius. Anno proximè insequenti dicto Sin Yeu, ejus discipulus Tfu lu in regno Guei pugnando occubuit. Denique anno regni Ngai kum 16., dicto Gin fio, quarti mensis lunaris die dicto Ki cheu, obiit Confucius, annos natus 73; sepultus in septentrionali metropolis regni Lu parte ad ripam fluvii Su. Omnes illius discipuli totos tres annos ei parentarunt, quibus expletis luctum & vestem funebrem deposuerunt, praeter unum Tfu kum, qui ad Magistri tumulum exstructo mapali, ibi rursus tribus annis, adeoque sex annis integris eum luxit. Confucius genuit unicum filium nomine Li, cognomento Pe Yu, qui ante patrem obiit. Hic autem Pe Yu genuit filium nomine Hie, cognomento Tfu su, qui composuit librum Chum yum, id est Immutabile Medium.

Nota: hoc nomen *Confucius* latinitate donatum, efformatum esse ex his tribus Sinicis: ex *Rum*, id est, cognomine *Confucii*; ex *Fu*, id est, Magistro vel Doctore; & ex *Tsu*, id est, Domino.

LIBRI SENTENTIARUM ARTICULUS I.

1. Onfucii effatum: qui priscorum Sapientum facta non tantum imitatur, sed etiam cum illis assidue se ad ulteriorem perfectum exercet; numquid is gaudio impletur?
2. Deinde cum è remotis plagis adveniunt socii, ut ejus præcepta excipiant; numquid etiam gaudio diffluit?
3. Si tamen ab hominibus nesciatur, nec ob hoc irascatur; numquid tunc potest verè dici vir sapiens & consummatus?
4. *Ten tsu* Confucii Discipuli effatum: Parentum & fratrum natu majorum cultores, qui ament Superiores offendere, vix uspiam reperiās; non amantes autem Superiores offendere, qui ament turbas excitare, hos nuspiam sanè reperiēs.
5. Vir sapiens, quod in omnibus spectat, est rectè vivendi principium; ex hoc posito principio, mox omnis vitæ honestas ultrò exurgit. Debita verò erga Parentes & fratres natu majores observantia, numquid verè est omnis pietatis principium?
6. Confucii effatum: Adulatores pios vix, aut nè vix quidem reperiās.
7. *Tsem tsu* Confucii Discipuli effatum: Ego quotidie in tribus rebus me ipsum discuto: 1. utrùm præstando alteri obsequium, me totum impenderim? 2. utrùm frequentando amicos & socios, candorem servaverim? 3. utrùm excipiendo Magistri doctrinam, eam in praxim redegerim?
8. Confucii effatum: Recta gubernandi Regnum mille bellicis quadrigis potens, (id est centum stadiis, Sinicè *Ly*, amplum) ratio consistit in his quinque: Rex sit vigilans, sit sincerus, sit parcus, sit populi amans, sit prudens in exigenda agricolarum opera, scilicet tempore, quo ab agricultura vacant, sive hieme.
9. Confucii effatum: Liberi & fratres natu minores, domi Parentes, foris Superiores reverenter colant; in factis diligentiam, in verbis veritatem

sedulo sectantur; omnes homines communi benevolentia prosequantur; probos peculiari studio diligant. His peractis, si quid temporis ac viri-um superest, illud impendant tum in legendis libris Carminum & Imperialium Annalium, tum in addiscendis Rituum, Musicae, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi sex artibus.

10. *Tsu hia* Confucii Discipuli effatum: Si quis tanto sapientium virorum sapientiam, quanto rerum pulchrarum pulchritudinem amore prosequatur; Si in deferenda Parentibus observantia omnes vires intendat; si in praestando Regis obsequio mortem ipsam non reformidet; si in tenenda amicorum societate illibatam verborum veritatem fervet; quamvis fortè mihi dicatur hic vir litteris non vacasse; ego tamen eum verum esse litterarum Alumnum assevero.
11. Confucii effatum: Sapientiae Alumnum, si morum gravitatem non amaret, mox modestiam carebit, qua destitutus, licet sapientiae disciplinis vacet, non tamen diu persistet.
12. Deinde animi candorem & veritatem imprimis colat.
13. Quod ad socios attinet, non frequentet nisi eos, aut qui sibi praecellunt, aut qui sibi sunt pares.
14. Denique cum quis sine culpa vivere non possit; sua vitia assidue corrigere, non illum tædeat.
15. *Tsem tsu* Confucii Discipuli. effatum: Si Princeps debita cum reverentia defunctis Parentibus justa persolvat; si post sepulturam statis temporibus diu memor illis parentet; hic suo exemplo efficiet, ut populi virtus ex parca liberalis, & ex tenui per ampla evadat, in colendis etiam defunctis suis Majoribus.
16. *Tsu kin* Confucii Discipulus sic interrogavit Condiscipulum suum *Tsu kum*: Noster Magister Confucius, dum varia illa Regna quondam peragraret, procul dubio illorum regimen didicit; didicit autem, an quia ille ab incolis id sciscitatus est? an quia ipsimet Regnorum istorum Reguli ei ultrò exposuerunt?
17. *Tsu kum* sic respondit: Noster Magister sua singulari comitate, candore, gravitate, temperantia, modestia absque ulla sciscitandi necessitate id ultrò assecutus est; iis enim virtutum ornamentis attracti Principes, suam quique illi regendi normam spontè declarabant, ab eo edoceri cupientes. Nostri ergo Magistri sciscitandi modus, numquid sanè ab aliis longè diversus est?

18. Confucii effatum : Si quem nōsse filium velis ; dum pater vivit , vide quid spectet ; dum obit , vide quid agat . Si autem totos tres annos à patris obitu non dimittat paternam vivendi normam , tum potest dici filius obsequens . Si nempe , addit Interpres , paterna vivendi ratio recta fuerit .
19. *Ieu tsu* Confucii Discipuli effatum : In urbanitatum & rituum usu quod maximè spectatur , est naturalis hos & illas servandi modus . Et ideò eorum regulæ , à priscis Imperatoribus sancitæ , censentur præclaræ ; quia quidquid dirigunt , sive parvum sive magnum , naturali semper modo illud dirigunt .
20. In hoc tamen est etiam aliquid , quod non licet ; si quis nempe sciens urbanitatum & rituum pulchritudinem sitam esse in naturali agendi modo , continuo totus sui profusus omnia naturali quodam modo agat , neque se ullis honestatis & rituum legibus astringat ; nec id sanè est licitum agere .
21. *Ieu tsu* Confucii Discipuli effatum : Dum quis rem æquam promittit , potest postea promisso stare ; dum quis alium juxta debitæ urbanitatis leges reveretur , potest postea erubescendi occasionem vitare ; dum quis in querenda amicitia aut patrocinio eligit viros probos , potest postea hos protectores ac patronos habere .
22. Confucii effatum : Qui nec in cibo saturitatem , nec in habitatione commoditatem quærit , solers in negotiis , cautus in verbis , frequentandi Sapientes avidus , hic potest verè dici sapientiæ Alumnus .
23. *Tsu kum* Discipulus sic interrogavit Magistrum suum Confucium : Pauper sine adulatione , & dives sine fastu , quid ? rectè , reponit Confucius ; sed longè rectiùs : pauper in ærumna hilaris , & dives in opulentia æquus .
24. Tum Discipulus *Tsu kum* : numquid , inquit , illud est quod his verbis significat liber Carminum tom. *Que sum* , odâ *Ki yo* : Ossuarii laboris opifex primùm serrâ secat materiam osseam , postea ad eam perficiendam runci- nâ dolat ; uti & gemmarii operis artifex primùm scalpro scindit ony- chem , postea ad eum perficiendum pumice polit .
25. Mox illi Confucius : Nunc tandem , mi Discipule *su* , pores librum Car- minum explanare . Ex eo , quod vix dixeram , mox collegisti quid di- cturus eram .

Nota : *su* est nomen istius Discipuli ; *Tsu kum* est cognomentum .

26. Confucii effatum : Sapientiæ Alumnus non dolet se ab hominibus , sed dolet homines à se non cognosci .

ARTICULUS II.

1. Confucii effatum : Princeps ut rectè regat populos , debet ſuarum virtutum exemplo illis præluere , ſimilis ſtellæ polari , quæ licèt vix à ſuo loco diſcedat , omnes tamen aliæ ſtellæ , cæli gyrum circumagentes , affiduè illam ſpectant.
2. Confucii effatum : quamvis liber Carminum contineat 300. & ampliùs Articulos ; omnis tamen illorum ſenſus poteſt hoc uno verbo , quod habetur in ejus tom. 8. cap. *Lu tſum*, odâ *Kium*, comprehendì : Nihil turpe cogita.
3. Confucii effatum : Si Princeps populos ſolis & imperiis dirigat , & pœnis coërceat ; illi quidem ſcient pœnas evadere , ſed nescient vitia erubeſcere.
4. Contrà ſi Princeps populos tum virtutum exemplo dirigat , tum honeſtatis viribus coërceat ; illi & ſcient vitia erubeſcere , & virtutes acquirere.
5. Confucius ſenex ſic de ſe ipſo aiebat : Vix ego quindecim ætatis annos attingeram , cùm mox ſtatuì ſapientiæ diſciplinis vacare. Annos natus 30. jam totus in illis eram ſtabilitus , nec ulla mundi res animum à propoſito dimovere poterat. Annos natus 40. totam honeſtatis ſcientiam , naturalèſque rerum cauſas ſine hæſitatione penetrabam. Quinquagenarius comprehendì Cæli legem , admirabilèmq; ejus curſum. Sexagenarius longo jam uſu aſſuetus ſapientiæ diſciplinis , ita tunc facilis eram in illis penetrandis , ut quidquid aures exciperent , mox mens ſine labore caperet. Septuagenarius denique , ſequendo vel unum cordis mei impulſum , nulla in re honeſtatis leges penè tranſgrediebar.
6. *Mem y tſu* primarius Regni *Lu* Præſectus quæſiit ex Confucio modum ritè Parentes colendi. Noli tranſgredi , reſpondit Confucius.
7. Poſteà Confucius curru vectus , ſuo Diſcipulo ſimul & Rhedario *Fan Chi* ſic dixit : Nunc *Mem ſun* (id eſt *Mem y tſu*) ex me petiit modum ritè Parentes colendi. Ego illi reſpondi : Noli tranſgredi.
8. Cùm verò nec hoc ſatis intelligeret *Fan Chi* , quæſiit ex Confucio quid ſignificaret illud : *Noli tranſgredi* ? Cui Confucius : Dum Parentes vivunt , juxta ſtatas Rituum leges illis inſervire ; dum obiêrunt , juxta ſtatas Rituum leges illos ſepelire ; dum ſepulti ſunt , juxta ſtatas Rituum leges quotannis illis parentare ; hoc dicitur *non tranſgredi*. Ità autem reſpondit Confucius , quia tunc temporis in Regno *Lu* hujus primarii Præſecti *Mem ſun* Familia cum aliis duabus *Xo ſun* , & *Ki ſun* , quamvis primarii tantùm Præſe-

- Præfecti seu Toparchæ titulo gauderet, sibi tamen vindicabat solennes Regulorum Ritus.
9. *Mem vu pe* filius Præfecti *Mem y tsu* quæsit ex Confucio, quomodo Parentes colendi forent? Parentes reponit Confucius, sunt semper solliciti, nè filii in morbum incidant. Subintelligitur, addit Interpres: Tu igitur valetudinem conserva, nec eam vel luxuriâ, vel jurgiis, vel commestationibus læde, nè Parentum curas augeas.
10. Discipulus *Tsu jen* quæsit ex Confucio, quinam Liberi essent veri Parentum cultores? Cui Confucius: Nunc Liberi, qui Parentes alere nōrunt, dicuntur optimi eorum cultores; sed & canes & equos etiam alere nōrunt; si igitur interior & exterior reverentia absit; ecquod, quæso, discrimen inter Parentum & canum, equorumve sustentationem reperiēs.
11. Discipulus *Tsu bia* quæsit ex Confucio, quomodo filius Parentes colere deberet? Cui Confucius: Quod ego, inquit, in colendis Parentibus maximè difficile censeo, est frontis serenitas. Cum Parentes aut fratres natu majores habent aliquid gerendum; si filius, aut frater natu minor pro illis laborem istum subeat: sive cum filius aut frater natu minor cibo & potu affluit; si parentes aut fratres natu majores lautè tractet: credisne hoc suppetere, ut ille dicatur Parentes colere? Hæc enim, addit Interpres, ficto animo fieri possunt; sola frontis serenitas fingi non potest; ideoque difficillima.
12. Confucii effatum: Sæpissimè ego cum Discipulo meo *Yen hœi* toto die colloquor de variis rebus ad sapientiam spectantibus; ast ille instar hebetis nè verbum quidem unquam opponit. Dum autem à me recessit, clam inspicio, quomodo ille se privarim gerat; & ecce quidquid ego docui, video illum bellissimè in praxim redigere. Tum ego mecum: Discipulus meus *Hœi* non sanè est hebes & rudis.
13. Confucii effatum: Si vis nōsse, utrū quis sit sapiens, nec nè? vide quid agat. Si malè; jam nōsti: Si bene; ulterius inspice quo fine illud agat? Rursus scrutare, quid ille amet? qua re delectetur? Si ita illum examina-veris, quomodo sanè, quisquis ille sit, poterit se abscondere, ut non noscatur?
14. Confucii effatum: Qui in eis, quæ prius didicit, sese assidue exercet, cum semper nova addiscat, is potest optimè Magistrum agere.
15. Confucii effatum: Sapiens non est instar vasis, nempe uni aut tantūm paucis usibus inservientis.

- eius : Viros rectos ad munia evehat , perversos omnes ab officiis arceat ; mox populi illi obsequuntur. Contrà si perversos ad munia evehat , rectos omnes ab officiis arceat ; tunc populi non obsequuntur.
24. *Ki kam* primarius Regni *Lu* Præfectus sic quæsiit ex Confucio : En Princeps , inquit , vult , ut sui populi debitam sibi reverentiam deferant , debitas sui muneris partes expleant , mutuos sibi invicem ad virtutem stimulos addant ; id consequendi quis modus ? gravi , reponit Confucius , modestiâ populos regat ; mox populi debitam illi venerationem deferent. Erga parentes suos sit ipse reverens , erga omnes misericors ; mox populi debitas sui muneris partes explebunt. Probos ad munia evehat , improbos erudiat ; mox populi mutuos sibi invicem ad virtutem stimulos addent.
25. Fortè quidam sic interrogavit Confucium : Eccur , Domine , Magistratum aliquem non capeffis , & regimen exerces ?
26. Cui Confucius : Nunquàm , inquit , legisti , quid liber *Xu kim* seu Annalium Imperialium tom. 6. cap. *Kiun chin* dicat de debita erga Parentes observantia ? ibi Imperator *Chim ram* , mortuo suo primo Ministro simul & patruo *Cheu kum* , accersitum *Kiun chin* , virum singulari sapientia præditum his verbis alloquitur : *Tua* , *Kiun chin* , singularis erga Parentes observantia mihi optimè perspecta est ; filiali igitur erga patrem & matrem obedientiâ , fraternâque erga fratres benevolentia , cum optimum domi tuæ tenere regimen probè noveris : ego judico te posse etiam Imperii mei negotia optimè tractare , & publico regimini præesse. Ita iste liber. Si ergo obedire Parentibus , & fratres diligere sit verum regimen ; quid , quæso , opus est Magistratu , ut regimen exercere possim ?
27. Confucii effatum : Vir veritatis expers , ad quid præstet , ignoro. Si enim grandior currus , temonis iugo ad alligandos boves , & minor currus , ligno transverso ad jungendos equos requisito careat ; quâ sanè iter agat ?
28. Discipulus *Tsu cham* sic ex Confucio quæsiit : Potestne præsciri , quid in decem futuris Imperiis sit gerendum ?
29. Cui Confucius : ut scias , inquit , quid in futuro gerendum : videas , quid in præterito gestum. Itaque Imperiali Familiæ *Hia* , quæ Imperium tenuit per 400. & ampliùs annos , successit Familia *In* ; hæc quoad præcipuos Ritus & fundamentales Imperii leges , omnino se conformavit priori Familiæ *Hia* , nihilque in iis immutavit ; quod verò attinet ad particula-

ria Imperii statuta & consuetudinum varietates, v. g. vestiendi modum, anni principium, &c. quid illi hæc addiderit vel dempserit, id facile resciri potest. Deinde Imperiali Familiae *Tu* sive *Xam*, quæ regnavit per 600. & ampliùs annos, successit Familia *Cheu*: hæc etiam quoad præcipuos Ritus, & fundamentales Imperii leges, omnino se conformavit priori Familiae *Tu*, nihilque in iis immutavit; quoad verò particularia statuta, & consuetudinum varietates, quid hæc illi addiderit vel dempserit, id etiam facile resciri potest. Denique si quæ alia fortè sit nostræ Imperiali *Cheu* successura, (hac imperante vivebat Confucius;) non tantum in decem, sed in centum futuris Imperiis, quid huic additura vel demptura, adeoque quid sit gestura, etiam colligi & resciri nunc potest.

30. Confucij effatum: Dum quis ceremoniam *Cy* facit alicui Spiritui, cui non debet facere; hic non ad colendum, sed ad adulandum, id facit.
31. Deinde dum quis, quod æquum esse conspicit, non agit; hic fortitudine prorsus caret.

ARTICULUS III.

1. **O**Lim in tripudiis & musicæ choris, unicuique hominum gradui erat assignatus saltantium, atque ipsarum scenarum numerus; Imperatori scenæ 8., & in singulis scenis octo personæ, adeoque universim 64. actores. Regulis primi ordinis 6. scenæ, & in singulis scenis sex personæ, adeoque universim 36. actores. Minoribus Principibus & Præfectis 4. scenæ, & in singulis scenis 4. personæ, adeoque universim 16. actores. Litteratis duæ scenæ, & in singulis scenis duæ personæ; vel potius tantum illis licebat citharam & cymbalum pulsare. Jam verò quia Princeps *Cheukum*, Imperatoris *Chim vam* patruus, de Imperio optimè meritus fuerat: ideò Imperator *Chim vam* permiserat, ut Regni *Lu* Reguli possent & Musicâ & Ritibus Imperatoriis, Principi *Cheukum*, istius Regni *Lu* conditori parentare; illi enim, aut potius ejus filio *Pe kin*, Regnum istud *Lu* jure hereditario donaverat Imperator *Chim vam*. Postea Regni *Lu* Reguli in colendis aliis suis Majoribus defunctis & Musicam & Ritus Imperatorios pravo abusu sibi vindicârunt. Jam verò Præfectus *Ki*, qui originem habebat ex *Von kum* ejusdem Regni *Lu* quondam Regulo, etiam istos Ritus Imperatorios & tripudia 8. scenarum cum 8. personis in singulis scenis, more Imperatorum, adhibebat in parentali Aula, ad colendos suos Avos defunctos. Hinc indignatus Confucius, agendo de isto Præfecto *Ki*,
sic

- fic ait: Iste Dominus *Ki*, quamvis Præfecti seu Toparchæ titulo tantum fruatur, in anteriori tamen parentalis ædificii Aula ad colendos suos Majores defunctos adhibet tripudia Ritu Imperatorio, scilicet scenas 8., & in singulis scenis 8 actores, contra leges ac mores; & hoc toleratur? Certè si hæc culpa tolerari possit; dic, quæso, ecqua deinceps culpa tolerari non poterit?
2. Postquam *Vu vam* primus Familiæ *Cheu* Imperator totam tandem Monarchiam obtinuisset, ad recolendam Patru sui *Ven vam*, qui eam inchoarat, memoriam, parentale ædificium magnificè extruxit, omnesque Regulos & clientelares Principes undequaque convocavit, ut singuli suo fungentes officio parentales Ritus adjuvarent & illustrarent. Cum autem Imperator *Vu vam*, ministrantibus hinc & hinc Regulis, parentales Ritus peregisset; jamque dapes defuncto Principi *Ven vam* præsentatæ, colligerentur ad eas Principibus distribuendas; tunc summus Musicæ Præses cæpit intonare odam *Teu lay yam yam*, (quæ habetur in lib. Carminum tom. 8. cap. *Cheu tsam*; id est, *venere tandem unanimi mente & votis communibus ex quatuor Imperii partibus undique Reguli*, &c. Deinde in eadem oda habetur hæc strophæ: *Siam guei pie kum, tien tsu mo mo*: id est, *aspice, ut omnes illi uniuscujusque Provincia Principes ac Reguli parentales Ritus venerabundi adjuvent*; ut augusta Imperatoris parentantis Majestas profundam omnibus venerationem inspiceret. Postea ceteri Imperatores eundem Ritum & Cantum servaverunt, dum suis Majoribus defunctis parentabant; & vocabatur hæc oda *Tum*, id est, *omnes unanimiter conserti & sponte collecti*; item *Che*, id est, *colligere feracorum lanceas*; quia nempe tunc canebatur ista oda à Musicis, dum illæ colligebantur. Jam verò tempore Confucii, tres Familiæ *Ki sun*, *Xo sun*, *Mem sun*, quia ex Regulis ortæ erant, præsumebant etiam canere illam odam *Tum* & *Che*, Imperatorum propriam, dum suis Majoribus defunctis parentabant. Hinc Confucius illas irridens: Quomodo, inquit, in parentali tritu illarum Familiarum Aula potest assumi & decantari hæc strophæ: *Siam guei pie kum, tien tsu mo mo*? id est, *aspice* &c. suprâ: quia nempe nullus illic Imperator parentans, sed tantum Præfectus; nulli illic Reguli ministrantes, sed tantum quidam Subpræfecti.
3. Dein sic pergit Confucius: Vir pieratis expers, licet & Musicâ & Ritibus alium veneretur, ad quid tamen hoc juvat?
4. Quidam Regni *Lu* incola dictus *Lin sam*, cum in Ritibus & Urbanitatis officiis multum facum & immodicum luxum videret, dubitavit, an sic olim

- instituta fuissent? ideòque interrogavit Confucium, in quo potissimùm sita esset vera Rituum & Urbanitatum ratio? Cui Confucius: Magnam, inquit, quæstionem proponis. Rituum & Urbanitatum ratio duo complectitur: materiam & formam; v. g. olim in conviviis una tantùm apponebatur escarum olla, & vini amphora, & hoc vocatur materia. Deinde lapsu temporũ, quia antiquis Imperatoribus id visum est nimis incultum; ideò instituerunt diversorum ferculorum lances, vasa pretiosa, iteratas corporis inflexiones; & hoc vocatur forma, seu decor externus. Simili modo in morte & funeribus Parentum, olim in principio tantùm luctus intimus & lachrymæ veræ adhibebantur; postea institutæ sunt vestes lugubres, plorandi, saltitandi modus, &c. Vera ergo Rituum & Decoratio in his duobus consistit; sed sensum depravati mores penè illum dumtaxat externum decorem retinuerunt, principali relicto. Itaque quod ego sentio, in conviviis videtur mihi ille, qui parùm parcus est, longè meliùs agere, quàm ille, qui malè prodigus est; & in funeribus videtur mihi ille, qui verè ex intimo animi sensu luget Defunctum, longè meliùs agere, quàm ille, qui tantùm novit lugubrem speciem præferre.
5. Confucius rursus carpens tres illas Familias, sic ait: Eheu! omnes illæ exteræ gentes (eas vocat *Tie* nomine generali; particulari enim, orientales vocantur *T*, occidentales *Jum*, boreales *De*, australes *Man*) longè meliùs reguntur, quàm nostra China, in qua totus regiminis ordo, distinctusque Rituum & Dignitatum gradus miserè nunc interiit.
6. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun* volebat Ceremoniam *Cy* facere spiritui montis *Tay xan*, unius ex 5. montibus in China sublimibus ac celebribus, dicti *To*, id est, valdè eminentibus. Quia autem soli Reguli poterant Ceremoniam *Cy* facere montium & fluminum intra suæ ditionis limites jacentium Spiritibus; id ægrè ferens Confucius, ad suum Discipulum *Gen kien*, qui erat istius Præfecti Subpræfectus, sic ait: Numquid tu potes illum exhortando avertere ab isto cultûs opprobrio? Non possum, reponit *Gen kien*; stat enim in suo proposito obfirmatus. Tum Confucius: Proh dolor! putâtne forsan sublimem illum montis *Tay xan* Spiritum minùs esse perspicacem, quàm noster amicus *Lin sam*, apprimè Rituum peritus? Putâtne, inquam, illum excepturum ista adulationis munera?

Nota: quinque *To* montes, sunt hi: Primus *Tay xan* ad urbem *Ten cheu* in Provincia *Xan tum* situs, dicitur Orientalis *To*. 2. *Hoa xan* ad urbem *Hun num* in Provincia *Xen si*, dicitur Occidentalis *To*. 3. *Ho xan* ad urbem *Hem chen*

- cheu* in Provincia *Hu* quam dicitur Australis *To*. 4. *Hem xau* ad urbem *Tay tum* in Provincia *Xan si*, dicitur Borealis *To*. 5. *Sum xan* ad urbem *Im chen* in Provincia *Kiam nan*, seu Nankinenfi, dicitur Medius *To*,
7. Confucii effatum: Sapientes non altercantur; si tamen cupis videre, in quo quasi altercentur, vide eos in ludicro jaculandi certamine; in hoc siquidem speciem quamdam altercantis præferunt. Dum enim parant subire suggestum ad jaculandum, post ter oblatum socio locum, ut prior ascendat, & post ter recusatum; tum demum bini ascendunt ad patulam Aulam, in qua præmissis iteratò urbanitatis officiis, tandem in scopum jaculantur; postquam omnes simili modo jaculati sunt, reverenter simul descendunt bini & bini, uti ascenderant. Tum victores iterum consalutant victos, invitantque ut accepto vini cratere rursus suggestum subeant, ibique stantes, in amissæ victoriæ pœnam, illud ebibant. Atque hæc est Sapientum altercatio.
8. Discipulus *Tsu hia* sic quæsit ex Confucio: Quomodo, inquit, explicatur hæc libri Carminum strophæ? *Gratiosus risus in ore amabili, pulcher fulgor in oculis micantibus, quam apta ad pingendum materia!*
9. Cui Confucius: Antequam, inquit, possit affabrè elaborari pictura, materia apta præexistat, necesse est.
10. Tum *Tsu hia*: Numquid illa vult dicere, quòd externa Rituum & Urbanitatum officia, præsupponant internam cordis rectitudinem? Cui Confucius: Mi charissime *Xam*, (est hujus Discipuli nomen, cognomento *Tsu hia*) mentem meam verè indicasti: nunc tandem potes reconditum libri Carminum sensum explanare.
11. Confucius exoptabat trium Imperiorum, quæ longa annorum serie in China floruerunt, leges & regimen proponere tamquam omnium futurorum exemplar; nimirum Imperii *Hia*, cujus author *Tu*; *Tu* sive *Xam*, cujus author *Chim tam*; *Chen*, cujus author *Yen vam* & *Vu vam*; hi primi Imperatores condendo suum Imperium, suum etiam regiminis modum ac leges simul condiderunt. Itaque Confucius sic aiebat: Quod attinet ad Imperium *Hia*; ego quidem magnam primarum illius legum & rituum partem referre possem; sed ut fidem apud homines tum præsentis tum futuros inveniam, verbæque mea pondus & auctoritatem habeant; testimonium Regni *Ki*, in quo illius Posterì etiam nunc dominantur, non sufficit. Deinde quod attinet ad Imperium *Tu*: ego quidem magnam etiam primarum illius legum ac rituum partem referre possem; sed ut fidem a-

1. *pro* homines tam praesentes tum futuros inveniam, testimonium Regni
 2. *sui*, in quo illius Posterit etiam nunc dominatur, non sufficit; quia in
 his duobus Regnis vel non subsistunt primarum illarum legum ac rituum
 3. *Annales*, priscorumque sapientium Ministrorum libri; vel si subsistunt,
 4. *sunt* exoleti & truncati, adeoque non sufficientes ad faciendam fidem;
 5. si enim sufficerent; possem illinc testimonium accipere, & sermones me-
 6. *os* comprobare.

12. Olim Sini Imperatores, ut aeternam erga suae Familiae Condito-
 7. *rem* servarent memoriam, & perpetua filialis observantiae gratitudine eum
 8. *colerent*, parentale aedificium extruebant, in quo quinto quoque anno
 9. *Conditori*, uti & alicui alii antiquiori Imperatori, ex quo hic Familiae
 10. *Conditor* genus trahebat, parentare solemnissimo Ritu solebant, positam
 11. *in* media Aula sede vacua, representante locum istius antiquissimi Avi
 12. *seu* Imperatoris, & in parte australi ex opposito, appositam ligneam Condi-
 13. *toris* suae Familiae tabellam, in qua ejus nomen erat scriptum. Hae paren-
 14. *tatio* vocabatur *Ti*, solisque Imperatoribus eam agere licebat. Cum ve-
 15. *ro* Imperator *Chim nam* permisisset, ut Regni *Lu* Reguli ad parentandum
 16. *Principi Chen kum* illam Imperatoriam solemnitatem agere possent, eum-
 17. *que* agnoscerent ut suum Condito-rem, & Principem *Yen nam* ut suum an-
 18. *tiquum* Imperatorem; hi postea in colendis aliis suis Parentibus defun-
 19. *ctis*, Imperatorios istos Ritus usurparunt; quod tamen tantum concessum
 20. *fuerat* ad parentandum Principi *Chen kum*. Hinc Confucius conque-
 21. *rens* de hac quinquennali solemnitate in Regno *Lu* fieri solita, sic aiebat:
 22. *Ego* quidem, ut ceteri, quinquennali illi Imperatoriae parentationis so-
 23. *lemnitati* intersum; & certe usque dum vinum aromaticum novies est
 24. *praesentatum*, vel in terram effusum, potest adhuc aliquid esse dignum
 25. *visu* ob profundam omnium venerationem & ordinem. Sed cum postea
 26. *cetera* omnia usque ad finem, perfunctorie ac negligenter nullam reve-
 27. *rentiam*, nullo servato ordine, peragantur, ea sane invitus specto.

13. Fortè quidam petiit à Confucio hujus quinquennalis Ritûs explicatio-
 28. *nem*. Quia autem hic Ritus erat maxime augusta erga priscos Avos gra-
 29. *titudinis* exhibitio, Imperatorum propria, nulli alii licita, adeoque Re-
 30. *gni Lu* Regulis, qui eum sibi vindicabant, illicita; Confucius ratus se de-
 31. *bere* Patriae suae ac Regulorum culpam velare, clarè respondere noluit;
 32. *sed* sic respondit, nescio, inquit; qui enim profundam illius explicatio-
 33. *nem* callet, hic tam facile potest totum Imperium gubernare, quàm vide-
 34. *re* hanc suae manûs palmam.

14. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, faciendo Ceremoniam Cy suis Majoribus defunctis, tantam observantiam; & eam faciendo aliis Spiritibus externis, tantam reverentiam adhibebat, non secus ac si Spiritus illic adfuissent. Et solebat dicere: nisi ego Ceremoniæ Cy interfuero, quamvis fortè alium, qui pro me eam fecerit, miserim; hoc tamen specto perinde ac si eam non fecissem.
15. Spiritus foci domûs, inquit Interpres Sinicus, est unus ex quinque Spiritibus domûs, quibus olim fiebat ceremonia Cy, & huic quidem Spiritui foci Æstate fiebat ista Ceremonia. Modus faciendi Ceremoniam Cy istis, Spiritibus, hic erat: primùm fiebat Spiritui in proprio suo domûs loco ante ejus nomen, chartæ vel alteri rei inscriptum; v.g. si facienda erat Spiritui foci; primùm illi fiebat in culina ad ostium focariæ fornaculæ ante illius nomen. Deinde quidam puer theatri vestitus, representans Spiritum anguli, qui in cubiculo inter austrum & occidentem situs est, introducebatur in hunc cubiculi angulum, ubi dapes, alteri jam priùs oblatae, denuò illi præsentabantur. Quamvis autem hic cubiculi Spiritus censeretur honoratior, alter tamen videbatur utilior; unde Regem illi, Præfectos huic comparabant, eratque proverbium: *præstat foci, quàm anguli cubiculi Spiritui servire, sive adulari*. Jam verò *Vam sun kia* primarius Regni *Guei* Præfectus, ratus Confucium in hoc *Guei* Regnum venisse, ut aliquem Magistratum quaereret, ideò jocandi causâ sic eum interrogavit: Quid hoc, inquit, proverbium significat? *præstat foci, quàm anguli cubiculi Spiritui servire, seu adulari*.
16. Cui Confucius, facetiam intelligens: Non ita, inquit: unum est Cælum, quod omnes honore & majestate superat; si autem in Cælum peccaveris; nullus est, quem roges, ut te à pœna eximat; nimirum nec foci, nec anguli Spiritum rogando, quidquam proficies.
17. Confucii effatum: Cùm nostræ Imperialis Familiæ *Chou* primi Principes *Ven vam, Vu vam, Cheu kum* perspexissent, quid in duorum priorum Imperiorum *Hia* & *Xam* legibus & ritibus vel defuisset vel redundasset; ipsi adeò præclaram regiminis artem instituerunt, ut nihil præstantius, nihil ornatus inveniri possit. Ideò has Imperii *Cheu* leges tanto studio veneror ac sequor.
18. Confucius ingressus parentale Principis *Cheu kum* ædificium cum aliis collegis Præfectis, visis pretiosis lancibus, vasis onychinis, sericis ornamentis, aureis crateribus, singillatim percontabatur, quis foret eorum usus, quis finis, quis author? Fortè quidam ex adstantibus suspicatus has inter-

interrogationes ex incertitia fieri : enimverò, inquit, ecquis dicat filium istum Dynastæ oppidi *Ceu*, callere Rituum scientiam? Ecce enim ingressus parentale Principis *Cheu kum* ædificium, omnia & singula interrogavit. Cùm id rescisset Confucius : nū, inquit, contra Ritus peccare, hæc vera Rituum scientia est.

19. Confucii effatum : In libro Rituum jaculandi leges hoc præscribunt : Ars jaculatoria non in transfodienda scopi pelle, sed in attingendo scopo victoriam collocat. (Solebat pro scopo apponi alicujus feræ pellis ; pro Imperatore pellis ursi ; pro Regulis, cervi ; pro Præfectis, tygris ; pro Litteratis, apri ; & Imperator quidem jaculabatur ad distantiam 120. passuum ; Regulus 90. ; Præfecti 70. ; Litterati 50. ; ad indicandum potestatis & jurisdictionis majoris & minoris discrimen.) Nimirum quia singulorum vires non sunt ejusdem ordinis. Atque hic fuit priscus jaculandi modus ; quando major industriæ, quàm virium, habebatur ratio.

20. Olim Imperator, inquit Interpres, sub solstitium hyemale, sequentis anni Kalendarium distribuebat Regulis, qui illud recondebant in parentali suorum Majorum ædificio ; & prima die cujusvis mensis, filialis suæ observantiæ denuntiationem illis faciebant præsentando ovem vel capram. Jam pridem hic Ritus in Regno *Lu* exoleverat, nempe à tempore Reguli *Ven kum*. Quamvis adhuc esset Præfectus destinatus ad habendam primo cujusque mensis die ovem vel capram præparatam ; nunquam tamen Regulus eam præsentabat. Hinc Discipulus *Tsu kum* cupiebat, ut istæ capræ & oves, destinatæ denuntiationi faciendæ primo cujusque mensis die, omnino tollerentur, nec ampliùs alerentur ad parcendum inutilibus sumptibus.

21. Sed Confucius sic illi : Mi charissime *Su*, (*Tsu kum* erat cognomentum,) tu ad parcendum sumptibus, de ove, quæ frustra alitur, doles ; ego autem doleo de Ritu, qui non servatur. Quamvis autem, addit Interpres, ampliùs non serveretur Ritus ; Ritûs tamen memoria adhuc perseverat, qui stantibus illis ovibus vel capris poterit forsân restaurari.

22. Confucii effatum ; Ego, dum inservio Principi, sancita urbanitatis officia omnino adimplere contendo, licet fortè quidam me ea agere existiment ad Principi blandiendum.

23. Regni *Lu* Regulus *Tim kum* quodam die petiit à Confucio, quomodo Ministri inservire suo Principi deberent? Respondit Confucius : Princeps præcipiat Ministris humaniter ; Ministri inserviant Principi fideliter.

24. Confucii effatum : Ille libri *Carminum* primæ odæ , quæ incipit *Quanti* (id est ; *reciprocam quarundam avium fluvialium, nomine Ciu, modulamen*) Musicus modus videtur pulcherrimus ; est quidem lætabundus , sed non lasciviens ; gemebundus , sed non luctificus ; adeoque aptissimus & ad delectandum & ad movendum.
25. Olim extra secundam parentalis Majorum ædificii portam, sed intra grande hujus ædificii septura , designabant quadratam terræ aream , Imperatores 50. , Reguli 25. cubitis amplam , longa arborum serie constitam , argillâ conspersam , quatuor parietibus terminatam ; paries orientalis colore cæruleo , occidentalis albo , australis croceo , borealis nigro pingebatur. In hac area solebant litare terræ seu regionis ac frugum Spiritui. Regni autem *La Regulus Ngai kum* , cum fortè petiisset à Confucii Discipulo *Tsay ngo*, quid significaret illud litamen , quod singulis annis fiebat ab Imperatoribus ac Regulis terræ ac frugum Spiritui ? Sic illi respondit : Prisci Imperatores illam terræ aream variarum specierum arboribus fere re consueverunt ; sub imperio *Hia*, pineis ; sub imperio *Tu* , cupressinis ; nunc sub imperio *Chen* , castaneis ; nempe , ut dicunt , ad incutiendum harum arborum castanearum aspectu populis terrorem. (Fit enim allusio ad litteram Sinicam *Lie* , quæ & *castaneas* & *terre* significabat. Dein in illa area Rei solebant plecti. Inscitè autem applicuerat *Tsay ngo* hæc ultima verba ; quia illæ arbores nihil mysterii continebant , sed tantum ad ornatum & ad arbitrium ferebantur.)
26. Cum igitur id rescivisset Confucius ; illum reprehendendo , sic ait : egregie sanè respondisti ! sed cum res jam facta sit , nihil tibi dicam ; cum effectus jam sit secutus , non te commonebo ; denique cum id jam præteriêrit , non te tuæ culpæ arguam.
27. Olim dum totum Imperium intestinis dissensionibus turbaretur , Regni *Regulus Von kum* statuit Imperialem & Familiam & auctoritatem tue-ri , omnesque reliquos Regulos , qui nec per se nec per suos legatos Imperatoris Aulam ad præstandum clientelare obsequium adibant , aut vi , aut persuasionibus ad officium revocare ; & certè brevî omnes illos Regulos ad concordiam & ad officium reduxit , factus illorum omnium Dux ; totumque Imperium pacavit. Hujus autem Reguli primus Minister erat quidam Præfectus nomine *Quon chum* ; qui suis consiliis , artibus , laboribus illud opus maximè promoverat , ideoque magnam famam ob sua præclare gesta sibi compararat ; sed quia hæc omnia emanârunt ex aucto-ritatis,

ritatis, famæ, utilitatis cupiditate, non ex vero ſapientiz fonte, ac virtutis amore, ideò Confucius illum carpens, ſic ait: Quàm ſanè vas exiguum extitit Præfectus ille *Quon chum*!

28. Cùm fortè hoc quidam audiſſet: Num quia, inquit, Præfectus *Quon chum* parcus ac tenax fuit, ideò vas exiguum? Cui Confucius: Enimverò parcus ac tenax! vaſtiſſimam & altiſſimam turrim *San qui* dictam, innumeris ſumptibus extruxit ad ſui recreationem; deinde illius Subpræfecti & domûs Adminiſtri, ſinguli unam dumtaxat rem curabant; nulli geminatum officium, nulli plura negotia. Quis ſanè dicatur parcus ac tenax?

29. Ergo, reponit ille, quandoquidem *Quon chum* ita liberalis ac magnificus extiterit nullis parcens ſumptibus, numquid urbanitatis & rituum ſcientiam probè callebat? Cui rurfus Confucius: Enimverò urbanitatis & rituum ſcientiam callebat! ſoli tantùm Reguli ante magnam ſuorum palatiorum portam poſſunt erigere murum, qui totam interioris domûs faciem obſtruat; ille tamen *Quon chum*, qui Toparchæ tantùm titulo fruſtatur, etiam ante ſuam portam ejuſmodi murum exſtruebat. Deinde ſoli Reguli, dum conveniunt & conveſcuntur, in media Aula apponunt menſam, ſupra quam pocula & cyathi deponuntur; (olim quando Sinez humi ſedendo ſupra ſtoreas ſeu mattas comedebant, nulluſque adhuc menſarum & ſedium uſus erat; tunc erigebantur tantùm duæ parvulæ columnæ, inter quas collocabatur vas ligneum, vel figulinum, uno cubito altum, ad recipienda pocula, cyathos, &c.) ille tamen *Quon chum* in ſuis conviviiſ etiam apponebat ejuſmodi menſam. Si ergo dici poſſit *Quon chum* urbanitatis & rituum ſcientiam calluiſſe; ecquis ſanè deinceps dicitur illam ſcientiam ignorare?

Nota: priſca Sinarum Muſica hiſ præcipuè tribus conſtabat: ſ. vocum ſeu notarum muſicarum discriminibus, ſive quinque modis muſicis, Sinicè *Ou xim*; 8. diverſorum tonorum instrumentis, Sinicè *Pa in*; & 12. fiſtulis diverſæ magnitudinis; harum maxima continebat in longitudine 90. partes; quarum 100. faciunt cubitum Sinicum; harumque fiſtularum ſex longiores, ſcilicet *Hoam chum*, *Tay cen*, *Kou ſien*, *Juy pin*, *T ce*, *Vu ye* dicebantur *Lio*; & ſex breviores, ſcilicet *Ta liu*, *Kia chum*, *Chum liu*, *Lin chum*, *Nan liu*, *Im chum* dicebantur *Liu*; quamvis nomen generale eſſet *Lio*. Hæ omnes 12. fiſtulæ ſerviebant ad temperandam aut dijudicandam Muſicæ ſymphoniam; ad concordanda illa quinque vocum ſeu notarum muſicarum discrimina, & illa 8. diverſorum tonorum instrumenta. Sex longi-

longiores serviebant ad sonum gravem, longum, humilem; sex breviores serviebant ad sonum acutum, brevem, altum temperandum, aut judicandum. Jam verò ista 5. vocum discrimina hæc sunt: primum dicitur *Kum*; hujus modus musicus est suavis, comptus, aptus ad ingerendam mansuetudinem & concordiam. 2. dicitur *Xam*; hujus modus musicus est gravis, fortis, aptusque ad inspirandam immotam animi rectitudinem, gravitatem, constantiam; ad res arduas exprimendas & conficiendas. 3. dicitur *Kio*; hujus modus musicus est religiosus, supplex, languens, aptusque ad excitandam commiserationem & pietatem. 4. dicitur *Chi*; hujus modus musicus est hilaris, festivus, aptusque ad consolationes, ad festivitates, ad recreandos animos. 5. dicitur *Tu*; hujus modus musicus est serius, lentus, mysteriorum, aptusque ad ingerendas profundas cogitationes, & recta consilia. Hæc 5. vocum discrimina comparabant 5. elementis, seu potius quinque rerum principiis universalibus, scilicet terræ, metallo, ligno, igni, aquæ. Denique illa diversorum tonorum instrumenta musica sunt hæc: primum dicitur *Hiven*, id est, quædam species parvi conii, sex foraminibus instructi; in superiori parte acuti, in inferiori plani; eratque fictile, sive figulino opere elaboratum. 2. dicitur *Quon*, id est, fistula, eratque ex canna indica *Bambu* confectum. 3. dicitur *Kon*, id est, tympanum, eratque ex pelle confectum. 4. dicitur *Sem*, id est, quædam species utriculi, cum pluribus fistulis in cucurbita insertis; eratque ex cucurbita confectum. 5. dicitur *Hien*, id est, chordæ citharæ, eratque ex filis sericis confectum. 6. dicitur *Kim*, id est, lapis resonans, eratque ex lapide confectum. 7. dicitur *Chum*, id est, campanula, eratque ex ære confectum. 8. dicitur *Choe*, id est, quædam species lyre oblongæ duobus cubitis & 4. digitis, profundæ uno cubito & 8. digitis, eratque ex ligno confectum. Hæc 8. instrumenta comparabant 8. notis æigmaticis, dictis *Pa qua*, libri *Te Kim*, seu productionum ac mutationum; quia, inquiunt, uti omnium rerum numerus est octo; ita omnium vocum sonus est octo. Omitto reliqua: nunc ad textum venio.

30. Confucius iverat in Regnum *Guei*, illicque rectam Musicæ artem didicerat; unde reversus in Patriam *Lu*, in qua illa quasi perierat, (licet semper subsisterent illius Præfecti, sed artis, musicarumque regularum ignari) voluit illam restaurare. Ideò summum Musicæ Præsidentem alloquens sic ait: *Cum*, Domine, ejusmodi officio fungaris, te certè decet Musicæ artem callere; perfectissima autem priscorum Imperatorum Musica etiam-

num resciri & addisci potest; sic enim edebatur: cùm Musica inchoanda erat, primò curabant, ut omnia ad musicum concentum requisita, scilicet 12. fistulæ directrices, 5. vocum discrimina, 8. tonorum instrumenta, (de quibus suprà) optinè inter se consona forent. Deinde vocibus & instrumentis laxatis, maximè spectabant ut Altus, Bassus, Cantus, Tenor, quisque suum ordinem & tempus exactissimè servaret. Servato sic ordine ac tempore, insuper unusquisque curabat, ut proprium sibi tonum clarissimè pronuntiaret. Denique diligenter sollicitabant simultaneam cadentiam, nunc his incipientibus, nunc illis desinentibus, ita ut videretur ligata tota harmonia; atque ita cursu continuato perfectissima edebatur Musica.

Nota: Confucius, uti & prisci Imperatores Sinarum, Musicam plurimi faciebant, utpote quæ multum conduceret ad populorum concordiam, bonosque mores & rectum regimen. Ex auditu enim Musicæ, animi recreantur, pacantur, ad mutuum amorem & concordiam excitantur, pravi animorum motus mitigantur, virtutis pulchritudo ac vitii turpitudine appositè expressa cognoscitur. Deinde dum illa editur in parentali Majorum defunctorum Aula, reverentia, gratitudo, amor erga Parentes instillatur.

31. Confucius ob intestinos Patriæ tumultus peregrè discesserat, & circumjacentes regiones peragrabat. Cùm fortè in Regnum Græci appulisset, Præfectus oppidi T, qui Regni limites custodiebat, videndi & alloquendi Confucium cupidus, rogavit ejus Discipulos, ut sibi liceret illum alloqui. Quicumque enim, inquit, vir sapiens huc hæcenus appulit, nullus est, quem ego non viderim ac salutaverim. Introductus itaque est ad affatum; cùmque jam domo exiret, conversus ad Confucii Discipulos sic ait: Parva Discipulorum turba, ecur lugetis vestrum Magistrum dignitate carentem, huc illuc exulem agere? jam pridem virtus in orbe exulat; jam pridem totum Imperium sine lege, ordine, disciplina squallet; ast ego singularem vestri Magistri virtutem ac scientiam intuens, arbitror eum singulariter à cælo destinatum, ut brevi ad summum Magistratum evectus, deperditum Imperii regimen restauret; leges, virtutem, disciplinam ab exilio revocet, sitque instar magni illius tintinnabuli, vel campanæ aeneæ, linguâ ligneâ instructæ, quâ Præfecti, ubi vel leges ac præcepta promulgant, vel morum ac vitæ documenta tradunt populo collecto, ad conciliandam attentionem utuntur. (Rei civilis Præfecti
ute-

utebantur tintinnabulo, cujus lingua erat lignea; militaris disciplinae Praefecti, tintinnabulo, cujus lingua erat metallina.)

32. Olim dum Sceptrum Sinicum ab una Familia transibat ad aliam, novus Imperator post Imperium publica pace firmatum, suas leges ac Ritus condebat, novamque Musicam componendam curabat. Pro Musica autem argumento, praecleara istius novi Imperatoris gesta ac virtutes, ut toti Imperio patefierent, assumebantur; atque ita ex nova Musica cognoscebatur novi Imperatoris virtus ac gesta. Deinde cuique Musica indabatur nomen, ejus argumento conforme; hinc Imperatoris *Hoam ti* (qui praecipuus fuit Monarchiae Sinicae Conditor & Musicae Author) Musica vocata est *Hien chi*, id est, universale virtutis, disciplinae, liberalitatis, recti regiminis profluvium aut irrigatio. Imperatoris *Chuen bio* Musica dicta est *Lo hem*, id est, sex brachia arborea, seu rami qui uno trunco inhaerent; quia hic sex fistulas concordiae Musicae rectrices, de quibus supra, invenit; uti & Kalendarium sex mensibus correspondens ab uno solstitio ad aliud. Imperatoris *Ti ko* Musica dicta est *On ym*, id est, quinque baccae, seu flores; quia hic quinque vocum seu notarum musicarum discrimina, earumque quinque modos musicos novit adaptare ad floridam & rectam Musicae compositionem. Imperatoris *Tao* Musica dicta est *Ta cham*, id est, grande luminis jubar; quia hic totum Imperium optimis legibus, documentis, exemplis illustravit. Imperatoris *Xun* Musica dicta est *Siao xao*, id est, canneus fistularum, instar duarum grandium alarum inter se junctarum, contextus; quia hic singulares Praedecessoris sui *Tao* virtutes & pacificum regimen continuavit. Imperatoris *Tu* Musica dicta est *Ta bia*, id est, grandis imitatio; quia hic optimum duorum suorum Praedecessorum *Tao* & *Xun* regimen & sapientiam imitatus est. Imperatoris *Tam* Musica dicta est *Ta hu*, id est, grandis protectio; quia hic populis duro immitis Imperatoris *Kie* iugo oppressis adfuit, & tyrannidem extinxit. Imperatoris *Vu vam* Musica dicta est *Ta vu*, id est, grandis fortitudo; quia hic immitis Imperatoris *Chen* Imperium bellando extinxit. Principis *Chen kum* Musica dicta est *Cho ho*, id est, felix rei diligenter perpensa exitus; quia hic, cum ageret supremum Imperii Administratorem pro parvulo Nepote *Chim vam*, diligenter perpendebat, quid frater suus *Vu vam*, & Pater suus *Ven vam* egerant, & quomodo rexerant, ut bene coepta perficeret. Nunc ad textum venio. Confucius bellici strepitus osor, rectique cordis & pacifici regiminis amans, sic solebat dicere: Illa Imperatoris *Xun* Musica dicta *Xao*, non tan-

- cum est pulcherrima, compositissima, & juxta artis leges bellissimè composita; sed etiam optima, atque ultimum quasi perfectionis gradum assecuta. (Quia nempe præter ornatum compositionem erat benignitatis, pietatis, modestiæ insinuatrice, ac sapientiæ magistra.) Quod verò attinet ad istam Imperatoris *Vu van*, dictam *Ta vu*, est etiam pulcherrima, ornatissima, bellissimè composita, sed ultimam illam virtutis perfectionem non est assecuta. (Quia nempe bella & martia heroum facinora decantabat, in quibus non potest non aliquid peccari.)
33. Confucii effatum: Si quis aut in gerendo Magistratu nullam patefaciat magnanimitatem, aut in exhibendis urbanitatis officiis nullam prodat venerationem, aut in adeundis exequiis nullum afferat dolorem; quid est sanè, quod in hujusmodi homine dignum laude suspicias?

ARTICULUS IV.

1. **C**onfucii effatum: Quod alicui vico decorum ac decus parit, est mutua habitantium pietas, benevolentia, concordia. Si quis autem electurus domicilium, non eligat habitare in ejusmodi vico; quomodo sanè potest dici prudens?
 2. Confucii effatum: Vir pietatis expers nec infaustam nec faustam sortem diu ferre potest: in hac enim positus, mox arrogantiae, impudiciæ, comestationibus; in illa, mox impatientiæ, iræ, latrociniiis habenas laxat. Pius autem, in pietate suaviter degit; prudens, pietatem ardentem appetit.
 3. Confucii effatum: Soli pii ac recti viri possunt alios rectè & amare & odisse.
 4. Confucii effatum: Qui pietatem cordisque rectitudinem sequi firmiter statuit, hic potest ab omni crimine se tutari.
 5. Confucii effatum: Quod passim homines appetunt, sunt honores & divitiæ; sed hæc Sapiens, si indebitâ viâ obtineat, mox à se abjicit. Deinde quod passim homines horrent, sunt contemptus & paupertas; sed hæc Sapiens, si indebitâ viâ patitur, non à se abjicit.
 6. Si Sapiens pietatem cordisque rectitudinem à se abjiciat, quî poterit sublimem magni istius nominis, quod proficitur, perfectionem adipisci?
 7. Imò verò ita sectandæ pietati cordisque rectitudini incumbat, necesse est, ut nec inter edendum illius obliviscatur, illi ve adversetur. Denique si ve inopinati angustiarum casus subito occurrant; si ve calamitates adver-
- sæque

seque fortune vicissitudines illum premant, firmus semper inoffenso pede huic pietatis & recti cordis viæ debet insistere.

8. Confucii effatum: Nondum ego vidi perfectum pietatis amatorem, qui non fuerit perfectus turpitudinis osor. Perfectus enim pietatis amator debet pietatem ita amplecti, ut nihil ipsi addi possit. Perfectus turpitudinis osor debet pietatē ita sectari, ut nihil turpe in ipso reperiri possit.
9. Jam verò estne, qui saltem vel uno die non valeat omnes corporis & animi vires sectandæ pietati impendere? ego sanè nondum vidi, cui vires ad id non suppetarent. Si autem fortè uspiam detur hujusmodi vir, profectò eum non vidi.
10. Confucii effatum: Hominum culpæ, uniuscujusque conditioni conformes esse solent; (nimirum piorum culpæ, sunt excessus benevolentiae & gratitudinis; improborum, excessus odii & ingratitude) unde si aliqujus culpas inspexeris, mox scies piusne sit? nec nè?
11. Confucii effatum: Qui rectam vivendi disciplinam manè didicit, vespere potest tranquillè mori.
12. Confucii effatum: Si quis, ubi rectam vivendi disciplinam sectari statuit, postea vestes rudes induere, & vilibus cibis vesci erubescat, hic sanè non est aptus ad excipiendam sublimem illam rectè vivendi scientiam.
13. Confucii effatum: In quibusvis mundi rebus nec ad agendum, nec ad non agendum omnino se prædefinit Sapiens; sed unam ubique æquitatem sectari statuit.
14. Confucii effatum: Sapiens unam virtutis pulchritudinem, Insipiens unam domicilii commoditatem; Sapiens unas Regni leges, Insipiens unas mundi opes assiduè meditatur.
15. Confucii effatum: Qui totus utilitati vacat, hic multa odia sibi accersit.
16. Confucii effatum: Si Rex vera comitate & demissione Regnum gubernet, ecquam sanè patietur difficultatem? qui autem vera comitate & demissione Regnum gubernare nescit, ad quid juvabit fucata comitas & demissio.
17. Confucii effatum: Sapiens non dolet se dignitate, sed dolet se dotibus ad dignitatem necessariis carere; nec dolet se ab aliis non cognosci, sed eis, ob quæ possit cognosci, studet.
18. Confucii Discipulus *Sen*, cognomento *Isen tsu* diligenter quidem Magistri doctrinæ incumberebat; sed quia generale illius principium non satis noscebat, ideo Confucius eum compellans sic ait: Mi charissime *Sen*, ut mul-

multi rivi ab uno fonte, & multi rami ab una radice: sic multa mea sapientiae praecepta ab uno principio emanant, & omnia in uno concluduntur. Mox Discipulus *sen* mentem Magistri capiens, reponit; ita sanè est, inquit.

19. Cum autem egressus esset Confucius, ceteri Discipuli, qui Magistri verba ac mentem non satis penetrarant, coeperunt rogare Condiscipulum *sen*, ut eam sibi explicaret. Hic sic illis: Tota, inquit, Magistri doctrina in hoc uno sita est principio: muneris sui partes explere, & alios ex se ipso metiri.

20. Confucii effatum: Sapiens in æquitate, Insipiens in utilitate peritus est.

21. Confucii effatum: Sapiens, dum videt Sapientum virtutes, has in se habere exoptat; dum Insipientium vitia, hæc in se an habeat, examinat.

22. Confucii effatum: Filius obsequens si fortè patrem aut matrem peccare videat, eos perblandè quasi admonet; si autem videat, quòd se monentem audire nolint; non ideo solitam & reverentiam & obedientiam eis deferre desistit; quin imò quamvis stomachati, ipsum aut verberibus aut laboribus premant, non illis succenset.

23. Confucii effatum: Quamdiu pater & mater vivunt, filius non procul abeat, (nè scilicet statuta debita observantiae obsequia mane & vespere, hieme & æstate erga Parentes præstanda omittat) si autem urgente causa procul abeat; quò vadat, eos præmoneat.

24. Confucii effatum: Qui totos tres annos à patris obitu non dimittit paternam vivendi normam, hic dici potest filius obsequens.

25. Confucii effatum: Patris & matris ætatem scire, omnino filius debet; tum ut illius longitudine gaudeat, tum ut illius caducitatem timeat.

26. Confucii effatum: Prisci Sapientes verborum erant parcissimi; verebantur enim, si sua facta verbis non responderent, nè postea erubescerent.

27. Confucii effatum: Qui in omnibus moderatus est, hujus culpæ sunt paucæ.

28. Confucii effatum: Sapiens in verbis tardus, in factis solers.

29. Confucii effatum: Virtus nunquam sola est, sed semper vicinis abundat.

30. *Isu yen* Confucii Discipuli effatum: Minister importunè Regem arguens, probrum sibi accersit; Amicus importunè Amicum arguens, recessum illi præscribit.

ARTICULUS V.

1. **C**onfucius agens de suo Discipulo *Kum ye cham* sic aiebat: Quamvis Discipulus meus *Kum ye cham* tetrīs vinculis detentus fuerit ob quādam Regni negotia; possum tamen meam illi filiam in matrimonium collocare; non enim suā culpā, sed inimicorum invidiā hanc injuriam passus est. Et reverā suam illi filiam in matrimonium collocavit.
2. Deinde agens de suo Discipulo *Nan yum* sic aiebat: Meus ille Discipulus *Nan yum* verus sanē fuit sapientiæ sectator; dum enim bono regimine Regnum floruit, ita præclaras suas virtutes prodidit, ut Magistratu semper potitus fuerit; dum malo squalluit, ita se cautē gessit, ut semper ab omni periculo & damno evaserit. Tum addunt Confucii Discipuli: hinc factum est, ut Confucius fratris sui filiam ei in matrimonium collocārit.
3. Rursum agens de alio suo Discipulo cognomento *Tsu cien* sic aiebat: Ubinam sanē reperias ejusmodi virum? attamen si nullus in nostro Regno *Lu* extitisset Sapiens, à quo adjutus fuisset, quomodo potuisset sublimem illam sapientiam ac virtutem sibi comparare?
4. Discipulus *Tsu kum*, auditis his sui Condiscipuli laudibus, mox de se ipso sic Confucium interrogat: Tuus ego *su*, quid? (*Tsu kum* erat cognomen- tum) cui Confucius: Cū sapientiæ Alumnī aptentur ad regimen, ut vasa ad usum; hinc ego te vasi comparo. Cui vasi, inquit? Vasi illi onychino, reponit Confucius, sub imperante Familia *Hia*, olim dicto *Hu*; deinde sub imperante Familia *Xam*, dicto *Lien*; nunc sub hac imperante Familia *Cheu*, dicto *Fu quei*, quod in parentali defunctorum Imperatorum Aula inservit ad milium imponendum.
5. Quidam agens cum Confucio de ejus Discipulo *Gen yum*: tuus, inquit, ille Discipulus *Yum* præclara sanē pietate pollet; sed oris facundiā caret.
6. Cui Confucius: Ad quid, inquit, in virtutis palæstra prodest oris facundia? Verbosi illi homines, qui verba verbis promptē reponunt, ut plurimum ab aliis fastidiuntur. Quod autem asseris Discipulum *Gen yum* pietate pollere, id ego nescio; sed quod opponis oris facundiā eum cārere, illud est, quod ego in illo plurimi facio. Quid sanē ad pietatem juvat oris facundia?
7. Confucius conspicatus præclaras sui Discipuli *Cie tiao kay* dotes, volebat illum dimittere ad quærendum aliquem Magistratum; sed hic suæ tenuitatis conscius, modestē Magistro reposuit: Ego, inquit, istam regendi

artem nondum ſatis calleo ; eam adhuc addiſcere cupio, Quo reſponſo vehementer gaviſus eſt Confucius.

8. Confucius peragratis fruſtrà variis Chinæ Provinciis, ut ſuam de arte rectè vivendi & regendi doctrinam propagaret, tandem ſuſpirans: Eheu! inquit, doctrina mea nullum ſortitur effectum; numquid ſanè me juvat, lignorum ſtruem paſſim in fluviis natatilem ſcandere, & in mare procul tranſfretare? Sed quis me comitaturus eſt? an non meus Diſcipulus *Chum yeu*? Quo audito *Chum yeu*, cognomento *Tſu lu*, ratus Magiſtrum ſeriò loqui, mox totus gaudio exiliit; unde illi ſic Confucius: Meus ille *Chum yeu* proſectò me fortitudine ſuperat; ſed quæ bene fieri poſſint, nec nè, metiri non novit.
9. *Mem vu pe* primarius Regni *Lu* Præfectus, quia volebat aliquos proponere Regulo ad dignitates promovendos, quaſiit ex Confucio, num ejus Diſcipulus *Tſu lu* pietate, ſeu absoluta cordis rectitudine polleteret? Cui Confucius: Nescio, inquit.
10. *Mem vu pe*, cùm non poſſet ſibi perſuadere Confucium id nescire, rurſum eum de eadem re interrogavit. Tum Confucius: Meus, inquit, Diſcipulus *Chum yeu* fortitudine quidem præſtat; ſit enim Regnum 100. ſtadiis amplum, ex quo mille quadrigæ bellicæ educuntur; totam ejus militiam illi committe; hanc optimè poterit regere. An autem pietate, ſeu absoluta cordis rectitudine polleat, hoc ego nescio. (Nimirum hæc virtus in animò latet.)
11. Deinde ruruſus interrogans, ſic ait: Tuus autem Diſcipulus *Gen kieu*, quid? Cui Confucius: *Gen kieu* præclaris etiam dotibus ornatus eſt; ſit enim oppidum mille domos recensens, vel numeroſa primarii Præfecti Familia, cujus ditio centum bellicis quadrigis potens, decem terræ ſtadia complectitur; vel hanc vel illud ei committe; utrumvis optimè poterit regere. An autem pietate, ſeu absoluta cordis rectitudine polleat, hoc ego nescio.
12. Iterum pergens interrogare ſic: Tuus Diſcipulus *Kum ſi che*, quid? Cui Confucius: *Kum ſi che* ſat Ritus callet; dum igitur Regulorum Legati adveniunt: ſtans in regia Aula aulico cingulo præcinctus, ſolemnique veſte indurus, poſſet ipſe optimè illos excipere, & de rebus legationis colloqui, adeoque hoc illi munus committi poſſet. An autem pietate ſeu absoluta cordis rectitudine polleat, hoc ego nescio.
13. Confucius, cùm ſapè videret ſuum Diſcipulum *Tſu kum* de aliis ferre judicium

- judicium, sic eum interrogavit: Mi charissime *Su*, (*Tsu su* erat cognomen,) tu & tuus Condiscipulus *Yen boei*, uter altero peritior?
14. Mox *Tsu kum* demissè respondens: Tuus, ego *Su*, qui ausim oculos ad Condiscipulum *Yen boei* attollere, méque illi æquiparare? ille perspicaci ingenio à natura donatus, dum in sapientiæ palæstra unum audit, mox decem infert & capit; ego autem repens humi, dum unum audio, vix possum alterum inferre & capere.
15. Tum Confucius: Rectè, inquit, judicâsti: quòd enim adeò ingenuè fateris te illi non esse parem, id ego tecum etiam sentio: tu reverà non illi par es.
16. Confucii Discipulus *Tsay yu*, cùm aliquando interdum obdormisceret in schola, gravatúsque somno oculis ad Magistri documenta obsurdesceret, Confucius ejus pigritiam increpans sic ait: Nec lignum putridum elaborari, nec luteus paries dealbari potest; (ita nimirum nec somnolentus Discipulus sapientiæ documentis efformari); ad quid igitur juvat pigrum istum *Tu* corrigere?
17. Confucii effatum: Olim dum primùm agebam cum aliquo, audiebam ejus verba, & quæ diceret, ipsum agere credebam; nunc verò agens cum aliquo, audio ejus verba, & inspicio ejus opera. Cur autem sic mentem mutârim, id fecit noster Discipulus *Tu*. (Quia nimirum ubi hic primùm Confucii palæstram frequentare cœpit, assiduè aiebat se velle impigrè sapientiæ disciplinis vacare; at postea nîl opere complebat diurnus somniator.)
18. Confucii effatum: Nondum ego constantem & fortem vidi. Protinus quidam objicit: Numquid tuus ille Discipulus *Xin chen* vir verè fortis & constans est? Cui Confucius: Enimverò vir fortis & constans! meus ille *Xin chen* voluptatibus deditus est; quî sanè possit vir fortis & constans esse?
19. Discipulus *Tsu kum* colloquens cum Confucio, fortè cœpit sic de se ipso loqui: quod ego nolo, ut alter mihi faciat, hoc ego nolo alteri facere. Cui mox Confucius. Mi charissime *Su*, id perfectionis nondum attigisti; emitere, ut attingas.
20. Discipulus *Tsu kum*, cùm fortè Confucium de natura & cæli lege differentem audiisset, sic cœpit loqui: Singularem Magistri nostri modestiam, gravitatem, facundiam quilibet Discipulus potest passim percipere; sed

eum de natura, de rectæ rationis substantia, de cæli via seu agendi ratione differentem non licet, nisi rariffimè, audire.

21. Discipulus *Tsu lu*, (ut referunt ejus Condiscipuli) ubi audierat aliquod rectè vivendi præceptum, si nondum illud opere complere potuerat, magnopere verebatur, nè alterum rursus audiret; utpote cupidus illud, quod priùs audierat, opere complendi; timebátque, nè simul utrumque complere non posset.
22. Postquam *Kum ju* primarius Regni *Gwei* Præfectus obiisset, inditum est illi cognomentum *Ven*, quod significat *discendi impigrum, & interrogandi studiosum*. Olim mos erat Sinis, uti & nunc, à morte alicujus Viri illustris, aut Principis indere illi cognomentum honorabile, vel minus honorabile juxta illius virtutes vel vitia. Hinc Discipulus *Tsu lu*, cùm dubitaret, an hoc cognomentum *Ven* satis quadraret illi Præfecto *Kum ju*, quem in vita non satis laudabilem fuisse censebat, rogavit Confucium: quonam pacto, inquit, Præfectus *Kum ven* post mortem præclaro illo cognomento *Ven* donatus est? Cui Confucius: Præfectus *Kum ju* quamvis foret perspicaci & expediti ingenii, nolebat tamen sibi suoque ingenio fidere, sed strenuam in addiscendis Rituum, ac Musicæ legibus, aliisque sapientiæ disciplinis operam navabat; deinde quamvis præclara primarii Præfecti dignitate fulgeret; non tamen erubescere vel ab ipsis inferioribus consilium petere, & dubia interrogare. Idcirco optimè inditum est illi cognomentum *Ven*.
23. Confucius, agens de *Tsu chan* primario Regni *Chim* Præfecto, sic aiebat: virtutes quatuor, quæ in sapiente Præfecto requiruntur, vir ille eximius omninò possidebat; nimirum venerandam modestiam in suis moribus, exactam diligentiam in Regis negotiis, sollicitam liberalitatem in populi sustentatione, rectissimam æquitatem in Subditorum regimine.
24. Confucii effatum: Eximius ille Regni *Cy* Præfectus *Ten pin chum* quàm bellè noverut uti amicorum consuetudine! quamvis enim diuturna jam foret illius cum altero familiaritas, non tamen propterea minùs reverentem & urbanum se exhibebat.
25. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Tsam* postquam obiit, donatus fuerat cognomento *Ven chum*, quod significat *virum prudentem & perspicacem*; & talis passim celebrabatur. Id autem improbens Confucius, sic effatus est: Quonam certè pacto *Tsam ven chum* potest dici prudens & perspicax? ille enim pro recondenda & conservanda magna testudine, olim in Regno *Tsay*

inven-

inventa, (unde illi restituitur nomen *Tsay*, ait interpres; & hac Regnum *Lu* utebatur tum ad sortes determinandas, tum ad tergiversationes tollendas) construxit magnificum conclave, & in columnarum affabrè elaboratarum capitellis effinxit quamdam concavi montis speciem; deinde supra breviores secundi ordinis columellas, depingi curavit fluviatiles herbas, quasi videretur re ipsa inter eas habitare magna illa testudo. Qui sanè huiusmodi vir potest dici prudens & perspicax?

26. Discipulus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: celeberrimus, inquit, ille vir *Tsu ven*, ter in Regno *Tsou*, (id est, *Hu* quam Provincia) obtinuit supremam primi Ministri dignitatem, nec ullum unquam vanæ lætitiæ signum edidit; & ter eandem amisit, nec ullam unquam tristitiæ aut iræ notam patefecit; quin imò novo Ministro successori suo, omnes præteriti regiminis res, ordinem; negotia singillatim exponebat sine invidia aut suspitione. Ecquid, quæso, de illo sentis? Cui Confucius: Sentio, inquit, illum fuisse fidum Ministrum. An etiam pium? reponit *Tsu cham*. Cum pietas, inquit Confucius, maximè in cordis rectitudine, quæ later, sita sit; an fuerit pius, nec nè, nescio. Qui enim ob illam solam exteriorem virtutis speciem, continuò censeri possit pius ac rectus?

27. Rursus *Tsu cham* sic interrogavit Confucium: Olim famosus ille Regnà Cy primarius Præfectus *Tsay* parricidali manu suum Principem interfecit. Mox varii varia: alii scelus scelere protegere: alii occultâ patientiâ & silentio tolerare. Solus *Chin ven* ibidem primarius Regni Præfectus immane facinus ferre non sustinens, abjectis honoribus & opibus, & decem bellicis quadrigis, quas habebat, penè solus domo profugit, patriumque solum vertit, nè aliquo modo videretur Parricidæ consentire. Appulsus in aliud Regnum, cum ibi etiam Præfectos suo Principi infidos reperisset; & hi, inquit, sunt instar nostri Præfecti *Tsay*; his dictis confestim aliò transmeavit, nolens illic unà inservire isti Regulo. Deinde in alterius principis Regnum appulsus, cum rursus similes comperisset Præfectos; & hi, inquit, sunt etiam instar nostri Præfecti *Tsay*; hisque dictis iterum aliò perrexerit. Præceptor, dic, quæso, quid de huiusmodi homine sentis? Cui Confucius: Hunc, inquit, alieni sceleris purum censeo. An etiam pium? reponit *Tsu cham*. Cum pietas, ait Confucius, sit cordis virtus, quæ later, fueritne pius nec nè, ignoro. Qui enim ob solam illam exteriorem virtutis speciem continuò dici possit pius?

28. Fortè narrabat quidam primarium Regni *Lu* Præfectum *Ki ven* olim ita in

omnibus rebus cautum fuiſſe, ut antequam manum operi admo-
veret, illud ad examen vocaret. Quo audito Confucius: Mihi, inquit, vi-
detur bis ſufficere.

29. Confucii effatum: Primarius olim Regni *Gaei* Praefectus *Nim*, cogno-
mento *Fu*, dum Regnum bono regimine florebat, ſingularem ſuam ſapi-
entiam doctiſſimè prodebat; dum malo ſquallebat, quamvis omnia Re-
gni negotia clam ſollicitaret, ſe tamen rudem & ignarum palàm ſimula-
bat. Illa quidem ejus docta ſapientia poteſt adhuc imitatione æquari;
ſed hæc ejus ſapiens inſcitia omninò non poteſt.

30. Confucius peragratis fruſtrà variis Chinæ Provinciis, ut ſuam doctri-
nam propagaret, cùm tandem eſſet in Regno *Chin*, longo tædio affectus,
ſic ingemuit: An non redire, an non, inquam, redire in Patriam præ-
ſtat? non paucos enim in Patria reliqui Diſcipulos, qui mente quidem
ſubtili & magnis animis excellunt; ſed ſæpiùs volunt plus agere, quàm
poſſint; floridus eorum agendi modus externam morum perfectionem
totus ſpirat; ſed cùm non ſatis noverint rectam *Immutabilis Medii* viam,
ideò ſæpiùs officii limites excedunt, adeoque edocendi ſunt. Hi ſaltem
poterunt meam doctrinam Poſteris transmittere.

31. Confucii effatum: Celebres illi duo fratres *Pe y*, & *Xo cy*, (patrem ha-
buère Regni *Kau cho* Regulum) quamvis forent exactæ diſciplinæ rigidi
cultores; non tamen malos malè, ſed bene malorum ſcelera oderant; &
ſi hi reſipiſcerent, vetera eorum ſcelera non ampliùs recordabantur. Un-
de fiebat, ut rariffimè alii illis ſuccenſerent.

32. In Regno *Lu* quidam vir extiterat dictus *Uy ſem kao*, qui paſſim tanquam
abſolutum viri ſinceri & recti exemplar celebrabatur. Cùm autem id
improbaret Confucius, ſic ex unica ejus minima actione refellit: quî, in-
quit, iſte *Uy ſem kao* poteſt dici vir rectus & ſincerus? Fortè quidam ab
eo rogârat acetum, quod cùm domi non haberet, noluit rectè & ſincerè
id fateri; ſed tergiverſatione & circumloquendi arte uſus, ivit poſtulatùm
illud à Vicino; & quod commodârat, quaſi fuiſſet ſuum, petenti tradidit.

33. Confucii effatum: Specioſis verbis, fucato vultu, immodicis urbanita-
tibus vir ſapiens *Iſo kieu mim* olim uti erubeſcebat; & ego *Men* pariter
erubeſco. Clam in animo aliquem odiſſe, & palàm ſpecie tenuſ diligere
ac frequentare, idem *Iſo kieu mim* olim etiam erubeſcebat; & ego *Men* pa-
riter erubeſco.

Nota: *Men* erat nomen Confucii, quo ſe ipſe nominabat; ſed alii eum
nominabant *Kieu*,

34. Confucius conversus ad suos Discipulos *Ten yuen*, & *Ki lu*, qui sibi fortè adstabant, sic eos affatus est? Charissimi, jam pridem hanc palæstram frequentatis; quidni mentem vestram mihi aperitis? quid potissimum amatis?
35. Mox *Ki lu*, (*Tsu lu* cognomentum erat) reponit: Ego, inquit, si haberem currus, equos, leves pelliceas vestes; hæc omnia vellem, ut essent amicis communia; & quamvis illo usu fortè corrumperebantur, non ideo tamen in iras & querelas erumperem.
36. Ego autem, inquit *Ten yuen*, si quid rectum aut honestum fortè egerim, non amo illud jactitare; si quid laboriosum aut laudabile fortè præstiterim, non amo illud propalare.
37. Deinde *Tsu lu*: Nunc, inquit; te, Magister, rogo, ut nobis etiam tuam mentem expromas. Cui Confucius: Ego, inquit, vehementer opto, ut in toto mundo, quod unicuique convenit, unusquisque teneat: nimirum, ut senes copiosis alimentis recreati tranquille vivant; ut amici illibata verborum fide & animi candore conjuncti familiariter inter se agant; ut pueri paterno amoris studio educati rite edoceantur.
38. Confucii effatum: Eheu! quò spes nostra recidit! actum est. Quocumque enim hucusque profectus sum, nè unum quidem reperire unquam potui, qui vitia sua vellent agnoscere, foretque in corde sui ipsius accusator.
39. Confucii effatum: Quamvis in quovis vel minimo decem domorum pago facile sis reperturus tam sinceros & rectos quàm ego sim; tam studiosos tamen discendi, quàm ego, difficile reperies.

ARTICULUS VI.

1. **C**onfucii effatum: Discipulus meus *Gen kieu* est sanè dignus sedili ad Austrum vergente. (Regis thronus apud Sinas ex more ad Austrum vergit; uti & Magistratuum tribunalia.)
2. **C**ùm iste *Gen kieu*, (*Chum kum* erat cognomentum) rescivisset, quid de se dixisset Confucius; postea interrogavit, quid etiam sentiret de quodam tunc celebri viro ejusdem Regni *Lu* incolâ, dicto *Sam pe*, quem rebatur quasi sui similem? sic illi Confucius: Et hic, inquit, ad magna aptus est; est enim minutiarum osor, nec fastidiosus.
3. Sed enim, reponit *Chum kum*, minutiarum osor est duplicis generis; alius ex æquo, alius plus æquo. Qui sibi & suo officio diligenter vacat, nec se immiscet variis reculis ad populi sui regimen non spectantibus, numquid

quid hic ex æquo verè est minutiarum osor? Qui autem sibi & suo officio permodicè vacat, & in rebus ad sui populi regimen spectantibus permodicè se applicat; numquid hic plus æquo verè est minutiarum osor?

4. Mox illi Confucius: Ita, inquit, revera est, charissime *Gen yam*,

5. Regni *Lu* Regulus *Ngai Kum* quæsit ex Confucio, quisnam inter omnes ejus Discipulos verus esset discendi amator? Cui Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Ten hoei*, planè erat verus discendi amator; si aliorum viria, aut alia causa ad iram eum excitabant, mox conceptum iræ impetum in animo comprimebat, nec illam ex uno in alium transferebat. Deinde si fortè accidebat, ut leviter peccasset: illicò resipiscens, nunquam in eandem culpam iteratò incidebat. Sed proh dolor! transactis paucis brevīs vitæ annis, præcoci morte nobis ereptus est. Nunc, qui sit verè discendi amator, omninò novi neminem.

6. Confucius suum Discipulum *Kum si che*, (cognomento *Tsu hao*) in Regnum *Cy* miserat. Ejus Condiscipulus *Gen yeu* veritus, nè mater absente filio penuriæ aliquid pateretur, rogavit Confucium, ut illi milium ad vitam sustentandam erogaret. Annuvit Confucius, sed unum dumtaxat *Su*, id est, dimidiam unius modii partem & paulò plus, erogavit. Sciebat enim illam esse divitem, nec hac stipe egere; sed cùm id ignoraret *Gen yeu*, ratus hanc stipem esse nimis parvam, alteram postulavit. Rursus annuit Confucius, sed unum dumtaxat *Tu*, id est, modium unum & unius modii sex decimas partes erogavit. Tum *Gen yeu* iterum ratus hanc esse nimis parvam, ipsemet è suo erogavit quinque *Pim*, id est, octo milii modios. (Unum enim *Pim* est unus modius & sex decimæ ejus partes.)

7. Quo comperto Confucius, ait illi: Dum Discipulus *Kum si che* in Regnum *Cy* profectus est, opulento vectum equo, & levibus pellibus pretiosè indutum vidi, adeoque nec domi pauperem credidi. Jam verò semper ego audiavi hoc Proverbium: *Vir sapiens subsidium affert pauperi, divitias non addit diviti.*

8. Aliàs Confucius, dum in sua Patria *Lu* supremum ageret publici ærarii & justitiæ Præsidem, Discipulo suo *Tuen su*, qui tunc alicui oppido Præfectus erat, dedit 900. milii mensuras pro annuo dignitatis stipendio; sed cùm eas accipere recusaret, utpote assuetus parcimonie & parco victui:

9. Non ita, reponit Confucius: ista enim annua dignitatis pensio, est Regni legibus præscripta, adeoque pro lubitu recusari non debet. Si quid autem tibi superfluum fuerit, numquid potes tuæ vicinitali (Sinicè *Lin*, sunt-

suntque quinque domus) vel tuo vico, (Sinicè *Li*, suntque 25. domus) vel tuo oppido, (Sinicè *Tau*, suntque 500. domus) vel tua Patria, (Sinicè *Hiam*, suntque 12500. domus) illud erogare?

Hic notat Interpres quatuor vitia dandi & accipiendi, quæ vitanda censebat Confucius; scilicet, dum decet dare, tunc non dare, est avaritia. Dum dedecet dare, tunc dare, est prodigalitas. Dum decet accipere, tunc recusare, est agendi simultas. Dum decet accipere, tunc non recusare, est habendi cupiditas.

10. Olim imperante Familia *Chen*, bos aut vitulus rubri omninò coloris, & rectissima habens cornua, plurimi æstimabatur, & in ceremonialibus festivitibus adhiberi solebat. Diversicolor autem ab illis arcebat, utpote qui vilis haberetur. Jam verò præclarus Discipulus *Gen yun*, (cognomento *Chum kum*) quia ortus erat ex patre vili & rudi, ideò quidam minoris eum faciendum, & à Magistratu arcendum contendebant. Hinc allegoricè de illo agens Confucius, sic ait: Quamvis bos diversicolor parvi fiat, & à ceremoniis *Cy Ritibus* arceatur: ejus tamen filius rubro omninò colore, & rectissima habens cornua, optimè admittitur. Siquis ergo fortè velit, eò quòd diversi coloris parentis filius sit, ut respiciatur; an ideò putas à montium & fluminum Spiritibus, si illis oblatu fuerit, respuendum?

11. Confucii effatum: Meus ille Discipulus *Ten hoci* ita constans in sequenda pietate erat, ut ab illa nè vel latum unguem intra tres menses recederet. Ceteri autem Discipuli, alii uno die, alii uno mense illam quidem sequuntur, sed statim desistunt, & in pristina vitia relabuntur.

12. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* petiit à Confucio, num ejus Discipulus *Chum yeu* ad aliquod altius munus aptus foret? Cui Confucius: *Chum yeu*, vir fortis & promptus est; ecquid difficultatis in hoc pati posset? Rursum petiit, num alius ejus Discipulus *Su* etiam aptus foret? Cui Confucius: Discipulus *Su*, vir ingeniosus & perspicax est; ecquid difficultatis in hoc pati posset? Denique petiit, num etiam *Gen kien* alius ejus Discipulus aptus foret? Cui iterum Confucius: *Gen kien*, vir industrius & solers est; ecquid difficultatis in hoc pati posset?

13. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki*, Confucii Discipulum *Mim tsu kien* jussit acciri ad se, urbi suæ *Pi* præficiendum Gubernatorem; sed *Mim tsu kien* qui arrogantem illum Præfectum fastidiebat, respondit Nuncio: Tu bonis verbis Magistratum illum meo nomine recusa; si non acquiescat, ali-

úmque hac super eo ad me mittat Nuncium; ego confestim in boreales illas nostri Regni *Lu* partes, quas fluvius *Ven* præterfluit, extra illius ditionis terminos recedam.

14. Olim dum quis ægrotabat, solebat decumbere ad borealem fenestram; si autem Regulus aut Vir princeps ægrum invisebat, mox lectus transferebatur ad Australem, ut hospes alloquendo decumbentem, obverteret faciem ad Austrum. Urbanitatis enim lex est apud Sinas, ut Regulus aut Vir princeps, dum aliquem invisit, sedendo Austrum respiciat. Ægrotabat autem quidam Confucii Discipulus, dictus *Gen kem*, cognomento *Pe nieu*, quem cum invisere vellet Confucius, mox suum lectum è boreali in australem cubiculi partem transferri jussit. Id honoris refugiens Confucius, intrare noluit; sed ex inferiori fenestra accipiens ægri manum, cognitæque gravissima morbi vi ingemiscens: heu! inquit, actum est. Sed quid queror? ea est Cæli jussio. Proh dolor! talisne morbus hunc virum invasit? talisne, inquam, morbus hunc virum invasit? nempe lepra.

15. Confucii effatum: Proh quantâ eminebat sapientiâ meus ille *Yen hoei*! cum enim aliquando ita ad extremam paupertatem reductus fuisset, ut nihil in cibum præter vilem oryza scutellam, nihil in potum præter agrestem aquæ cucurbitam haberet; cumque in tam miserabili urbis vico moraretur, ut nihil illo desertius esset; denique cum in eo statu versaretur, ut quivis alter, si ejusmodi ærumnas passus fuisset, dolori impar succubuisset; ille tamen nunquam visus est inter tantas calamitates, cordis lætitiâ, frontisque serenitatem immutasse. Proh! quàm verè sapiens meus ille *Yen hoei*! quàm verè sapiens.

16. Cum has Condiscipuli laudes audiisset Discipulus *Gen kieu*, non nihil deses, ut suam pigritiam purgaret, sic elocutus est: Ego quidem, Magister, tuâ præclarissimâ doctrinâ vehementer delector; sed ad eam opere complendam vires non suppetunt. Cui mox Confucius: illi, inquit, dicuntur vires non suppetere, dum totis & corporis & animi viribus exhaustis, tandem labori succumbens, in media deficit via. Tu verò laborem vel minimum subire renuis, instar viatoris, qui quamvis possit, non vult tamen inceptum iter progredi; sed ultrò in terra signat sibi sistendi terminum.

17. Confucius ad instruendum Discipulum suum *Tsu hia* sic ait: Litterati, alii sunt viri, alii homunculi; viri student, ut sciant, non ut sciantur; ut virtutem

tutem consequantur, non ut virtute præditi dicantur. Homunculi student, non ut sciant, sed ut sciantur; non ut virtutis veritatem consequantur, sed ut virtutis nomen aucupentur. Tu ergo non, ut homunculus insipiens, sed ut vir sapiens, conare esse Litteratus.

18. Confucii Discipulus *Ten yeu*, cognomento *Tsu yeu*, in oppido *Vu chim* Præfectum agebat. Hunc interrogans Confucius: habésne, inquit, in tuo oppido viros, qui morum exemplo, vitæ integritate, doctrinæ sapientiâ, ceteros antecellunt? Habeo, inquit, quemdam cognomento *Tan tay*, nomine *Mie nim*, præstantissimum sanè virum. Hic in tractandis negotiis non sequitur compendiosos illos calles, quos viri præcipites, relictâ regiâ viâ, sequi amant. Deinde nisi occurrat opus publicum, non solet domum meam venire; adeò est sui custos.

19. Confucius laudaturus singularem celebris in Regno *Lu* Præfecti *Mem chi san* modestiam, sic ait: Magnanimus ille Dux *Mem chi san* suarum laudum mirum in modum erat abstemius. Cùm omnes nostri milites in famoso illo certamine adversus Regnum *Cy* commisso, profligati aufugerent; ille in posteriori acie fortiter dimicans, adeò firmiter hosti restitit, ut omnium ultimus è pugna discederet. Jam autem ingressurus Patriæ limites, stimulo equum flagellans, ad spectantes, qui numerosi aderant, aiebat: *Non quòd ego diutius hosti resistere ausus fuerim, sic tardus à tergo sequor; sed ager equus tardigradè incedit.*

20. Confucius deplorans depravatos sui temporis mores, sic aiebat: Nunc si quis vel blandientem Præfecti *Cho to* eloquentiam, vel suavem Principis *Chao*, patre Regni *Sun* Regulo nati venustatem non habuerit; stolidi hominum odia & despectus difficulter evadere poterit.

21. Confucii effatum: Ecquis foras egressurus per portam non exit? Eccur ergo quoad rectam vivendi viam, non exeunt homines per hanc rectæ rationis portam?

22. Cùm tempore Confucii antiqua illa aureæ ætatis mediocritas jam periisset, & vanus tantùm externæ honestatis fucus passim regnaret; ideò in hæc verba erupit: Nunc si in aliquo viro internus animi candor excedat externam morum honestatem, mox vocatur agrestis; contrà si externa morum honestas excedat internum animi candorem, mox vocatur historicus. Oportet ergo, ut & internus animi candor & externa morum honestas æquali passu incedant, tunc verè vocabitur sapiens.

23. Confucii effatum: Nullus est homo vivens, qui recta ratione ad rectè

vivendum non fit donatus; dum quis ergo vivit hanc contorquendo, mors, quam meretur, verè ei condonatur.

24. Confucii effatum: Qui viam ſapientiæ tantùm novit, certè non æquatur ei, qui illam inſuper diligit; & qui illam tantùm diligit, non æquatur ei, qui illà inſuper delectatur, nimirum operando.
25. Confucii effatum: Qui & animi indole, & ingeniî acumine mediocritatem ſuperant, iis poſſunt tradi altiora ſapientiæ præcepta; ſed qui mediocritatem non attingunt, iis tradi non poſſunt.
26. Diſcipulus Fan chi Confucium interrogavit, ecquis poſſet dici vir prudens? Reſpondit Confucius: Qui debito hominis officio explendo diligenter vacat, & in Spirituum cultu, procul à ſe abſtruſas ſpeculationes, quæ ſuum captum ſuperant, amovet, hic poſteſt dici prudens. Vir autem pius, idem interrogat, ecquis? Qui, inquit, virtutis laborem ſuſperare, primo: & virtutis effectum adipiſci, poſtremo loco ponit, hic poſteſt dici vir pius.
27. Confucii effatum: Viri docti, aquis; pii, montibus delectantur. Viri enim docti inſtar aquæ ſunt ſemper in motu: viri pii inſtar montis ſunt ſemper in quiete. Viri docti, utpote ab ignorantie tenebris liberi, lætam; viri pii, utpote ab inſteſtiniſ paſſionum tumultibus immunes, longam ducunt vitam.
28. Poſtquam Familia Chen Imperium obtinuit, Imperatoris Pu van duo fratres natu minores Chen kum & Tay kum, creati ſunt Reguli; Chen kum in Regno Lu, Tay kum in Regno Cy; ambo ſuum Regnum ad fratris exemplum optimis legibus, diſciplinis, moribus inſtruxerunt. Ex quo autem Regni Cy Regulus Von kum ſeſe omnium Regulorum caput conſtituit, omnia ibi in deterius prolabi, Conditorisq; Tay kum tranſmiſſum regimen prorsus interire cœpit. Regnum verò Lu adhuc utcumque primævum ſuum conſervabat vigorem; ideò Confucius ſic elocutus eſt: Quamvis Regnum Cy collapſum ſuum regimen nunc reſtaurare velit; vix tamen poſſet exſtanteſ Regni noſtri Lu languorem adæquare; ſi autem noſtrum Regnum Lu ſeſe renovare vellet, primævum ſui Conditoris vigorem etiamnum poſſet recuperare.
29. Olim cùm nullus eſſet papyri uſus, dolabant quadratas tabulas ligneas, in quibus litteras ſculpebant, & Annales ſcribebant. Quia autem quadratæ erant, vocabantur quadra. Hinc Confucius ſuſpirans plures vacuum nomen ſine re habere, ſic ait: Litteraria quadra, ſi quadrata non fuerint,

fuerint, quomodo sanè possunt dici quadra? quomodo, inquam, possunt dici quadra?

30. Discipulus *Tsay ngo* Confucium sic interrogavit: Pii, est alteri adesse. Sed ecce nuntiatur viro pio alterum in puteum lapsum: ille ut properè lapso adsit, debétne in puteum se præcipitem dare? Si enim non adsit, est erga alterum immisericors; si adsit, est erga se homicida. Quid ita, reponit Confucius? vir pius debet properè ad putei ostium advolare, ut lapso succurrat; non in putei profundum ruere, ut se demergat. Mortuus enim quis possit morienti adesse? Vir pius potest decipi ad credendum falsa, sed non ad agendum prava.
31. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui vastè studium suum ad librorum Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad sex artium exercitationem extendit: deinde hæc omnia juxta honestatis leges in agendo accuratè restringit, is potest acquirendæ perfectioni nū contrarium committere.
32. Confucius varias Chinæ Provincias peragrans, cū fortè in Regnum *Guei* appulisset, *Reguli Lin kum* uxor, dicta *Nan tsu*, avida videndi Confucium, cujus virtutem jam sæpius audierat, eum invitavit ad affatum. Quia autem ista mulier non ita bene audiebat, se ab ejus colloquio excusavit Confucius. Denique cū rursus invitaretur, & mos illic esset, ut Regina quibusdam diebus à Præfectis inviseretur, nè ipse videretur contra observantiæ & urbanitatis leges peccare, eam invisendam censuit. Sed id vehementer displicuit ejus Discipulo *Tsu lu*; cui Confucius, interposito juramento: Si ego, inquit, hac in re quidquam egi, quod honestas & ratio non exigebat, Cælum me respuat; Cælum, inquam, me respuat.
33. Confucii effatum: Immutabile virtutis Medium, numquid sanè est summa vitæ perfectio? Sed jam pridem pauci illud assequuntur.
34. Discipulus *Tsu kum* Confucium sic interrogavit: Si quis erga omnes Imperii populos sit munificus, & quod unicuique competit, diligenter provideat, quid? Potéstne hic dici vir pius? Cui Confucius: Quid hoc, inquit, tantillum ad vastum pietatis munus? Nónne ad hoc opus est viro absolutissimâ & scientiâ & virtute prædito? Imò verò antiqui illi Imperatores *Tao* & *Xun*, qui adeò præcellenti & scientiâ & virtute claruerunt, sibi adhuc videbantur aliquam hac in re pati animi ægritudinem.
35. Verus pietatis cultor, ut se ipsum, sic alios omnes perficere amat; útque

- optat ipse cognoscere ; sic, ut alii omnes veram virtutis viam cognoscant, exoptat.
36. Denique qui non procul ex aliis, sed propè ex se ipso alios metiri novit, hic potest dici veram pietatis normam tenere.

ARTICULUS VII.

1. **C**onfucius agens de variis suis elucubrationibus sic demissè aiebat : Ego refero Priscorum doctrinam, non hanc ego inveni ; Priscorum enim doctrinæ & multum fidei do, & multum eâ delector. Atque in hoc dilectissimum nostrum *Lao pum*, olim imperante Familia *Xam* primum Præfectum, ego imitor.
2. Confucii effatum : Sapientis virtutes hæ sunt : in silentio, audita vel lecta recolere ; in studio, tædium non tenere ; in magisterio, lassitudinem non admittere. Sed quî possim ego has in me transformare.
3. Confucii effatum : Quatuor sunt, quæ me indefinenter angunt : 1. Quòd in virtutis via non satis proficiam. 2. Quòd in litterarum studiis non satis me exerceam. 3. Quòd ad æquitatis officia non me fortiter transferam. 4. Quòd ad vitiorum meorum emendationem non me acriter urgeam.
4. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, dum liber à negotiis domi privatim ageret, liberaliorem solito corporis speciem, alacrioremque frontis serenitatem, remissa paulisper gravitate, præferebat.
5. Confucius jam senio gravis, suspirans aiebat : Profectò nunc multum senesco ; jam à multo tempore non ampliùs in somnis video Principem nostrum *Cheu kum*. (Confucius eum imitari ita ardebat, ut diu noctûque illum cogitaret.)
6. Confucii effatum : Sapientiæ Alumnus debet primò unam rectam rationem spectare ; deinde virtutem firmiter apprehendere ; postea à pietate seu cordis rectitudine, omnium virtutum basi, nunquam recedere ; denique si quid otii superest, in addiscendis Rituum, Musicæ, jaculandi, aurigandi, scribendi, numerandi sex artibus tempus impendere.
7. Olim, uti & nunc, mos erat apud Sinas, ut dum quis alium prima vice invisebat, munus aliquod offerret. Ideò Confucius sic aiebat : Quicumque ad me venit, licèt exiguißimum exsiccatæ carnis fasciculum, pro munere afferat, nullus est tamen, quem lubentissimè non instruo. (Hujusmodi

- modi fasciculus continebat decem frustula carnis , infimum scilicet munus, quod Discipuli dabant suis Magistris.)
8. Confucii effatum: Si quis ejus, quod nescit, non monstret sciendi desiderium, illud ei non explico; vel si quis id, quod in corde scit, non conetur ore exprimere, illud ei non extraho. Denique si quis ita rudis sit, ut dum ei explico quadrati unum angulum, non valeat de reliquis tribus iudicium ferre, istud eum non ampliùs doceo.
9. Dum Confucius mensæ accumbebat apud aliquem veste funebri indutum, non poterat ad saturitatem edere; præ intimo scilicet commiserantis animi sensu. Deinde toto illo die, quo ad aliquod funus iverat, à cantu abstinebat. Musicæ enim cantu solebat passim animum relaxare.
10. Confucius sic Discipulum suum *Ten yuen* instruebat: Dum Rex alicujus operâ utitur ad regimen, debet hic publicam Regni utilitatem diligenter procurare; dum non utitur, debet domi se quietè continere, nec publicis rebus sese immiscere. Id perfectionis ego, & tu, saltem tenemus.
11. Cùm has Condiscipuli laudes audiisset *Tsu lu*, Vir bellator, sic interrogavit Confucium: Si tribus militaribus turmis Præceptor præficereris, ecquem belli socium eligeres? (rebat nempè se eligendum. Nota: una turma componebatur ex 12500. militibus; Reguli tres, Imperator sex habere consueverat.) Sic illi respondit Confucius: Si quis temerè vellet nuda manu sine armis aggredi tygrim, vel nudis pedibus sine navi profundum fluvium trajicere; aut, licet ante oculos imminens videret certæ mortis periculum, nollet tamen illud præcavere, nec mortem fugere; hujusmodi ego belli socium non eligerem. Oportet enim, dum gravia negotia occurrunt, se cautè ac timidè gerere, libentèrque consilium petere; tunc quis opratum sortitur effectum.
12. Confucii effatum: Si divitiæ humanis viribus quæri possent, ego ad illas quærendas, nè milionem quidem agere detrectarem. Cùm verò sic quæri non possint, pendeantque ab una Cæli providentia, uni ego sequendæ rationi, qua multùm delector, diligenter vaco.
13. Tria sunt, in quibus Confucius, ut referunt ejus Discipuli, singularem cautelam adhibebat: in abstinentiis, in bellis; in morbis.
14. Confucius peragrans varias Chinæ Provincias, cùm fortè in Regno *Cy* versaretur, audiit ibi cantari Musicam, in laudem Imperatoris *Xun* olim compositam, dictam *Siao xao*. (vide suprà) Hujus suavitatem ita captus est, ut totis tribus mensibus, quibus illam audiendo addidicit, ciborum sapores

portet nescire videretur; eoque absorptus in has subinde voces erumpere: Nunquam credidissem Musicæ compositores ad hanc usque suavis perfectiōem potuisse perungere.

15. Regni Gasi Regulus *Lins kem* graviter offensus fuerat à suo filio *Quay ray*, qui idcirco à paternâ Aulâ aufugit, & patrium solum vertit. Interim moritur Regulus *Lins kem*; cūque abesset heres *Quay ray*, populus acclamavit in Regulum ejus filium, quem domi reliquerat, dictum *Che*. Tunc vero Regulus Regni *Cin*, id est Provinciae *Xan si*, ad quem confugerat *Quay ray*, ejus patrociniū suscipit, fortique instructum exercitū in Patriam remittit. Hinc armorum dissensiones & partium factiones.

16. Cū tunc ibi ageret Confucius, ejus Discipulus *Gen yeu* interrogans Condiscipulum *Tsu lu*: Nostérne, inquit, Magister Principis *Che* partes sustinet? Cui *Tsu lu*: Jam jam, inquit, tibi satisfaciam. Vado oblique inquisiturus.

Nata: Regni *Kan che* Regulus habebat tres filios. Moriturus scripsit heredem filium tertio genitum *Xo cy*; hic *Xo cy* mortuo patre, noluit Regnum acceptare, causatus illud ad fratrem suum primò genitum *Pe y* devolvi; contra hic *Pe y* opponens ultimam patris voluntatem, illud etiam recusabat; moxque profugit. Quo viso *Xo cy* fratrem secutus, etiam profugit; uterque sponte Regno cedens. Tum demum populus in Regulum acclamavit secundò genitum. Non multò post Regulus *Vu ram*, aliis Regulis & Principibus adjutoribus, arma movit in Imperatorem *Che* tyrannicè imperantem. Uterque ille germanus fortè occurrens huic Regulo *Vu ram*, ut tacitè videretur cum arguere, illius duntaxat equum supplex veneratus est. Denique extincto illo ultimo Familiae *Xan* Imperatore *Che*, hi duo fratres recusantes à successore *Vu ram* alimenta accipere, se receperunt in montem *Xou jam*, ubi miseriis & fame perièrunt. Nunc ad textum redeo.

Tsu lu itaque domum ingressus, sic interrogat Confucium: Illi duo celeberrimi fratres *Pe y* & *Xo cy*, quales homines tibi, Præceptor, videntur fuisse? Prisci Sapientes, reponit Confucius. Numquid, subjungit *Tsu lu*, dimisso Regno, illos postea poenituit? Cui Confucius: *Pe y*, inquit, ultimam patris voluntatem; *Xo cy* jus naturale spectavit; atque ad id ille executus ultimam patris voluntatem, hic secutus jus naturale, uterque pietatem, quam quærebat, obtinuit; quid ergo est, cur illos poenituerit? Tum egressus *Tsu lu* ad Condiscipulum *Gen yeu* ait:

Ma-

Magister noster non stat à Principe *Che* ; quia nimirum vidit illos fratres à Confucio laudari ob recusatum Regnum ; adeoque indirectè arguebat Principem *Che* , patris adhuc viventis Regnum acceptasse.

17. Confucii effatum : Quamvis certè videar ad extremam pene paupertatem redactus ; quàm enim vescor escà , est tantum vilissima oriza ; quem potum bibo , est tantum aqua ; cui incumbo cervicali , est tantum cubitus inflexus ; in medio tamen hujusmodi inopiæ , verum animi gaudium ac pacem reperio. Siquidem quod attinet ad illas opes & dignitates iniquitate partas , ego eas specto tanquam nubes in aère volantes.
18. Confucius jam senex sic aiebat : Si aliquot adhuc vitæ annos mihi Cælum commodârit ad profundam libri *Te kim* doctrinam totam penetrandam , spero fore , ut omnem gravem culpam tunc evitare possim.
19. De quibus passim loquebatur Confucius , hæc erant : de libro Carminum , in quo virtutes laudantur , & vitia carpuntur : de libro Annalium Imperialium , in quo priscorum Imperatorum rectum ac pravum regimen , ac utriusque dispar exitus refertur : de morum honestate , Urbanitatûmque ac Rituum legibus firmiter servandis , sive de libro Rituum , qui ista complectitur. Hæc tria erant quotidianus & consuetus ejus sermo.
20. Oppidi *Ye* Præfectus interrogavit Discipulum *Isu lu* , quid censeret de suo Magistro Confucio ? *Isu lu* veritus , nè parum dignam Confucii virtute & nomine daret responsionem , nihil illi respondit. Quo comperto Confucius : Cur tu , inquit , non illi dixisti ? noster ille Confucius , vir est , qui discere amat ; id quod nondum assecutus est , ita ardentè contendit addiscere , ut etiam victus obliviscatur ; ubi verò assecutus est , ita eo delectatur , ut si quis mæror antea animum vexabat , tunc non amplius ejus recorderetur. Atque ita alternatim redeunte & diligentia & gaudio , jam jam ingruentem senectutem non sentit : hoc dixisse debueras.
21. Confucii effatum : Non ego sum , ut quidam putant , infusâ scientiâ à natura donatus , ita ut ea , quæ scio , sine labore & studio assecutus fuerim ; sed magnus antiquitatis amator , omnes corporis & animi vires impendo in perscrutandis priscorum Sapientum tum dictis , tum gestis.
22. Quatuor erant , quæ vix loquebatur Confucius : Novitatum portenta , virium ostentationes , seditionum tumultus , Spirituum naturam.
23. Confucii effatum : Quamvis duo tantum comites & ego tertius , unâ iter agamus ; in illis tamen duobus , à quo instruar , invenio ; siquidem quod boni habent , mihi excerpo ; quod mali , in me emendo.

24. Confucium appulsum in Regnum *Sun*, summus militiae Praefectus *Von tui*, è Reguli *Von kum* stirpe oriundus, nescio qua diffidentia aut odio, meditabatur interficere; unde ejus Discipulis magnus timor incessit, ad quos confirmandos sic ait Confucius: cum non sine particulari consilio vitam ac facultatem rationalem mihi Caelum infuderit, quomodo mihi possit nocere, vitamque tollere ille *Von tui*? Ceterum, addit Interpres, nè temerè in periculum sese ultrò projicere videretur, illinc discessit.
25. Confucii Discipuli cum viderent à Magistro, cujus vitam tot tantisque virtutibus ornatam admirabantur, vulgaria tantum sapientiae documenta sibi explanari, coeperunt suspicari sublimiora sibi abscondi: idcirco sic illos allocutus est Confucius: Parva Discipulorum turba, eccur arbitramini doctrinae quidpiam à me vobis abscondi? nil certè vobis abscondo; nihil enim agere, quod non videant mei Discipuli, iste est meus docendi modus.
26. Quae docebat Confucius, præcipuè erant hæc quatuor: litterarum exercitationes, virtutum praxis, animi candor, gestorum veritas.
27. Confucii effatum: Virum omnimoda tum virtute tum scientiâ absolutum nondum mihi videre licuit; liceret saltem videre singulari quadam tum virtute, tum scientiâ aliis omnibus eminentem! mihi hoc unum vel sic sat foret.
- Deinde pergit idem Confucius: Quin imò nec virum verè probum videre licuit; liceret saltem videre verè constantem! mihi hoc unum vel sic sat foret. Qui enim nil habet, & tamen se multa habere simulat; qui vacuus est, & tamen vult videri plenus; qui inops est, & tamen vult videri dives, profectò quàm difficile est, ut hujusmodi vir veram servet constantiam!
28. Confucius inopiâ laborans, aucupium & piscationem solebat exercere; sed vel in hoc quemdam pietatis sensum ostendebat: piscaturus enim, non vastum illud rete, quo pene omnes pisces concluduntur, adhibebat; sed arundine & hamo tantum utebatur; venaturus, longo serici filo sagittam stringebat ad jaculanda tantum aves volantes; quiescentes autem & incautas non impetebat.
29. Confucii effatum: Non possum ego agere, ut solent plerique, qui, quod nesciunt, temerè volunt agere. Ego autem multa audire soleo; tum meliora seligo & ago. Dein multa videre soleo; tum meliora foveo & recolo. Hic modus sciendi, secundum saltem locum tenere potest;

- test; primum enim tenet, qui à natura comparatus sine studio habetur.
30. In pago *Hu bian* mores incolarum ita erant perversi, ut verba ad eos facere de virtute difficile foret. Cùm autem quemdam illius pagi Adolefcentem admisisset ad colloquium Confucius, ejus Discipuli id admirati sunt, rati non esse admittendum unum ex iis, qui ab omnibus rejiciebantur.
31. Quo comperto Confucius sic illos alloquitur: Cùm iste Adolefscens ad me venerit ad discendam virtutis viam: rectam ego venientis mentem spectavi; reversus autem ad suos, quid postea sit facturus, non specto. Quare igitur venientem severè rejicere debuissim? qui prioris vitæ maculas exolus, venit ad discendam virtutem, novam ego ejus mentem acceptam habui; non tamen me facio fautorem eorum, quæ ille prius bene vel malè gessit.
32. Confucii effatum: Plerique, utpote pietatem averfantes, procul à nobis eam abesse clamant; sed quì potest procul à nobis abesse, cùm eam solummodo optando, ad januam adstet?
33. Regni *Lu* Regulus *Chao kum*, contra leges & mores Sinicos matrimonio duxerat cognominem Principissam filiam Reguli Regni *Ou*, id est, Provincie *Kiam nan*, seu Nankinensis: hi enim duo Reguli habebant idem cognomen *Ki*. Regulus verò *Chao kum*, ut hoc dedecus tegeret, commutavit illius Principissæ cognomen *Ou mem ki* in *Ou mem tsu*. *Ou mem ki*, id est, filia primogenita Regni *Ou*, cognomine *Ki*; & *Ou mem tsu*, id est, filia primogenita Regni *Ou*, cognomine *Tsu*; *Tsu* enim erat cognomen Regni *Sum*. Hinc summus justitiæ Præses *Chin* in Regno *Lu*, quæsit ex Confucio, an Regulus *Chao kum* Rituum leges & honestatis officia calleret? Cui Confucius: Caller, inquit; (quia scilicet ille Regulus externa morum honestate enitebat; ideò laudavit quod in eo erat laudabile, supersedendo loqui de eo, de quo apertè non interrogabatur.)
34. Cùm autem recessisset Confucius; fortè hic Præfectus *Chin* occurrit cuidam Confucii Discipulo cognomine *Vu ma*, cognomento *Ki*, comitèrque salutatum, domum introduxit: tum ait: Ego semper audi vium sapientem non esse addictum uni parti; nec ita alicui adulari, ut velit per fas & nefas ejus patrocinium sustinere. Dic, precor, potèstne forsan Sapiens uni parti esse addictus? ecce enim noster Princeps *Chao kum* contra leges Imperii *Chou*, & Rituum honestatem, duxit in matrimonium mulierem ejusdem cognominis ex Regno *Ou*; quia autem ejusdem cognominis,

ideò commutavit ejus cognomen *Ou mem kē* in *Ou mem tsu*; jam verò Confucius asserit eum Rituum leges & honestatis officia callere. Certè si hic dici possit Rituum leges & honestatis officia callere, ecquis, quæso, non callebit?

35. Confestim Discipulus *Va ma kē* hæc verba Magistro Confucio retulit: Cui ille: Me sanè felicem! si fortè in culpam incido, mox alii sciunt:
36. Confucius si bene canenti fortè assideret, mox rogabat, ut cantum repeteret; quo concepto, unà concinebat, & vocem voci conjungebat.
37. Confucii effatum; Quoad eloquentiæ artem, ego æquè ac alii, eam fortè calleo; sed implere omnes viri sapientis artes, illud est, quod nondum potui.
38. Confucius, cùm sciret se à multis vocari *Xim*, seu summa & virtute & scientiâ excellentem; & *Gin*, seu omnimoda cordis rectitudine præditum, sic ait: Quod spectat ad id *Xim*, & *Gin* nomen, quî ausim ego illud ferre? unum quod fortè de me dici potest, est: Scientiæ & virtuti acquirendæ sine fastidio vaco; alios sine lassitudine doceo. Mox illi Discipulus *Kum si hoæ*: Enimverò illud est utrumque, quod nos tui Discipuli consequi nequimus,
39. Confucius æger lecto decumbebat; Discipulus *Tsu lu* petiit, an vellet, ut pro recuperanda ipsius sanitate rogaret spiritus? Cui Confucius: Idnè ratio exigit? Exigit, reponit *Tsu lu*: In funebri enim oratione sic dicitur: *Rogate cæli terræque spiritum*. Tum Confucius: Rogare, inquit, Spiritus, nihil est aliud, quàm de suis culpis dolere, & precari sanitatem; sed cùm ego semper timuerim culpas committere, & Spiritus offendere, jam pridem illos rogasse videor.
40. Confucii effatum: Quamvis qui prodigalitate peccat, ut plurimùm evadat arrogans; & qui parcitare, vilis; si tamen hæc duo vitia inter se comparentur, præstat parcitate, quàm prodigalitate peccare.
42. Confucii effatum: Vis virum ab homunculo discernere? vir, liberalem vultum & grandes Spiritus; homunculus, rugatam frontem & inquietum cor assiduè gerit.
43. Confucius, ut referunt ejus Discipuli, comitatem cum gravitate, severitatem cum benignitate, magnanimitatem cum modestia singulariter noverat conjungere.

ARTICULUS VIII.

1. **R**egulus *Kon kum*, postea dictus *Tay vam*, genuit tres filios; primum *Tay pe*, secundum *Cbum yum*, tertium *Ki lie*, Cum autem meditaretur novum Imperium auspiciari, videretque filii *Ki lie* filium, dictum *Cham*, postea *Ven vam*, ingenio, indole, virtute præcellere: ideo cogitavit sui Regni heredem scribere filium *Ki lie*, ut sic Regnum ad nepotem *Cham* devolveretur. Id ubi rescivit *Tay pe*, statim cum suo fratre *Cbum yum* sponte Regno cedens, profugit in terram australem Provinciæ *Hu quam*, & pro fugæ prætextu finxit se velle illic medicas herbas quærere. Uterque postea pauperem illic vitam duxit. Itaque Princeps *Ki lie*, ac deinde ejus filius *Ven vam* in Regnum successit. Hic autem *Ven vam*, Patris & Avi vota, moliminâque subsequens, coepit Imperialis Familiæ *Cheu* fundamenta jacere, Monarchiamque inchoare; siquidem ex tribus Imperii partibus obrinuit duas.

Confucius verò, cum videret solum hujus Principis *Ven vam* egregia facinora celebrari; & Principis *Tay pe* virtutem æterno silentio involvi, sic locutus est: Numquid reverà dici potest Principis *Tay pe* virtus, summum perfectionis culmen attigisse? Spem enim totius Imperii obtinendi adeò immota mente, & lubens abjecit, perinde ac si ter rogatus, oblatum Imperii sceptrum ter recusasset; cumque populi magnanimam illius mentem & consilium non penetrârint; ideo ejus nomen non sat, ut par erat, celebrârunt.

2. Confucii effatum: Vir immodicè reverens, fit molestus; immodicè cautus, fit timidus; immodicè fortis, fit turbulentus; immodicè rectus, fit præceps.

3. Dein sic pergit: Cum Princeps sincera pietate Consanguineos diligit, mox populos ad eandem pietatem exstimulat; cumque de Regno optimè meritos senes, familiarésque amicos vel magistratu vel stipendio donat, mox populos ad mutuam benevolentiam allicit.

4. Cum Magister *Tsem tsu* Confucii Discipulus gravi morbo periclitaretur, convocatos ad se suos Discipulos sic allocutus est: Filii est, membra à Parentibus accepta, conservare illæsa, nè probro Parentes afficiat, dum suis membris labem aut damnum infert. Aperite igitur hanc vestis oram, pedésque meos ac manus videte, quomodo sine ullo damno huc usque conservârim eâ cautelâ, quam liber Carminum tom. *Siao ya*, odâ *Siao min*

- commendat his verbis: *Time, time; cave, cave instar viri appulsi ad profunde abyssi clivum, aut instar fragilem calcantis glaciem* Nunc verò impoſterum hoc metu & periculo me liberum fore ſcio. Vos chariſſimi, idem cavete.
5. Cùm idem *Tsem tsu* graviſſimè æger ad extrema deduceretur, primarius Regni Lu Præfectus *Mem kim tsu* eum inviſit, & de morbo rogavit. Sic illi reſpondit *Tsem tsu*: Quædam aves jam jam morituræ, vicinæ mortis inſtitu, lugubrem cantum edere conſueverunt; homo jam jam moriturus, rectæ rationis ductu, ſanos ſermones effari ſolet. Hæc ergo ſana moribundi monita excipe:
6. Tria ſunt, quæ ſapiens Præfectus debet plurimi facere; Primum: in geſtu & corporis motu fugiat omnem deſpectum & arrogantiam. Secundum: in componenda vultûs ſpecie prodat animi candorem ac ſinceritatem. Tertium: in proferendis verbis evitet omnem abjectionem & turpitudinem. Quæ autem ſpectant ad ceremonialium Rituum vaſa ſeu cannea ſeu lignea, ſunt, quibus hæc cura commiſſa eſt.
7. Diſcipulus *Tsem tsu*, ſapientis Condiſcipuli *Ten yuen* præmatura morte erepti memor, in ejus laudes erumpens ſic aiebat: ubi ſanè reperiſ ſ doctum ab indocto, peritiorem ab imperitiore velle diſcere? ubi reperiſ ſ habentem inſtar non habentis, plenum inſtar vacui ſe velle gerere? Ubi denique reperiſ ſ injuriâ affectum, de vindicta non velle cogitare? unum ego dumtaxat memini amantiſſimum Condiſcipulum *Ten yuen*, olim in hoc ſtudium aſſiduè incubuiſſe.
8. Confucii Diſcipuli *Tsem tsu* effatum: Cui non tantum alicujus pupilli tutela, (vocat pupillum, 6. cubitorum puerum; quia nempe cubiti Sinenſes longè breviores olim erant, quàm nunc) ſed etiam deſuncti Reguli Regnum 100. ſtadiis amplum committi poteſt; quémque nec magnæ rerum viciffitudines, nec vitæ diſcrimina, nec difficillima negotia, ubi occurrunt, à ſequendæ æquitatis propoſito vel minimùm dimovere poſſunt; numquid hic Sapiens verè dici poteſt? Meo ſanè judicio Sapiientis nomine hic digniſſimus exiſtit.
9. Ejusdem *Tsem tsu* effatum: Sapiientis Alumnus generoſo & conſtanti animo præditus ſit oportet; nam & munus gerit graviſſimum, & viam terit longiſſimam: Ejus munus omnem pietatis perfectionem, ſive omnimodam cordis rectitudinem complectitur; numquid graviſſimum? Ejus via rotum vitæ tempus amplectitur; numquid longiſſima?
10. Confucii effatum: Sapiientis initium exurgit ex libro Carminum, quæ ſuo

- suo cantu virtutis amorem, & vitii odium blandè instillant; exercitatio consistit in libro Rituum, quibus docetur mores suos & vitam componere; perfectio sistit in Musica, quæ suavi vocum & instrumentorum concentu, passionum & animorum concordiam conciliat.
11. Confucii effatum: Potest quidem Princeps rudi plebi præcipere, ut id, quod rectum est, agat; sed non potest præcipere, ut ejus, quod rectè agit, rationem intelligat.
12. Confucii effatum: Dum vir fortitudinis amator suam paupertatem plus æquo abhorrescit, aut vir pietatis expers plus æquo abhorretur: ut plurimum & hic & ille turbas commovere solet.
13. Confucii effatum: Da mihi hominem & ingenio & industriâ ipsi Principi *Cheu kum* parem; si tamen & superbus & avarus fuerit, nihil certè in eo laude dignum quoad reliqua video.
14. Confucii effatum: Qui tribus tantum annis absque Magistratûs adipiscendi spe ac desiderio vacet sapientiæ disciplinis, difficile sanè nunc quemquam reperies.
15. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui firmiter credit, is discere amat; & ad perficiendam inceptam virtutis viam, nè vel ipsa mors potest eum à proposito dimovere. Si tamen appellat in Regnum periculis scattens, illud non intrat; aut si in Regno tumultibus confuso degat, mox illo exit. Denique dum Imperium bono regimine viget, se prodit, & Magistratum capeffit; dum malo squallet, se abscondit, & privatus vivit.
16. Dum enim Regnum bono regimine viget, probrosum est viro sapienti sine Magistratu pauperem & ingloriam vitam ducere; contrà, dum malo squallet, ei in Magistratu divitem & illustrem vitam ducere, etiam probrosum est.
17. Confucii effatum: Quæ ad suum non spectant officium, regere non querit Sapiens,
18. Confucii effatum: Olim ex Regno Cy in Patriam redux, inquit Confucius, cum magnum Musicæ Præsidentem *Chi* suum Magistratum auspicantem feliciter offendissem, communique conatu Musicæ leges emendâssemus; proh! quàm jucundum erat à principio odæ *Quan cin*, (est initium primæ odæ libri Carminum) ad ultimam usque ejus stropham audire musicum illum concentum plenè & copiosè fluentem, aurésque lenè implentem! Nunc verò, addit Interpres, ex quo ille Præses *Chi* abiit in Regnum Cy, aliquo Musicæ Præsides ignari & incurii successerunt, non ampliùs datur id audire.

19. Confucii effatum: Indole ſimplices, & vitæ duplices; indole rudes, & vitâ incurios; indole ſtupidos, & vitâ fraudulentos, ego prorsus rejicio ac nescio; non ſunt enim ii, qui poſſunt inſtrui.
20. Confucii effatum: Sapiens ita ſemper debet diſcere, quaſi nihildum didiciſſet; imò debet ſemper vereri, nè, quod didicit, perdat.
21. Confucii effatum: Numquid proſectò excelsiſſimæ mentis fuerunt ſapien- tiſſimi illi Imperatores *Xun* & *Tu*, qui, cùm ab inſimo gradu ad ſupre- mum Imperatoriæ dignitatis culmen aſcendiſſent, ita tamen alieni ab omni vana gloria & imperandi ambitu erant, ut viderentur poſſidere Im- perium, quaſi non poſſiderent?
22. Confucii effatum: Quàm proſectò magnus Imperator Princeps *Tao* exti- tit! quod omnia & altitudine & magnitudine ſuperat, unum eſt Cælum; & is, qui & animi magnitudine & mentis altitudine Cælo æquari potuit, unus eſt *Tao*. Siquidem immenſa & excelsa ejus virtus ita ſingulariter per omne Imperium ſeſe diffudit, ut omnes populi perciperent quidem admirabilem illius effectum, ſed non viderent reconditam illius cauſam; ideòque non invenerunt, quo nomine eam appellarent. Quod autem, addit Interpres, dici poterat, & omnium oculis patebat, hoc unum erat: totum Imperium admirabili tranquillitate, & omnes populi admirabili concordia vaſtiſſimè reſplendebant; Leges, Ritus, Muſica mirificè florebant.
23. Nullum olim, inquit Confucius, florentius, quàm Imperatoris *Xun* Im- perium extitit; hic enim tantum, ſ. Miniſtris uſus, ſcilicet *Tu*, pro reſpri- mendis inundationibus; *Cie*, pro dirigenda re agraria; *Sie*, pro tradenda morum diſciplina; *Kao yao*, pro tenenda juſtitiæ adminiſtratione; *Pe ye*, pro montium & lacuum cuſtodia, univerſam Monarchiam mira cum lau- de ac ſplendore adminiſtravit. Poſt hoc nullum aliud florentius extitit, quàm Imperatoris *Vu vam*, qui dicere ſolebat: Ego ad adminiſtrandum Im- perium decem Miniſtros habeo; nimirum pro rebus externis ac civilibus, *Cheu kan tan*, *Chao kum xe*, *Tay kum vam*, *Pie kum*, *Yum kum*, *Tay tien*, *Hum yao*, *San y ſem*, *Nan kum quo*; pro internis autem & domeſticis, conjugem *Ye kiam*. Tum rursus Confucius: Priſci, inquit, ſolebant dicere: Virum ad regimen aptum, & induſtriâ pradiſtum, quàm difficile eſt reperire! Numquid & nunc hoc ita ſe habet? Olim ſub Imperatoribus *Tao* cognomento *Tam*, & *Xun* cognomento *Tu*, planè erat ætas aurea, florénſque ſæculum; & ta- men tunc temporis recensentur tantum quinque Miniſtri ſapientes;
- poſtea

postea imperante *Vu van*, virtus, artes, scientiæ magis adhuc florebant; & tamen tunc temporis, præter Imperatricem *Te kiam*, recensentur tantum novem Ministri, sapientiâ & industriâ præstantes. Numquid sanè difficile est, viros industriâ præditos reperire?

24. Cum Imperator *Chen*, ultimus Imperialis Familiæ *Tu*, inhumaniter regnaret: populi ac Principes tumultuari, jugumque excutere cœperunt; jamque ex tribus Imperii partibus duæ se subdebant Principi *Cham*, postea dicto *Ven van*, supremo Aulæ totiûsque Monarchiæ Ministrò; sive ex 9. Provinciis, in quas tunc totum divisum erat Imperium, hæ sex, *Kim*, *Leam*, *Ium*, *Tu*, *Siu*, *Tam* acclamaturæ erant Principem *Ven van* in Imperatorem, nisi hic fortiter tumultus compescuisset, & oblatum Imperium recusasset; solæ autem hæ tres Provinciæ, *Cim*, *Ten*, *Ki*, stabant ab Imperatore *Chen*. Hinc Confucius extollens hujus Principis *Ven van* virtutem, sic ait: Cum ex tribus Imperii partibus jam duæ sese submitterent Familiæ *Chen*, id est, Principi *Ven van*, ex Familia & Regno *Chen* oriundo: hujus fides & virtus in hoc maximè eluxit, quòd vel tunc in obsequio Imperialis Familiæ *Tu*, id est, Imperatoris *Chen*, firmiter perstiterit. Certè hæc virtus potest dici supremum perfectionis apicem attigisse.

25. Confucii effatum: Quod verò ad Principem *Tu* attinet, nullum sanè nævum in eo ego invenio. Quamvis ipse potu & cibo uteretur parcissimò; in Ritibus tamen Spirituum ac Majorum defunctorum, magnificam filialis observantiæ lautitiam adhibebat. Dein quamvis ipse rudi veste indueretur, in statis tamen solemnitatum ceremoniis, radianti purpura amictus, & gemmatâ coronâ redimitus, augustum Imperialis dignitatis decus prodebat. Denique quamvis ipse in vili palatio degeret, publicæ tamen commoditati, sive in coercendis inundationibus, sive in effodiendis canalibus ad derivandas tempore pluvix, & ad sistendas tempore siccitatis aquas, indefessus incumbibat. In illo, inquam, Principe *Tu* nullum sanè nævum invenio.

ARTICULUS IX.

2. Confucius rarissimè de utilitate, utpote æquitati sapiùs nociva; de providentia, utpote recondita: & de pietate, utpote immensa, sermonem faciebat.

2. Quidam incola pagi *Ta hiam*, singulari Confucii doctrina stupefactus, aiebat: *Proh! quantâ ille Confucium excellit scientiâ! quo nomine eum appellem, nescio;*

- nescio; nihil enim invenio, quod adequatum illi nomen possit ināere.
3. Quo comperto Confucius, sic ad suos Discipulos ait: Vir ille cum quærat, quo me nomine appellare possit, utique vult, ut aliquam particularem artem profitear. Ecquam igitur ex nostris sex artibus eligam? artem aurigandi, an jaculandi? artem aurigandi, utpote faciliorem, satius est arripere; ut sic perfecti Rhedarii nomen consequar.
4. Confucii effatum: Olim mos & Ritus erat, ut pileus ex tenuioribus subnigræ cannabis filis conficeretur: nunc autem ex rudiori serici contextu conficitur; quia, dicunt, sic parcitur sumptibus. Cum in hoc nihil contra æquitatem peccetur, ego multitudini me accommodo, novumque Ritus sequor. Quod verò spectat ad alium antiquum Ritus, qui præscribit, ut Præfectus invisens Regulum, non in ipsa Aula, sed inferius ad Aulæ gradus, debitam reverentiam capite in terram demisso exhibeat: cumque nunc plerique non servato hoc Ritu, superius in ipsa Aula reverentiam exhibere Principi soleant, quod quædam superbix & audaciæ nota est; ego hac in re, quamvis multitudini adverfer, sequor antiquum Ritus, & inferius ad Aulæ gradus reverentiam exhibeo.
5. Hæc quatuor à se Confucius omnino proscripserat: rei faciendæ suam voluntatem & necessitatem; rei factæ obstinationem & suam utilitatem.
6. Quidam turbulentus in Regno *La* Subpræfectus, dictus *Tam hu*, omnia fusdeque evertibat, finitimique loci *Quam* incolas graviter divexarat; ideò hi vehementer eum oderant. Accidit autem, ut Confucius Discipulis comitantibus proficiscens in Regnum *Chin*, per istam terram *Quam* transiret. Hujus incolæ conspicati Confucium, mox ob quamdam utriusque vultûs & habitûs similitudinem, ipsum esse *Tam hu* crediderunt, statimque arma capere, atque ipsum persequi cæperunt. Confucius cum in isto periculo versaretur, sic tremefactos suos Discipulos allocutus est: Illa priscorum Sapientum scientia, qua olim Princeps *Ven vam* floruit, numquid illo extincto hîc in me relicta est? Jam verò si Cælum voluisset illam interire, non eam mihi postea morituro donasset. Quare si Cælum nolit illam scientiam interire, quomodo illi loci *Quam* incolæ vitæ meæ nocere possunt?
7. Supremus Regni *Ou* Minister sic Confucii Discipulum *Tsu kum* interrogavit: Numquid Magister vester reverà dici potest *Xim*, seu excellens vel sapiens? alioquin quomodo tot tantæque artium & scientiarum facultates in eo elucere possent?

8. Cui Discipulus *Tsu kum*: *Xim*, seu excellensia vel sapientia, inquit, non in scientia, sed in virtute maximè consistit; jam verò Cælum adeò profusa liberalitate Magistrum nostrum cumulavit, ut præter illas omnis generis artes & scientias, quibus excellit, absolutum insuper omnium virtutum exemplar efficere voluerit.
9. Quo cognito Confucius sic dixit: Satisne novit regius ille Minister, unde ego istam multarum artium & scientiarum notitiam hauserim? ego cum in pueritia & adolescentia humilem vitam duxerim officio immunis, tunc potui pro libitu multis artibus & scientiis animum applicare. Sed an fortasse, ut aliquis sit & dicatur Sapiens, multarum artium & scientiarum notitia in eo requiritur? minimè sanè.
10. Discipulus *Kin lao*, cognomento *Tsu cham*, referebat Magistrum Confucium dicere solitum: Ego cum junior essem, ad nullum Magistratum promotus, potui tunc varias artes & scientias addiscere.
11. Confucii effatum: Sunt quidam, qui me multa scire dicunt; at ego nihil sanè scio. Si quis fortè rudis homuncio aliquod sapientiæ præceptum me roget, ego illi principium & finem expono, totamque rem exhaurio; atque id unum est, quod scio.
12. Olim, ut referunt Sinae, imperante *Xun*, visa est aquila supra Imperialis palatii fastigium; deinde regnante *Ven van*, rursus audita est cantare in monte *Ki*, natali hujus Principis solo. Insuper dicunt, vel potius fabulantur, Sinicæ Monarchiæ Conditorem *Fo hi* vidisse è croceo fluvio egredi equinum draconem, qui mappam in dorso gestabat, & in mappa ss. notas, seu ss. puncta partim alba, partim nigra; hincque commentum esse illas octo figuras ænigmaticas seu symbola libri *Te kim*, dicta *Pa qua*.
Olim igitur hæc duo, nempe aquilæ adventum, & monstruosæ illius mappæ conspectum, inter fausta florentis sæculi omina, bonique regiminis signa recensabant Sinae. Ideò Confucius cum ob depravatos sui temporis mores & malum Imperii regimen videret suam doctrinam non recipi, sic gembundus aiebat: Periêre tandem antiqua illa felicitis & sæculi & imperii indicia; aquila sub his Principibus non ampliùs venit; nec è croceo fluvio rursus emergere mappa cernitur; nimirù de mea doctrina actû est.
13. Confucius videns aliquem vel lugubri veste indutum, vel senatorio pileo ac toga tectum, vel oculis orbatum, si fortè sedebat, mox illi venerabundus assurgebat; aut si fortè ante eum transibat, mox gressum, honoris ergo, accelerabat.

14. Confucii Discipulus *Ten yuen*, olim suspiranti similis, sic exclamabat : Proh ! quàm sublimis ! quàm solida ! quàm subtilis est illa Magistri nostri doctrina ! quondam in principio suspiciens, illius sublimitatem, rebar me posse ad illam utcumque pertingere ; sed nunc quò magis videor ascendere, eò semper sublimior mihi illa videtur esse. Deinde inspiciens illius soliditatem, rebar me posse illam utcumque penetrare. Sed nunc quò magis eam penetrare contendo, eò semper mihi impenetrabilior videtur. Denique meditans illius subtilitatem, rebar me posse illam, quasi ante oculos obversantem, apprehendere ; & ecce subito quasi è manibus elapsam, longè à tergo eam relictam, vacuus ipse, prospicio.
15. Deinde sic pergit : Sed quamvis Magister noster adeò sublimem, solidam, subtilem doctrinam tradat ; apto tamen illo ordine, quem in docendo tenet, singularem habet dexteritatem ad excitandos Discipulos. In rebus enim, quæ ad speculationem spectant, nos per omnia naturæ arcana, pèrque omnes temporum historias vastè deducit ; in rebus, quæ ad praxim tendunt, cohibendi appetitum, colligendi animum, componendi exteriorem corporis formam, servandi Rituum leges, nos compendiosam artem docet.
16. Denique ad aspectum istius scientiæ, licèt velim cursum sistere, non tamen possum ; adeò ejus suavitas & pulchritudo me allicit. Sed cùm omnes vires & industriam exhausti ad eam penetrandam, cùmque videre jam videor ante oculos adstantem, quamvis tunc ardeam præeuntem sequi, non datur tamen modus.
17. Cùm graviter Confucius æger esset, veteranus ejus Discipulus *Tsu lu* delegavit aliquos ex suis Discipulis, qui in ægri domo, Subpræfectos & Aulicos agerent. (Olim mos erat, ut primarii Præfecti domi haberent quosdam Subpræfectos & Aulicos, qui viventis Heri domum, & defuncti funus curarent. Cùm verò Confucius Magistratum tunc non gerreret, non decebat hujusmodi Subpræfectos & Aulicos habere.)
18. Ideò cùm paulò meliùs habere cœpisset, idque rescivisset, (prius enim ob vim morbi nesciverat) mox arguens ipsum Discipulum *Tsu lu*, sic ait : Discipulum meum *Ten*, id est, *Tsu lu*, solere fucum agere jam pridem novi. Ex quo Magistratum non gero, omnes sciunt domi Subpræfectos & Aulicos mihi non esse ; itaque cùm mihi non sint, nec esse debeant, ecquem igitur vult ille, ut decipiam ? vultne forsàn, ut Cælum decipiam ?
19. Deinde numquid potius præstat tranquillè inter paucorū meorū Discipulorum

lorum manus , servando honestatis leges , quàm inquietè in ementitorum Subpræfactorum & Aulicorum corona peccando contra Ritus , vitam finire ? sed esto ; carendo illa nobili Subpræfactorum & Aulicorum turba , non possim obtinere magnificos funebris pompæ & sepulturæ apparatus ; an forsan mei Discipuli me mortuum , instar cujusdam homunculi , juxta viam projici sinent , & tumulo carere ?

20. Confucii Discipulus *Tsu kum* videns Magistrum suum tanta virtute & scientiâ excellere , nec tamen Magistratum quærere , sic eum allegoricè interrogavit : Est vir , qui speciosissimum onychem possidet ; debétne eum in arca repositum servare , & hominum oculis abscondere ? an potius justum ejus pretium quærere , ac vendere ? Enimverò , reponit Confucius : ecurr , quæso , non debeat eum vendere ? cur , inquam , non debeat vendere ? alit ego priusquàm eum venderem , sponte advenientem emptorem , qui justum ejus pretium offerret , expectarem ; nimirum merces obtrusæ vilescunt.

21. Confucius frustra peragratis variis Chinæ Provinciis ad propagandam suam doctrinam , tandem cogitavit in orientales partes , ubi novem diversæ habitabant nationes , proficisci , illicque exul degere . Fortè quidam hujus consilii novitate attonitus , sic eum interrogavit : terra ista est vilissima , illarumque gentium mores inculti ; quî , quæso , illic habitare possis ? Cui Confucius : Si Sapiens , inquit , illic habitârit , istasque gentes rectam vivendi ac regendi normam docuerit , quî tunc possit terra illa vilis esse ?

22. Confucii effatum . Ex quo è Regno *Guei* in Patriam *Lu* redux , Musicæ leges reformavi ; tunc recta Musica , quæ in libro Carminum tom. *Siao ya* pro hospitum conviviiis , & tom. *Ta ya* pro Regiæ Aulæ ceremoniis , quæque in tribus capitibus dictis *Chen tsun* , *Lu tsun* , *Xam tsun* , pro defunctorum Principum parentationibus continetur , suam tandem venustatem habere cœpit.

23. Confucii effatum : Foris revereri Regem & Procures , domi obsequi Parentibus & Fratribus , in funeribus omni cum diligentia servare Ritus , in conviviiis vitare ebrietatem , quamvis hæc sint vulgaria officia , eorum tamen perfectionem quî in me reperiatur ?

24. Cùm fortè ad fluminis ripam adstaret Confucius , sic effatus est : Quemadmodum ista aqua assidue defluit , ita res humanæ assiduo motu decurrunt , nec diu nec noctu cursum suum abrumpunt .

25. Confucii effatum: Qui ita ardentem amaret virtutem, uti quis ardentem amat libidinem, nondum ego vidi hominem.
26. Confucii effatum: In sapientiæ studio vel proficere, vel deficere, id penes nos est: v. gr. postquam ego longo labore, ex sapientiæ decem partibus, jam novem comparavi; si subito obortâ socordiâ desistam & opus abjiciam, utique ero similis viro, terreum aggerem exstruenti, qui postquam eum jam pene ad debitam altitudinem evexit, ita ut tantum unus terræ cophinus desit, mox animum abjicit & opus sistit. Quod hic opus sistat, id oritur ex sola ejus voluntate. Ita, quod ego ab incepta virtutis via desistam, id ex me tantum oritur. Contrâ, si in principio firmiter statuam, arduam licet, virtutis viam aggredi ac perficere, nulla laboris difficultate retardatus; tunc ero similis viro, in plano campo altum aggerem exstruere volenti, qui etsi unum dumtaxat terræ cophinum vix bene congesserit, nûl tamen desperans, aut animos despondens, acriter opus prosequitur ac perficit. Quod autem hic opus prosequatur ac perficiat, id ex una ejus voluntate proficiscitur; ita, quod ego vix bene inceptum virtutis iter fortiter prosequar ac perficiam, id etiam ex me solo oritur.
27. Confucii effatum: In addiscenda, quam trado, sapientiæ doctrina, Discipulorum omnium diligentissimus, numquid olim fuit meus ille charissimus *Hoei*? sive *Yen yuen*.
28. Iterum Confucius memor hujus Discipuli *Yen yuen*, præcoce morte erepti, ingemiscens aiebat: Eheu! pro dolor! ego eum semper progredi, nunquam vel minimum sistere aut torpere vidi.
29. Confucii effatum: Orizæ culmi, alii quidem exoriuntur, sed non pandunt flores; alii pandunt flores, sed non producant fructus. Ita nimirum litterarum Alumni.
30. Confucii effatum: Non tantum senes, sed etiam adolescentes verendi sunt. Quis enim possum scire, utrum ille adolescens volventibus annis non futurus sit & virtute & scientiâ præstantior, quam nunc ego sim? Si quis tamen 40. aut 50. ætatis annum prætergressus, nullâ adhuc virtutis aut scientiæ famâ clareat, hic nullâ reverentiâ dignus est. Si enim, addit Interpres, dum vires vigeant, nihil profecit; quanto minus proficiet, dum senio languescet.
31. Confucii effatum: Si quis peccantem videns, apertis eum verbis amice admonerat; potestne hic monentem non audire? sed quod maxime in hoc spe-

- spectare oportet, est, ut admonitus se corrigat. Deinde si quis non apertis, sed occultis verbis per ambages peccantem prudenter admoneat; potestne hic non gaudere? Sed quod in hoc maximè spectare oportet, est, ut admonitus occulta monita percipiat ac sequatur. Si enim occultè monitus tantùm gaudeat, nec occulta monita percipiat, aut non sequatur; si apertè monitus tantùm monentem audiat, nec se corrigat; ad quid sanè huiusmodi monita prosint, non video.
32. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus animi candorem & veritatem imprimis colat. Dein quoad socios, eos tantùm, qui sibi præcellant; aut sibi æquales sint, frequenter. Denique cùm quis sine culpa vivere non possit, sua vitia assiduè corrigere, non illum tædeat.
33. Confucii effatum: Etsi quivis trium turmarum ductor domari possit, nullius tamen militis mens potest domari.
34. Confucius laudaturus Discipulum suum *Chum hoei*, cognomento *Tsu lu*, sic ait: Qui vili amictus sago, non erubescit coram aliis pretiosas vulpium & mustelarum seu animalculorum orientalium *Ho* pelles superbè indutis assistere, annon meus charissimus *Chum hoei*?
35. In libro Carminum tom. *Que sum*, odâ *Hium chi* dicitur: *Vir invidiæ & ambitionis expertus, qua, quaeso, in re non possit se optimè gerere?* Hac laude exiliens *Tsu lu*, postea cantitabat semper hanc Carminum stropham. Sed Confucius, ut vanam ejus lætitiā reprimeret, & acediam exstimularet, sic eum allocutus est: Hæc duo, *non invidere, non ambire*, sunt quidem virtutis species; sed quid tantillum ad vastam viri probi perfectionem?
36. Confucii effatum: Post hiemis frigora, tum scitur pinuum & cypressorum folia postea tantùm esse placidè casura; atque per hoc ab aliis arboribus maximè discernuntur. Sic nempe Sapientes ab Insipientibus.
37. Confucii effatum: Vir prudens non dubitat; pius non dolet; fortis non timet.
38. Confucii effatum: Magister sapiens uniuscujusque Discipuli capacitati sese accomodet, oportet: Qui enim discendi desiderio tenetur, potest quidem admitti ad communem cum aliis palæstram; sed non continuò ad ineundam perfectionis viam; admissus ad ineundam perfectionis viam, non continuò admitti potest ad firmiter standum in ea, ita ut nec adversa, nec prospera eum dejiciant. Admissus ad firmiter standum, non continuò admitti potest ad maturam prudentis judicii trutinam.
39. Verus liber Carminum, ut exprimeret amici erga apicem procul absentem

tem desiderium, sic olim habebat: *Dum ego aspicio amantissimos illos viridantium pyrorum flores, suavi impellente vento nunc huc, nunc illuc sese leniter contorquentes, qui possum ego de te non cogitare? Sed locus, ubi nunc degis, procul à nobis distat.* Tum subdit Confucius: Videtur sanè iste non satis ex totis animi viribus de amico cogitasse; si enim ex totis animi viribus de eo cogitasset, quomodo poterat dici procul abesse?

ARTICULUS X.

1. **C**onfucius, dum domi agebat, sincerissimus sine ullo fuce erat: ita tamen verborum parvus, ut vix loqui posse videretur. Contrà dum in parentali defunctorum Regulorum Aula, vel in Reguli palatio versabatur, erat facundissimus; simul tamen & cautissimus.
2. Stans in Aula Regia, si cum Præfectis inferioribus colloqueretur, rectam magnanimitatem; si cum Superioribus, gravem affabilitatem prodebat.
3. Coram Regulo ita totus ad venerationem compositus, ut nihil tamen coactum præferret.
4. Si Regulus eum acciret ad excipiendum hospitem Regulum, mox totus vultus gravitate immutabatur, pèsque modestiâ tardus quasi ægrè attol-lebatur.
5. Hospes Regulus ad palatii portam appulsus solebat excipi à tribus Præfectis, qui in serie dispositi, verba duorum Regulorum sibi invicem communicabant ac trans mittebant. Deinde uterque Regulus sibi mutuò occurrens, in majorem Aulam subibat. Itaque Confucius stans medius inter duos collegas, dum reverenter ab eo, qui sibi à dextris adstibat, Reguli verba excipiebat, & trans mittebat illi, qui sibi adstibat à sinistris, tantam modestiam servabat, ut vestimenti ora anterior & posterior semper prope in æquali situ remaneret.
6. Postea ingrediente majorem Aulam utroque Regulo, functurus suo officio parumper gressum accelerabat, ea tamen gravitate, ut hinc & illinc (more Sinico) paululùm elati humeri quasi binæ alæ viderentur.
7. Cùm abeuntem Regulum usque ad portam deduceret Regulus, ibique paulisper, donec extra conspectum esset, subsisteret; mox Regulo expectanti referebat: hospes omninò abiit, nec jam vultum reflectit.
8. Dum palatii portam subibat; ita venerabundus sese incurvabat, quasi ipsum capere non potuisset. In medio portæ stare nunquam ausus; portæ limen terere nunquam visus.

9. Dum

9. Dum transibat ante regii throni sedem, mox totus vultus veneratione immutabatur; pes modestiâ tardus quasi egrè attollebatur, & os quasi mutum videbatur.
10. Aditurus Regulum, dum interioris Aulae gradus subibat, prolixam togam ambabus manibus apprehensam leviter attollens, totum corpus profunda gravitate incurvabat, atque ita halitum intercipiebat, ut videretur respirare non posse.
11. A Reguli affatu recedens, cum primum scalæ gradum attigisset, statim serenam frontem expandebat; cum ultimum: tum gressum, ut citius extra Reguli conspectum esset, parumper accelerabat; iterumque humeris graviter elatis, binarum instar alarum, ad suum inter Procere locum redibat, atque pristinam venerationis speciem, quasi anxio similis, rursus induebat.
12. Olim dum Regulos Imperator creabat, dabat illis pro tessera seu insigni onychinam præscriptæ figuræ tabellam, quam quotiescumque Imperatorem adibant, præ manibus ante pectus gestare debebant. Deinde Reguli suis Legatis, quos sive ad Imperatorem, sive ad alios Regulos mittebant, illam etiam gestandam tradebant. Itaque Confucius, dum in aliud Regnum Legatus mittebatur à Regulo, onychinam legationis tesseram, demisso corpore, ita reverenter excipiebat, quasi illam gestare non valeret; inter colloquendum, si illam attollebat, veneranti similis; si illam deprimebat, reddenti similis videbatur: vultusque species ita immutabatur, ut penè timentis imaginem referret, & pedes ita modestiâ tardos egrè attollebat, quasi in instructa gradientium serie lentè incederet.
13. Deinde dum Regulo, ad quem mittebatur, sui Reguli munera palam offerebat, venerandam gravitatem; dum sua privata, hilariorem vultum prodebat.
14. Confucius ad conficiendum suæ togæ collare, nec flammæum, nec croceum colorem adhibebat; & ad conficiendas vulgares vestes, nec rubrum, nec fuscum, utpote muliebrem, admittebat.
15. Æstate quando simplicem vestitum sive ex tenuiori, sive ex crassiori canabis specie confectum induebat, semper illi interiorem supponebat, nè corpus indecorè cerneretur. Hyeme pellibus vestitus, superinducto ejusdem coloris panno, has obtegebat; unde nigras hœdorum pelles, nigri; subalbas hinnulorum, subalbi; flavas vulpium, flavi coloris panno tegebat.

16. Vestes ejus vulgares ex pellibus confectæ, multàm prolixæ erant ; sed dextra illarum manica paulò brevior, ut manus foret ad scribendum, ceteròsque usus expeditior. Abſtinentiæ tempore, cum non liceret ad dormiendum vestes exuere, peculiarem togam induebat unâ & dimidiâ sui corporis mensurâ oblongam.
17. Hyeme domi degens, spissioribus vulpium aut animalis somniculosi Hæpellibus, utpote calidioribus, vestiebatur. Deinde omnis generis supellectilem, ad continuum usum necessariam, v. gr. cultellum, pretiosam cotem, veruculum, & similia è vestibus dependentia, secum semper gestabat, nisi dum funus adibat ; & nisi in publicis ceremoniis prolixam togam, oris non confutis, vestiret ; aliàs semper interiorem vestem omnibus confutis oris gerebat.
18. Parentaturus, pileum nigra hædi pelle circumductum non accipiebat. Quamvis Magistratum non gereret, primo tamen cujusque mensis die aulicas adhuc vestes semper induebat, Aulamque Reguli adibat.
19. Tempore abſtinentiæ vestem mundam ex cannabe confectam induebat, & consuetum victum immutabat ; insuper solitum cubiculum relinquebat, & in secretius se recipiebat.
20. Quamvis in cibos exquisitos non esset propensus, bene maturâ tamen orizâ, pisciûmque ac carniû minutali delectabatur.
21. Orizam humiditate & calore fermentatam ; pisces putredini, aut carnes corruptioni proximas ; denique quidquid vel colore, vel odore vitiatum, vel malè coctum, vel præmaturum erat, comedere refugiebat,
22. Insuper si quid malè dissectum erat, aut si quid debito condimento carebat, non edebat. Quamvis paulò plus carnis comederet, non sinebat tamen, ut ea vires edendi superaret. In conviviis vinum sine stâta regula bibebat ; ea tamen moderatione, ut temulentus non esset.
23. Emptum in foro vinum, aut carnem fumo exsiccata, non edebat. Abescis non amovebat gingiber ; non multum tamen sumebat.
24. Ubi Regulorum defunctorum parentationibus interfuerat, carnis partem, quæ sibi obrigerat, mox edendam distribuebat ; nec unquam usque ad sequentem diem relinquebat ; carnem autem in suorum Majorum parentationibus præsentatam, nunquam usque ad tres dies incomedam relinquebat ; tunc enim, utpote putrescens, non potest comedi.
25. Comedendo, & cubitum eundo non loquebatur ; quamvis vilia tantùm vel legumina, vel esculenta ederet ; aliquam tamen particulam ex singulis scu-

- scutellis excerpebat, eamque lanci in media mensa appositæ imponebat, more antiquo, ad testificandum grati animi erga primos ciborum coquendorum Inventores argumentum; in imponenda verò illa cibi particula, veneranti similis, singularem gravitatem & modestiam servabat.
26. Si storea, seu matta (olim Sinæ humi sedebant super mattas) non esset ritè composita, non sedebat.
27. Postquam publico convivio interfuerat cum suis concivibus, nisi prius egressi fuissent Seniores, ipse egredi nolebat.
28. Quando veniebat larvata illa turba ad effugandos è domibus malignos, aut morbiferos Spiritus, ipse aulica veste indutus in herilis, sive orientalis scalæ gradibus stans se præbebat videndum.
29. Dum in aliud Regnum mittebat aliquem è Discipulis ad sciscitandum de amici illic degentis salute, abeuntem deducens iteratâ reverentiâ salutabat, quasi in Nunzio ipsum amicum salutâisset.
- Primarius Regni *Lu* Præfectus *Kam* dono miserat ad Confucium pharmacum. Ipse pharmacum versùs, Reverentiâ præmissâ, benignè illud excepit, nè videretur donantem spernere. Sed mox latori dixit: Cui morbo curando hoc profit pharmacû, ignoro; idcirco non ausim id degustare.
30. Accidit, ut fortuito incendio consumeretur equile Confucii, qui è Reguli palatio redux, mox petiit: Aliquisne, inquit, homo ab igne læsus est? nihil de equis interrogans.
31. Si Regulus carnis coctæ ferculum ei mittebat, extemplò non aliter ac si coram Regulo extirisset, compositè & graviter sedens aliquid ejus degustabat; dein reliquum aliis edendum distribuebat. Si carnem crudam mittebat, coqui jussam Majoribus suis præsentabat. Denique si quod animal vivens v. gr. hœdum, agnum, &c. ipsum alendum curabat.
32. Dum Reguli mensæ accumbebat, si Regulus Ceremoniam Cy primis ciborum condiendorum Inventoribus faciebat, mox prior ipse cibos degustare incipiebat, non ausus eam facere, nec more hospitis expectare, donec Regulus ipsum honoris ergo invitaret ad edendum.
33. Ager si à Regulo invisebatur, statim caput ad partem orientalem convertebat honoris ergo. Cùmque aulicam vestem non posset induere, eam saltem supra se apponi, eique superponi aulicum cingulum jubebat.
34. A Regulo accersitus, non expectabat ad carpendum iter, donec equi currui aptarentur; sed statim abibat, veritus, nè in illis sediciosorum temporum angustis periculum afferret mora.

35. Si amicus omni subsidio destitutus obierat: mox ego, aiebat, iusta ei persolvam. Nunquam reverentiam erga amici munus, quantumvis pretiosum, v. gr. equos, currum, &c. exhibebat, sed amicè tantum illud excipiebat, excepta carne defunctis Parentibus præsentata, erga quam, addit Interpres, tamquam erga ipsos Defunctos profundam reverentiam exhibebat.
36. In lecto decumbens, non se incompolitè, mortui instar, extendebat; solus domi agens severiorem illam gravitatem deponebat.
37. Occurrens homini funebri veste induto, quantumvis familiari, subito vultus speciem commiserando immutabat. Si quom aut præfectum aut cæcum, quamvis ipse solus agens, fortè videret; statim assurgendo venerantis speciem induibat.
38. Confucius curru vehens, si fortè viro aut funebri veste induto, aut librum, in quo totius populi nomina sunt scripta, gestanti occurreret, statim venerabundus anteriori transversæ ligni fulcro incumbibat.
39. Invitatus ad mensam, si multam ciborum elegantiam aut lautitiam videret, statim immutato vultu assurgens, hospitem venerabatur. Ubi Cælum aut fulgure tonabat, aut vento stridebat, illicò oris speciem immutabat.
4. Dum currum ascendebat, recto stans corpore, equorum lora manu carpebat. In curru sedens vultum retrò non flectebat. Si quid dicendum occurreret, modestè illud dicebat: Si quid videndum, digito non illud monstrabat.
41. Aves, inquiebat, infestum venatoris vultum conspicatæ, nescio quo naturæ instinctu edoctæ, protinus avolant; varièque per aëra gyranter, prospecto securo loco, tandem in eo quiescunt. Cùm autem in montis vertice vidisset phasianam avem, velut ingemiscens dixit: Illa phasiana avis in montis vertice residens, quàm bellè novit sibi consulere! quàm bellè novit bibendi, edendi, quiescendi tempus! Tum Discipulus *Tsu Lu*, qui Magistro adstabat, cœpit in illam oculos convertere, quasi eam capere gestiisset; sed illa ter edito cantu, exurgens avolavit.

ARTICULUS XI.

- I. **Q**Uoad honestatis & Musicæ officia, Prisci nunc vulgò habentur inculti; Recentes, exculti; ego tamen in harum disciplinarum usu Priscos sequor.
2. Regni *Tson* (id est, Provincie *Hu quam*) Regulus *Chao* invitârat Confucium ad

ad eum toti regimini præficiendum. Confucius itaque multo Discipulorum comitatu stipatus carpit iter; jamque ad exigui Regni *Chin & Tsy* limites pervenerat; cum horum duorum Regnorum Præfecti, inito consilio, statuerunt iter illi impedire, veriti, nè utilitas, quæ ex Confucii Magistratu isti amplo Regno *Tsou* obveniret, in suum damnum verteretur. Quare multo milite circumdant Confucium, omnemque transeundi adicum intercludunt, ita ut deficiente comitatu & victu coactus fuerit cum suis in Patriam *Lu* reverti. Horum memor Confucius sic postea aiebat: Eheu! qui me olim usque ad Regna *Chin & Tsy* fortiter secuti sunt Discipuli, nunc omnes dispersi sunt! jam nullus eorum hoc limen frequentat.

3. Illi Discipuli, qui tunc secuti fuerant Confucium, quamvis omnes essent insignes; *Ten yuen* tamen, *Mem tsu kien*, *Gen pe nien*, *Chum kum* virtute; *Tsay ngo* & *Tsu kum* eloquentiâ; *Gen yeu* & *Ki lu* regendi arte; *Tsu yeu* & *Tsu hia* scientiâ inter ceteros excellebant.

4. Confucius igitur memor horum Discipulorum sic rursus aiebat: Meus ille Discipulus *Hoy*, id est, *Ten yuen*, me docentem non adjuvabat; omnia enim, quæ docebam, mox hilari vultu promptus excipiebat, & agere gestiebat.

5. Dein pergens: Discipulus *Mim tsu kien*, quàm insigni erga parentes observantiâ pollebat! non tantum pater, mater, fratres eum laudabant; sed etiam ceteri omnes nîl ab eorum laudibus discrepabant.

6. Discipulus *Nan yun*, ut referunt ejus Condiscipuli, hæc verba, quæ habentur in libro Carminum tom. *Ta ya*, odâ *Te*: *Albissimi alabastrum macula, abstergendo deleri potest; elapsi autem verbi macula, revocando deleri non potest*: ter in die relegebat ac repetebat. Hinc Confucius fratris sui natu majoris filiam ei in matrimonium collocavit.

7. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kum* quæsit ex Confucio, quisnam inter omnes ejus Discipulos verus esset discendi amator? ea nimirum mente, ut aptiores posset Regulo proponere ad dignitates. Cui Confucius: Meus, inquit, Discipulus *Ten hoy* planè erat verus discendi amator. Sed prohi dolor! præcoce morte ereptus est. Nunc, qui sit verè discendi amator, novi neminem.

8. Cum Discipulus *Ten yuen* obiisset, illius pater *Ten lu* rogavit sibi donari à Confucio ipsius currum, ut ejus pretio construeret aliquod ornamentum genus supra filii defuncti feretrum; rarus nimirum Confucium non admodum egero illi currum, quandoquidem Magistratum non amplius gere-

ret. Illi autem ſic reſpondit Confucius: Quivis filius five polleat, five non polleat ingenio vel induſtriâ, pater eum vocat filium, & tractat ut filium. Jam verò meus unicus filius *Ly*, five *Pe yu*, cùm nuper obiſſet, habuit quidem feretrum, ſed nullum ornamentum feretro ſuperpoſitum; nec meum tunc currum vendendum, méque deinceps debere ire peditem putavi, ut ejus pretio ornamentum feretro ſuperponerem; licèt enim Ma- giſtratum non geram ampliùs, cùm tamen poſt primarios Regni Præfe- ctos primo loco veniam, ſapiùſque in publicis negotiis occuper, idcir- cò non decet me peditem iter agere.

9. Confucius ſperabat ſuæ doctrinæ heredem & propagatorem fore iſtum Diſcipulum *Ten yuen*; videns autem illum ſic præproperè obiſſe, ingemi- ſcens aiebat: Eheu! mihi vitam Cælum adimit! mihi vitam Cælum adimit!

10. Confucius audita Diſcipuli *Ten yuen* morte, ſubitò commotus in lacry- mas erupit. Quod conſpicari ejus Diſcipuli, tacitè aiebant: Magiſter noſter plus æquo, vehementer dolet. Mox id reſciens Confucius: Itä- ne, inquit, vehementer doleo? Sed numquid id ratio poſtulat? Si enim hunc Diſcipulum vehementer non luxero, ecquem ſanè lugebo?

11. Cùm autem pauper obiſſet hic Diſcipulus *Ten yuen*, nec haberet unde ma- gnificè ſepeliretur; ejus Condiſcipuli communi conſilio ſolemnes illi exequias perſolvere ſtatuerunt. Aſt illis reluſtabatur Confucius: Non id decet, inquit, ratio enim poſtulat, ut exequiæ Defuncti conditioni & facultatibus reſpondeant. Verùm illi, prout ſtatuerant, ſolemniſſimas ei perſolverunt exequias. Tum Confucius illos increpans: Meus, in- quit, dilectus *Hoei*, dum in vivis agebat, me ſemper ſpectavit ut patrem; ego, poſtquam ille è vivis exceſſit, non potui eum ſpectare ut filium; ubi enim meus filius *Ly* obiit, eum juxta rectæ rationis & Rituum regulas ſe- peliendum curavi. Ceterùm non ego id feci, ſed illi duo tréſve Diſcipuli.

12. Diſcipulus *Ki lu*, five *Tſu lu*, petiit à Confucio, quonam pacto Spiritibus inſerviendum foret? Cui Confucius: Quo, inquit, pacto homini- bus, quos vides, ſit inſerviendum, nondum didiciſti; ecquì poſſis diſce- re, quonam pacto Spiritibus, quos non vides, inſerviendum ſit? Rur- ſus idem *Tſu lu*: Auſim, inquit, ſciſcitari; mors, quid eſt? Cui Confucius: Quid ſit vita, & quid ſit rectè vivere, nondum noviſti; ec- quì poſſis nôſſe, quid ſit mors, & quid ſit beatè mori?

13. Fortè adſtabant ad latus Confucii hi quatuor Diſcipuli, vultu omninò diſ- ſimiles: *Mim tſu kien*, benigno; *Tſu lu*, audaci; *Gen yeu*, & *Tſu kum*, gra- vi.

vi. Quo aspectu recreatus Confucius, occultam animi latitiam non potuit non prodere. Attamen cum videret Discipulum *Tsu lu* nimiam peccare audaciam, illum pramonendo sic affatus est: Discipulus iste *Ten*, id est *Tsu lu*, mihi videtur instar viri, qui non potest sua naturali morte defungi. Verba probavit eventus. In Regno enim *Guei* sub Duce *Kum ty* militans pugnando occubuit.

14. Regni *Lu* Regulus meditabatur publicam ararii, horreique domum vetustate labefactatam destruere, novamque construere. Atque hæc erat ferè omnium Præfectorum sententia; at *Mim tsu kien* Confucii Discipulus illis reluctans: Numquid, inquit, satius foret parum labefactatam reparare, quàm novam construere? quid vobis videtur? ad quid enim necesse novam construere? Quo comperto Confucius: Vir ille, inquit, non facile loquitur: cum igitur ita audacter locutus fuerit, haud dubie id ratio exigebat.

15. Discipulus *Ten*, seu *Tsu lu*, in palæstra, antiquo Sinarum more, pulsabat citharam; sed quia ipse erat bellicosus, tono martiali fortiter eam impellebat. Idcirco Confucius: Ad quid, inquit, iste *Ten* ita martiali strepitu in mea palæstra citharam pulsat? Hoc audito, alii Discipuli cœperunt minoris facere Condiscipulum *Tsu lu*; ast illicò eos arguens Confucius, sic in illius laudes erupit: Meus iste *Ten*, quamvis in secretis sapientiæ conclave necdum penetrarit: sua tamen excelsa mente ac fortitudine potest verè dici in anteriorem ejus Aulam subiisse.

16. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium de duobus suis Condiscipulis *Su* & *Xam*, uter foret sapientior? Respondit Confucius: *Su* se majora, *Xam* se minora molitur. Ergo, reponit *Tsu kum*, Condiscipulus *Su* vincit *Xam*? Cui Confucius: Peccare, inquit, per excessum non minor est nævus, quàm per defectum.

17. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki sun*, quamvis ita opibus afflueret, ut ipsum Principem *Cheu kum* olim opulentissimum superaret; Confucii tamen Discipulus *Gen kien* domûs Administer, mille artibus adhuc eum adjuvabat ad majores quotidie accumulandas. Qua re offensus Confucius sic suos Discipulos alloquitur: Iste *Gen kien*, qui talia audet, non est meus Discipulus. Vos, parva Discipulorum turba, voce unanimi tamquam infesto tympani strepitu, illum impetite, & increpare; vos ira agere addecet, ut resipiscat.

18. Deinde de quatuor aliis Discipulis suis sic aiebat: Discipulus *Chay* erat paulò

paulò radior ; seu paulò tardior ; seu non facis ingenuus ; seu non facis urbanus.

19. Postea rursus de suo *Ten hoï* sic : Meus autem ille *Hoï*, numquid penè veram sapientiæ viam attigerat ? licet in maximam sæpè redactus fuisset paupertatem, semper tamen latissimus agebat. Contra *Su*, five *Isu kum*, cælesti providentiæ non acquiescens, assidue in coacervandas opes incumbens ; & tam sagax erat, ut penè semper, quod præmeditabatur, reverà consequeretur.

20. Discipulus *Isu thum* quæsit ex Confucio, quid sentiret de modo agendi eorum, qui naturali quadam probitate sunt præditi ? Cui Confucius : Hi, inquit, cum perfectam priscorum Sapientum normam non sequantur, ideò non possunt in secretis sapientiæ conclavè penetrare.

21. Confucii effatum : Si ex solo aspectu aut sermone mox iudices aliquem esse virtute præditum, potène asserere eum esse verà aut falsà virtute præditum ?

22. Discipulus *Isu lu* interrogavit Confucium, utrum doctrinam, quam in schola audiebat, statim posset in praxim redigere ? Cui Confucius : Cum patrem, inquit, & fratres natu majores, quorum dicto parere debes, adhuc habeas ; quomodo possis absque eorum facultate id, quod in schola audièris, statim in praxim redigere ? Postea Discipulus *Gen kien* idem interrogavit : cui confestim Confucius annuit. Condiscipulus *Kum si hoa*, cum hæc duo Confucii responsa adeò diversa audiisset, perplexus hæsit ; idcirco sic Confucium interrogavit : Modò, inquit, Condiscipulus *Chum yea*, id est *Isu lu*, petiit ; utrum posset, quod in schola audiisset, statim in praxim redigere : tu, Magister, respondisti : patrem & fratres natu majores habes : horum dictis obsequere. Deinde Condiscipulo *Gen kien* idem interroganti, mox annuisti. Tuus ego *Che*, id est *Kum si hoa*, his duobus diversis responsis perplexus hæreo ; ausum, quæso, eorum explicationem interrogare. Tum Confucius : Discipulus *Gen kien* vir est animo nimis timido ; ideò debet exstimulari. *Chum yea* nimis audaci, par duobus ; ideò debet refrænari.

23. Cum ab incolis loci *Quam* impetitus, præsens periculum evadere properaret Confucius ; (vide suprà) Discipulus *Ten yuen* viarum errore avulsus, retrò hæsit ; sed paulò post prægressum Magistrum attigit ; cujus aspectu recreatus Confucius : Ego, inquit, te interfectum putabam. Mox *Ten yuen* : Te vivo Magistro, tuus ego *Hoï*, qui ausim me morti objicere ?

24. Primarii in Regno *Lu* Ministri filius *Ki tsu gen* interrogavit Confucium de duobus Discipulis suis *Chum yeu & Gen kieu*, qui in Patris domo Subpræfectos agebant, utrùm possent dici iis pollere virtutibus, quæ magnos Regni Ministros efficiunt? ut hinc scilicet posset gloriari, si annueret Confucius. Sed sic ei respondit Confucius: Enimverò, Domine, ego rebar me à te rogandum de longè aliis viris; nunc autem de istis meis Discipulis *Chum yeu & Gen kieu* me interrogas; quid sanè hi sunt ad magnos Regni Ministros? Magnus Regni Minister ille est, qui juxta æquitatis leges Regi inservit; si autem juxta æquitatis leges ei non possit inservire, mox se suo officio abdicat. Jam verò *Chum yeu & Gen kieu* ad summum possunt in numerum vulgarium Præfectorum recenseri.
25. Ergo, reponit *Ki tsu gen*, sunt de numero eorum, qui suis Dominis in omni re annuunt? Cui Confucius: Dominis vel in Parentes, vel in Regem exitium molientibus, certè non annuunt.
26. Discipulus *Chum yeu*, sive *Tsu lu*, qui in hujus regii Ministri domo primum Administrum agebat, voluit constituere suum Condiscipulum *Tsu kao*, oppidi *Pi* Præfectum. Illum autem sic arguit Confucius: Reverà tu nocet isti homini: vix enim à primo limine sapientiam salutavit, & statim vis illum constituere Præfectum. *Tsu lu*, ut se purgaret, illicò sic reponit: Illic est frequens populus, quem regat; illic terræ ac frugum Spiritus, quem colat, suggestum. Ad quid ergo necesse, ut quis scientias addiscat, libros pedetentim evolvere? Tum Confucius ad suos alios Discipulos conversus: Absurda semper effutit iste verbosus; idcirco malefanam ejus garrulitatem jam pridem odi.
27. Contigit ut hi quatuor Discipuli, *Tsu lu*, *Tsem sie*, *Gen yeu*, *Kum si hoa*, hinc & hinc ad latus considerent. Tunc Confucius singulorum mentem scrutaturus, sic ait: Unum sanè me angit, quòd vos toto die me tamquam Seniore ac Magistrum timidè spectetis, nìl unquam in medium proferre ausi. Nè me sic spectetis velim. Scio vos privatim dicere: Ego certè Magistratui gerendo par sum; sed qui me noscat, & proponat, nemo est. Eia ergo demus, ut alii vos noscant, & Magistratu potiamini; quid vos tunc facturos existimatis?
28. Exemplo Discipulus *Tsu lu*, verba verbis connectens, reponit: Sit, inquit, Regnum centum quadratis stadiis amplum, ex quo mille quadrigæ belgicæ educi solent, aliis magnis Regnis hinc & hinc circumseptum; insuper adde multos exercitus, & armorum strepitus; unde fiat, ut colonis huc illuc

disperſis ſapiens agri non colantur, ſegetes & legumina non matureſcant, ſterilitas & fames frequenter adſit. Si mihi huiusmodi Regnum daretur adminiſtrandum, tuus ego *Yen* videor intra triennium efficere poſſe, ut & vires ad repellendos hoſtes neceſſarias acquireret, & ſectandæ æquitatis normam calleret. Conſpīcatus hunc præcipitem reſpondendi ardorem, tacitè ſubriſit Confucius.

Nota: Olim Reguli ſive Principes clientelares dividebantur in quinque ordines, ſcilicet, *Kum*, *Hen*, *Pe*, *Tſu*, *Nan*, quaſi diceret Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones. Regulorum *Kum* & *Hen* Regnum continebat 100. ſtadia quadrata; & vocabatur magnum Regnum. Regulorum *Pe* Regnum continebat 70; *Tſu* & *Nan* 50; & hæc tria vocabantur parva Regna. Totum Imperatoris Imperium continebat 5000. ſtadia quadrata.

29. Converſus deinde ad Diſcipulum *Gen Kien*: Tu verò *Kien*, quid? Cui modeſtè: Me, inquit, magni Regni ſuſtinendo oneri parem non auſim aſſerere; ſed ſi parvi Regni ſeptuaginta aut ſexaginta ſtadiis ampli mihi cura demandaretur; tuus ego *Kien* videor intra triennium me efficere poſſe, ut ejus populo omnia ad vitæ ſuſtentationem neceſſaria abundè ſupplerent. Sed quod ad Rituum & Muſicæ diſciplinās perficiendas attinet, ego virum abſolutā & ſcientiā & virtute præditum expectarem.
30. Poſteà converſus ad Diſcipulum *Kum ſi hoa*, ſeu *Kum ſi che*: Tu verò *Che*, quid? Cui ille: Ego, inquit, non auſim affirmare, quod Rituum & Muſicæ diſciplinās calleam: Quocirca has adhuc addiſcere exopto. Ceterum quando in parentali Imperatorum defunctorum Aula parentatur, vel quando clientelares Reguli, eorūve Legati ex omnibus Regnis confluentes unā conveniunt in Imperiali Palatio, clientelare obſequium præſtaturi; ſi tunc ego aliquo munere dignus judicarer, cuperem certè ſolemni & toga & pileo ornatus, parvulum quemdam Ceremoniarum Magiſtrum agere.
31. Denique converſus ad Diſcipulum *Tſem tien*, ſive *Tſem ſie*: Tu verò *Tien*, quid? Tum *Tſem tien*, qui citharam huc uſque pulſarat, protinùs eam ponit, ſono ſeſe ſuaviter remittente, ac ſenſim pereunte. Deposita ergo citharâ, aſurgens modeſtè reponit: Quod ego exopto, longè ab his trium Condipiſculorum votis diverſum eſt; adeoque aperire non expedit. Quid mali? ſubjungit Confucius: unusquiſque, quod ſentit, aperit; quod amat, exponit, & nūl aliud. Tum *Tſem tien*: Ego, inquit, quod amo,

amo, hoc est: sub finem veris, cum jam aer incipit esse calidior, verno amictu confecto, cum 5. aut 6. amicis jam pileatis, & sex aut septem adolescentibus subsequenter, ire deambulatum ad australem nostrae metropoleos *Ten cheu* partem, ibique in limpidissimo fontis *T* rivo corpus lavare; deinde sub umbroso illo arborum tegmine dicto *Vu ju*, suaviter ventum & auram captare, dulcesque versuum strophas unanimi voce & lyra cantare, atque leni cantu animum pascere; denique post amicam deambulationem, & innocentem animi relaxationem domum reverti; hæc mea & vota & deliciae sunt. Mox huic applaudens Confucius, suspiranti similis ait: Ego, charissime *Tien*, tecum idem profectò sentio & exopto.

Nota: Olim Sineses pueri ante decimum quintum annum pileum non gerebant; sed hic solemniter Ritu inter decimum quintum & vigesimum ætatis annum illis imponebatur, tuncque ex ephēbis egressi, seu pileati dicebantur. Pari modo puellis circa eandem ætatem, sed paulò citius, præscriptus capitis ornatus solemniter imponebatur.

32. Discipulus *Tsem sie*, cum vidisset Confucium ad Condiscipuli *Tsu lu* verba subrisisse; ad aliorum duorum sententiam tacuisse, ad suam locutum fuisse, hæsit dubius; ideoque his tribus Condiscipulis egressis, seorsim sic ipse Confucium interrogavit: Magister, quid de iis, quæ protulerunt Condiscipuli, sentis? Sua quisque, inquit Confucius, vota & mentem aperuit, nihilque aliud. Quid est, quod de iis sentiam? instat *Tsem tien*: eccur igitur ad verba *Tsu lu*, Magister, subrisisti? Quisquis, reponit Confucius, cupit Regnum ritè administrare; modestiam, animi demissionem, & Rituum honestatem prius servet, necesse est. Jam verò ille *Tsu lu* absque ulla animi demissione & modestia, vix interrogatus, suam subito ostentavit industriam; idcirco ego subrisi.

33. Condiscipulus autem *Gen kien*, pergit *Tsem tien*, dixit se posse intra triennium efficere, ut Regno septuaginta, aut sexaginta stadiis amplo omnia ad vitæ sustentationem necessaria abundè suppeterent; liceat, quaeso, petere; potèstne tantilla terræ portio dici Regnum? Cui Confucius: Cum quodvis Regnum, sive centum, sive septuaginta, sive quinquaginta stadiis amplum, eandem auctoritatem, eadem jura, idem regimen possideat; eccur ditio septuaginta, aut sexaginta stadiis ampla non possit dici Regnum?

34. Denique subjungit *Tsem tien*: Jam verò Condiscipulus *Kum si che* afferunt, se posse parvulum quemdam Ceremoniarum Magistrum agere; liceat,

cent, quæso, iterum interrogare: Qui parvulum duntaxat Cere-
moniarum Magistrum agit, potestne is dici Regnum regere? Cui Confucius:
Ille asseruit se posse parvulum Cereemoniarum Magistrum agere in paren-
tali Imperatorum defunctorum Aula, in generali Regulorum omnium
congressu, in splendido Præfectorum ex omnibus Regnis delegatorum
cœtu; si hoc non sit verè Reguli negotium ac munus; dic, quæso, quid
sit? Enimverò Discipulus *Kum si che*, si tantum possit parvulum agere Ce-
remoniarum Magistrum; ecquis magnum poterit agere?

ARTICULUS XII.

1. Discipulus *Ten yuen* interrogavit Confucium, quid factu opus sit ad
pietatem seu omnimodam cordis reëctitudinem comparandam?
vince te ipsum, respondit Confucius; omne quod agis, ad honestatem
reduc, & sic pietatem comparasti: quin imò si vel uno tantum die peni-
tens te ipsum viceris, omneque quod egeris, ad honestatem retuleris;
protinus te fama in omnium ore circumferet, totumque Imperium te pi-
um ac rectum celebrabit. Nec hoc difficile; pietas enim non ab aliis,
sed à nobis solis dependet.
2. Rursus Discipulus *Ten yuen*: Permite, inquit, ut exquiram præcipua quæ-
dam hujus virtutis capita. Cui Confucius: Si quid videndum honesta-
ti contrarium occurrat, noli videre; si quid audiendum, noli audire; si
quid loquendum, noli loqui; si quid agendum, noli agere, si quis motus
rationi dissonus exurgat, noli ei consentire. Tum reponit *Ten yuen*:
Tuus ego *Hoei*; quamvis sum parum solers, hæc tamen præclara præcepta
liceat, quæso, in praxim deducere.
3. Discipulus *Chum kum*, cognomento *Gen yum*, etiam interrogavit, quid
factu opus ad piè, & rectè vivendum? Respondit Confucius: Dum
foris agis, ita te gravem ac modestum exhibe, perinde ac si magnum
quemdam hospitem inviseres. Dum aliquid populo præcipis; ita te gra-
vem ac modestum exhibe, perinde ac si magnam solemnitatem Cy faceres.
Deinde ex teipso alios metire; nimirum quod tibi non vis fieri, alteri nè
feceris. Hujusmodi vir sive foris cum populo, sive domi cum parenti-
bus agat, nec sibi nec aliis ullam dat molestiam, aut iræ occasionem.
Tum reponit *Chum kum*: Tuus ego *Tum*, quamvis sum parum solers, hæc
tamen præclara præcepta liceat, quæso, in praxim deducere.
4. Discipulus *Su ma nien* etiam interrogavit, quid factu opus ad piè & rectè
viven-

- vivendum? Respondit Confucius Qui vult piè & rectè vivere, sit difficilis ad loquendum. Mox reponit *Su ma nieu*: Esse difficilem ad loquendum, idne tantillum sufficit ad piè & rectè vivendum? Cui rursus Confucius: Piè & rectè agere, est difficile; numquid ut & loquatur, debet esse quis difficilis?
5. Deinde idem Discipulus *Su ma nieu*: Sapiens, inquit, qualisnam vir? Vir est, reponit Confucius, qui nunquam dolet, nunquam timet. Vir, qui nunquam dolet, nunquam timet, subjungit *Su ma nieu*, potestne continuo dici Sapiens? Cui Confucius: Vir, qui dum suum animum inspicit, nullam in eo ægritudinem aut labem invenit, dic, quæso, quid possit aut dolere aut timere?
6. Hic Discipulus *Su ma nieu* habebat fratrem natu majorem *Von tui* in Regno *Sum*, hominem turbulentum, & cum eo duos fratres natu minores *Tsu ki*, & *Tsu kiu*, qui communi scelere eadem audebant. Quamobrem mœrore confectus, sic ingemiscens aiebat: Omnes alii fratrum consuetudine, solatio, auxilio perfrui possunt; heu! solus ego non possum; solus ego fratres non habeo. Cui Condiscipulus *Tsu hia*: Ego, inquit, *Xam*, (*Xam* est nomen, *Tsu hia* cognomentum) sapius hæc audiui à Magistro Confucio: Mors & vita à Cæli lege pendent, nec hanc immutare possumus; paupertas & divitiæ à Cæli dispositione dimanant, nec hanc cogere possumus. Ideò vir sapiens hanc Cæli legem ac dispositionem sine intermissione reveretur; hac una contentus vivit. In quacumque hominum consuetudine versetur, se semper comem & reverentem præbet. Idcirco omnes populi intra quatuor maria conclusi, tamquam uterini fratres, eum amore & benevolentia prosequuntur. Quis ergo potest vir sapiens dolere se fratribus carere?
7. Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium, quisnam posset dici vir perspicax? Cui Confucius: Sunt quidam, inquit, qui occulta arte, aliorum famæ detrahunt, sensim in audientium animos sese insinuando, assensumque captando, non aliter ac si sensim in aquam linteum immergerent, donec totum sit madefactum. Contrà sunt alii, qui apertis verbis, injuriæ sibi illatæ atrocitatem extollunt, eamque velut præsentem audientium oculis subjiciunt, non aliter ac si subitum in cute vulnus accepissent. Jam verò, qui nec illis occultis detractoribus, nec his apertis accusatoribus subito dat fidem, hic non tantum perspicax, sed etiam longè perspicax dici potest.

8. Discipulus *Tſa kum* quaſiit ex Confucio, quid ad bonum regimen neceſſe foret? Cui Confucius: Hæc, inquit, tria: victus abundans, militia ſufficiens, populus fidus.
9. Si autem, reponit *Tſa kum*, hæc tria ſimul haberi nequeant, nec aliter fieri poſſit, quin unum tollatur; ecquod ex his tribus prius tollendum cenſes? Tolle milites, inquit Confucius.
10. Iterum reponit *Tſu kum*: Si autem ſublata militia, nec ipſa duo reliqua, nempe victus & fidelitas, ſimul haberi nequeant, nec aliter fieri poſſit, quin unum tollatur; ecquod ex his duobus prius tollendum cenſes? Tolle victum, inquit Confucius. Sublato victu, populi quidem morientur; ſed ab omni ævo mors omnes manet; fidelitas autem eſt id, quod hominem conſtituit; hanc tolle; mox populi jam non homines, ſed ferae erunt. Numquid ergo, addit Interpres, præſtat mori ut homo, quàm vivere ut fera?
11. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kie tſu chim*, cùm ſub finem Imperii *Cben* videret homines plus corpori, quàm animo ornando vacare, in hæc verba erupit: Ad quid ſanè opus eſt ſucato illo morum, & externæ honeſtatis ornatu? Da ſincerum, da candidum virum, & ego hunc Sapientem dixerò. Quo audito Discipulus *Tſu kum*, correcturus unum exceſſum per alium, ſic ait: Heu! Domine, quid, quaſo, dixiſti? Ecquem Sapientem vocas? Enimverò incauta verba, quæ præproperans lingua effucit, laxatis licet habenis currentes, quatuor equi allequi non poſſunt, ut revocent. Sapiens itaque tantum tribuit exteriori morum honeſtati, quantum interiori cordis candori; & contrà tantum interiori cordis candori, quantum exteriori morum honeſtati; utrumque pari ſtudio curat. Sublata enim exteriori morum honeſtate, quæ Sapientem ab Inſipiente diſcernas? Si pretioſam maculoſæ tigridis pellem variegato pilorum ornatu exſpoliaveris, annon tunc, ſicut quævis viliffima ſive canis, ſive capræ pellis, habebitur.
12. Olim Imperator *Tu* totam Chinam in novem Provincias pro vectigali exigendo diviſerat, omnesque agros ſic partitus fuerat, ut ex novem partibus una Imperatori cederet. Unde diſponebantur novem jugera in quadrum eo ordine, quo novem trochili diſponantur ad ludendum. Atque iſta quadrata agrorum diviſio vocabatur *Tſum*, propter quamdam cum hac littera *Tſum* ſimilitudinem. Jugerum quod erat in medio aliorum octo poſitum, pertinebat ad Imperatorem, & illud colere tenebantur octo lateralia

teralium jugerum coloni. Postea autem, quia hi coloni laterales negligerent colebant Imperatoris jugerum, idcirco Imperatoria Familia *Cheu* medium illud Imperatoris jugerum cessit octo collateralibus colonis, & legem condidit, ut ex istis novem jugeribus sibi pro vectigali solverent decimam omnium fructuum partem; atque hæc vectigalis lex dicta est *Che*, id est communi labore agros colere, & æqualem fructuum partem recipere. Jam verò Regni *Lu* Regulus *Ngai kum* Confucii Discipulum *Ten jo* sic interrogavit: Hisce annis cum magna sterilitas, & frugum penuria oborta sit; ea, quæ mihi ad victum & usus publicos sunt necessaria, non suppetunt; ecquod, quæso, remedium? Cui Discipulus *Ten jo*: Quidni, inquit, uteris universali Imperii *Cheu* lege *Che*, qua una ex decem partibus Regi solvitur pro tributo? Imò verò, reponit Regulus, olim Regulus *Siuem kum*, unus ex meis Prædecessoribus, instituit, ut duæ ex decem partibus pro tributo solverentur; sed nec sic mihi suppetunt necessaria; quomodo igitur possim uti illa lege *Che*? Tum subjicit *Ten jo*: Si populus ea, quæ ad victum, vestitum, & habitationem sunt necessaria, affatim habuerit; quæ fieri poterit, ut Rex non habeat? Contrà si populus non habuerit; quæ fieri poterit, ut Rex habeat?

13. Discipulus *Tsu cham* petiit à Confucio modum virtutem virtuti accumulandi, & mentis errores discernendi. Confucius sic respondit: Animi candorem & veritatem imprimis spectare, & se ad exercendam æquitatem sedulò transferre, istud est virtutem virtuti accumulare. Deinde quos malè amas, si hos cupis diu vivere; quos malè odisti, si hos cupis citò mori; malè amatos velle diu vivere, malè exosos velle citò mori, istud maximus mentis est error & cæcitas; uti liber Carminum tom. *Siao ya*, odâ *Ngô him ki ye*, ait: Certè non propter illius divitias, sed propter illius juventutem, affectum mutasti.

14. Regni *Cy* Regulus *Kim kum* interrogavit Confucium regendi artem. Rex, inquit, Regis; Præfectus, Præfecti; Pater, Patris; Filius, Filii partes omnes expleat; & artem regendi tenes.

15. Optimè sanè dixisti, subjicit Regulus; ita reverà est. Et verò si nec Rex Regis, nec Præfectus Præfecti, nec Pater Patris, nec Filius Filii partes expleverit, quamvis Regnum orizæ & frugum ubertate affluat, quæ tamen ego possim illis tranquillè frui ac vesci?

16. Confucii effatum: Quis est, qui possit litigantium causas dimidio verbo dirimere? Annon meus Discipulus *Ten*? cognomento *Tsu lu*. Deinde addunt

- addunt ejus Condiscipuli: *Tsu lu* susceptâ alicujus causâ, si poterat, non patiebatur vel unam noctem transire, quin ejus votis faceret satis.
17. Confucius de se solebat dicere: Audire & judicare litigantes, ego quidem non secus ac alii possum: quid enim difficultatis? Sed numquid oportet efficere, ut non litigent? (Hos scilicet docendo patientiam, modestiam, mansuetudinem, honestatem.) Hoc autem maximè difficile.
18. Discipulus *Tsu cham* interrogavit Confucium artem regendi. Respondit Confucius: Populum alere & instruere indefessè conare; conatum sincerè exequere.
19. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui vastè suum studium ad libri Carminum, & Annalium Imperialium notitiam, atque ad sex artium exercitationem extendit, ac postea hæc omnia juxta honestatis leges in agendo accuratè restringit, is potest acquirendæ perfectioni nîl contrarium committere.
20. Confucii effatum: Sapiens, laudabile opus aggredientem hortatur ad perficiendum; turpe ad relinquendum. Insipiens, contrà.
21. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kam* interrogavit Confucium artem regendi. Cui Confucius: Regere, inquit, est rectum efficere. Si tu, Domine, dux rectus fueris, ecquis audebit non rectus esse?
22. Idem Præfectus *Ki kam*, cùm doleret multos in Regno latrones grassari, petiit à Confucio modum illos extinguendi. Respondit Confucius: Si tu, Domine, non fueris opum cupidus; mox populi, nè præmio quidem, ad furta impelli poterunt.
23. Si autem, subjicit idem *Ki kam*, rursus rogans rectam regendi artem, nefarios illos homines, ut bonorum virtus perficiatur, morte sustulero; quid? Cui Confucius: Quid, quæso, Domine, opus est cædibus ad regendum? Tu Domine, probitatem ama, mox populi & hanc amabunt. Superiorum virtus, est velut ventus; Inferiorum, velut herbæ. Si ventus herbis incubuerit, mox illæ inflectuntur.
24. Discipulus *Tsu cham* Confucium interrogavit, quomodo sapientiæ Alumnus possit dici liberum ad omnes habere accessum; Quid est, respondit Confucius, quod vocas liberum ad omnes habere accessum? Qui magnâ, subjungit *Tsu cham*, claret famâ; foris in Regno bene audit, domi inter Parentes bene audit, ubique bene audit. Tum Confucius; Bene audire, inquit, non est liberum ad omnes accessum habere.
25. Liberum ad omnes accessum habere, est recta indole pollere, æquitatem ama-

- amare, cautè aliorum verba perpendere, & illorum vultus tacitè inspicere, sollicitè se aliis submittere. Qui his dotibus præditus est, sive foris in Regno, sive domi inter Parentes existat, liberum ad omnes habet accessum.
26. Contrà qui tantum bene audire studet; qui specie æneus loquatur pietatem seu cordis rectitudinem, & in opere ubique illi adversatur; qui in aliorum consuetudine omnem cautelam & demissionem exuit, nihilque hæsitans se in Magistrum erigit, is sæpius & foris in Regno, & domi inter Parentes bene audit.
27. Discipulus *Fan chi*, cum fortè secutus fuisset, deambulanti Confucium ad australem urbis *Ten chen* partem sub umbroso illo Arborum tegmine dicto *Vu ju*, eum interrogavit, modum virtutem, virtutem accumulandi, pravas affectiones frenandi, mentis errores discernendi. Cui Confucius: Præclara sanè & optima quæstio! itaque responsum accipe: virtutis opus diligenter exercendum, primo loco ponere: virtutis effectum securum, postremo; annon istud est virtutem virtuti accumulare? Deinde sua vitia fortiter oppugnare, aliena non temerè inculcare, annon istud est pravas suas affectiones frenare? Denique propter subitam & momentaneam iram suæ vitæ oblivisci, mortemque sibi ultro arcessere, ita ut in Parentes dampnum resiliat; annon istud est maximus mentis error?
28. Discipulus *Fan Chi* quæsit ex Confucio, quis posset dici pius? Qui alios diligit, reponit Confucius. Deinde quæsit quis posset dici prudens? Qui alios novit, reponit Confucius. Cum autem *Fan chi* id non satis caperet, sic fusiùs suam mentem explicuit Confucius; Si quis rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Primum, addit Interpres, est effectus prudentiæ; secundum pietatis.
29. Sed cum nec sic Magistri mentem caperet *Fan chi*, reversus occurrit Condiscipulo *Tsu hia*; eoque salutato: Modò, inquit, agens cum Magistro Confucio, interrogavi, quis prudens dici posset? Si quis, reposuit, rectos homines ad munia evehat, pravos officio vacuos relinquat, efficiet, ut pravi brevi evadant recti. Quid, quæso, hoc significat? Tum *Tsu hia*: Vastissima sanè sententia! Dum olim imperator *Xun* Imperium teneret, inter omnes Aulæ Proceres electum unum *Kao yao* extulit ad supremam primum Ministri dignitatem; hincque factum est, ut omnibus virtutem sequentibus, viderentur improbi, procul in exilium expulsi. Postea

dum Imperator *Chin tam* Imperio potiebatur, electum etiam ex omnibus unum *T in* extulit ad supremam primi Ministri dignitatem; hinc pariter factum est, ut omnibus, virtutem sequentibus, viderentur improbi procul in exilium expulsi.

30. Discipulus *Tsu-kum* interrogavit Confucium amicitiae leges: Cui Confucius: Peccantem amicum sincerè commone; si tuis monitis nihil proficias, desiste; nè tibi injuriam aut probrum arceffas.
31. Discipuli *Tsem tsu* effatum: Sapiens litterarum exercitatione amicos frequentat, & amicorum frequentatione suam pietatem seu virtutè adjuvat.

ARTICULUS XIII.

1. Discipulus *Tsu lu* quaesit ex Confucio optimum regendi modum. Cui Confucius: Ut alios doceas rectè vivere, ipse prius rectè vive; ut alios fatiges in operè, te in eodè fatiga. Quid, quaeso, amplius? reponit *Tsu lu*. Cui Confucius: Hoc indefessus constanter age.
2. Discipulus *Chum kum*, agens Praefectum cujusdam oppidi, quod primario Regni *Lu* Praefecto *Ki* subiacebat, interrogavit Confucium optimum regendi modum. Ante omnia, inquit Confucius, suum unicuique officium distribue; leves culpas facillè condona; viros industrios ac sapientes ad munia evehe. Quonam pacto, subjungit *Chum kum*, viros industrios ac sapientes potero cognoscere, ut illos promoveam? Cui Confucius: Quos, inquit, cognoscis, hos promove; quos autem non cognoscis, putasne eos ab aliis ita relinquendos, ut illorum industriam ac sapientiam tibi notam non faciant?
3. Regni *Guei* Regulus *Lim kum* habebat filium *Quay vay*, qui patrem & novercam suam offenderat, ideoque aufugerat in Regnum *Cin*. Interim cum obiisset Regulus *Lim kum*, acclamatus est Regulus, hujus Principis *Quay vay* filius *Che*. Quare Princeps *Quay vay*, in Patriam cum exercitu redux, voluit paternum Regnum armis capessere; sed victus, retrò abire coactus est. Novus ergo hic Regulus *Che* in tabulis & in omnibus Actis publicis suum Avum *Lim kum* semper nuncupabat Patris nomine, suppressens verum Patris *Quay vay* nomen. Id temporis accidit, ut Confucius ex Regno *Tsou* reversus, illuc appelleret, invenitque Discipulum suum *Tsu lu*, Magistratu ibi donatum. Hic *Tsu lu* eo salutato: Jam pridem, inquit, hujus Regni *Guei* Regulus *Che* te, Magister, expectat, ut te ad Regni regimen admoveat. Sed quid, quaeso, Magister, in hoc regimine pri-

imum

num sollicitabis? Cui Confucius: Numquid id primum sollicitandum est, ut vera nominis appellatio, quæ nunc perturbatur, statim reparetur? Mox reponit *Tsu lu*: Enimverò id magni interest? Pace tua, Magister; dicere liceat: hæc mens longè à rei cardine abest. Ad quid juvat illa veri nominis reparatio? Tum acriter eum arguens Confucius: Incultus, inquit, & rudis es vir, mi *Chum yen*; insulsa semper effutis. Sapiens in iis, quæ non intelligit, dubitare saltem novit. Nunc ergo rem accipe:

4. Si vera nominis appellatio non reparetur, verba in tabulis publicis ac iussis non erunt recta; si verba non sint recta, negotia non erunt perfecta; si negotia non sint perfecta, seu non ritè perficiantur, Rituum ac Musicæ leges non vigeant; si Rituum ac Musicæ leges, utpote ad disponenda negotia & ad conjungendos animos accomodatæ, non vigeant; pœnæ in plectendis delictis non erunt æquæ; si pœnæ in plectendis delictis non sint æquæ, populi non habebunt, in quo tuti pedem figant, nec ad quid securè manum extendant.
5. Quocircà Sapiens, ut aliquid nominet, debet videre, an verè isto nomine appellari possit? ut loquatur, debet videre, an verba sua verè possint opere compleri? Hinc Sapiens, nè quid temerè loquatur, diligentissimè vigilat.
6. Discipulus *Fan chi* rem agrariam ad bonum regimen maximè necessariam arbitratus, sic interrogavit Confucium: Ego, inquit, qua arte agros ferere oporteat, lubens addiscerem; me, quæso, edoceas velim. Cui Confucius: Istam ego artem non calleo sicut veterani illi aratores, à quibus eam meliùs addisces. Tum rursus rem hortensem paulò esse faciliorem, sic eum rursus interrogat: Qua saltem arte hortum colere oporteat, lubenter addiscerem; me, quæso, edoceas velim. Cui iterùm Confucius: Nec istam ego artem calleo sicut veterani illi olitores, à quibus eam meliùs addisces. Cùm autem hic *Fan chi*, seu *Fan su* egressus fuisset; tum Confucius ad adstantes: Quàm verè homunculus est iste *Fan su*! deinde sic pergit:
7. Si vir Princeps amet honestatem; nemo est, qui reverenter eum non colat; si æquitatem; nemo, qui lubenter ei non obediat; si veritatem, nemo, qui verè eum non diligit. Cùm res ita se habent; tunc populi ex quatuor Imperii partibus allekti, filiolos suos fasciis involutos humeris imponunt, & ad colendos agros, illic habitaturi ultrò adveniunt. Quid

igitur opus est, ut vir princeps coloni artem calleat, & sua manu agros seret?

8. Confucii effatum: Sit vir, qui totum Carnium librum, 300. Articulos continentem, memoriter sciat: si iis, quæ scit, nesciat ad regimen sibi commissum uti; si dum Legatus in quodvis Regnum mittitur, nullum ex se responsum dare queat; quamvis sanè multa memoriter sciat, quid tamen hæc illum juvant?

9. Confucii effatum: Superiori recto, etiam absque mandato, obeditur; pravo, nè cum mandato, obtemperatur.

10. Confucius deplorans malum Regnorum *Lu* & *Guei* regimen, sic aiebat: Eheu! ista duo regna *Lu* & *Guei* in suo regimine se esse germanos verè demonstrant! quia nimirum ista duo Regna à duobus fratribus *Cheu kam* & *Kam xo*, Principis *Yen xam* filijs, condita fuerant; *Cheu kam* secundò genitus filius, donatus fuerat Regno *Lu*; & *Kam xo* tertio genitus, donatus Regno *Guei*.

11. Confucius sic in laudes primarii Regni *Guei* Præfecti *Kam tsu kim* erupit: Præfectus illo pacificè vivendi artem bellissimè noverat: dum olim victus ac vestitus vix ei suppetebat, suamque fortunam inchoabat, ille hilari aiebat: Nunc equidem satis opum utcumque accumulavi. Postea cum sensim crescentibus facultatibus paulò plus haberet, tunc iterum aiebat: Nunc profectò divitiis utcumque affluo. Denique cum mediocres divitias sibi comparasset, tunc aiebat: nunc sum omninò dives, nihilque addi potest.

12. Dum iret in Regnum *Guei* Confucius, Discipulus *Gen yen* currum ejus regibat. Confucius maximam populi istius frequentiam conspiciatus: Quàm innumerabilis, inquit, gens ista! Tum *Gen yen* sic eum interrogat: Princeps ubi multos sic habet populos, quid amplius præstare oportet? Oportet, reponit Confucius, ut illos ditet. Illis ditatis, quid amplius? subjungit *Gen yen*. Oportet, inquit, ut illos instruat.

13. Confucius dolens Regnum *Guei* tam malè regi, aiebat: Certè si Regulus ille me uno dumtaxat anno uti vellet, spero fore ut totum istud Regnum novam faciem indueret; si autem tribus annis, ausim polliceri omnia, quæ ad rectam & morum & regiminis normam spectant, me posse perficere.

14. Confucii effatum: Antiquo proverbio dicitur: Si probus Princeps centum annis Regnum continuârit, hic quosvis populos poterit sua probitate demulcere, & penam amovere. Quàm vera sanè hæc est sententia!

15. Confucii effatum: Quamvis Princeps sapiens imperio potitur, ad obtinendam

- tinendam tamen absolutam in populis pietatem ac vitæ honestatem, opus est ad minimum 30. annis.
16. Confucii effatum: Si Rex fuerit rectus, ecquid difficultatis habebit ad rectificandos suos Præfectos? Si distortus, quomodo alios poterit rectos reddere?
17. Confucii Discipulus *Gen yau* præerat cuidam oppido, quod primario Regni *Lu* Præfecto *Ki* subiacebat. Accidit, ut ex hujus Præfecti domo solito tardius rediret ad visendum Confucium. Idcirco Confucius: Cur, inquit, hodie tam serò? Respondit *Gen yau*: Consultandum fuit de aliquo Regni negotio. De illius nampe, subicit Confucius, Præfecti *Ki* negotio. Si enim de Regni negotio consultandum fuisset, quamvis nunc ego Magistratum non geram, de eo tamen quidpiam audivissem.
18. Regni *Lu* Regulus *Tim kam* petit ex Confucio, num posset uno verbo exprimi Regnum ad magnam gloriam evehendi modus? Sic illi Confucius: Uno quidem verbo non potest ita certò id præfiniri; ceterum nunc vulgò homines dicunt: esse Regem, est difficile; Regni Ministrum, nec facile. Si Rex ergo sciat sustinere Regis onus, esse quid difficile, annon potest hoc uno verbo satis certò præfiniri Regnum ad magnam gloriam evehendi modus.
19. Etiamne, pergit Regulus *Tim kam*, uno verbo posset exprimi Regnum ad magnam miseriam redigendi modus? Sic illi Confucius: Nec id uno verbo certissime potest præfiniri; ceterum vulgò nunc dicunt homines: *Ego sanè non gauderem esse Rex; sed si essem Rex, vellam, ut mihi vel unicuique verbum proferenti nemo auderet adversari.* Si ergo illis, recta loquenti aut imperanti, nemo adversetur, numquid hoc bene? Si autem prava loquenti aut imperanti nemo adversetur, numquid hoc uno verbo sat certò potest præfiniri Regnum ad magnam miseriam redigendi modus?
20. Primarius Regni *Tson* Præfectus *Xe kam* interrogavit Confucium artem regendi. Sic Confucius: Vicini populi te rectore gaudeant, remoti ad te veniant.
21. Discipulus *Tsu hui* agens oppidi *Kiu fu* Præfectum, interrogavit Confucium optimum regiminis modum? Sic Confucius: Nè velis, ut res festinè fiant; nè inhiēs exiguo lucello. Qui enim vult, ut res festinè fiant, non potest eas satis perpendere; & qui inhiat exiguo lucello, res grandes amittit.
22. Primarius Regni *Tson* Præfectus *Xe kam*, colloquendo cum Confucio,

- siebat: Certè in mea Patria sunt quidam homines mirum in modum recti. Nuper alienam ovem pater quidam clam surripuerat; filius mox patris furtum patefecit. Sic autem illi Confucius: Recti homines in mea Patria sunt longè ab his diversi. Pater enim filii, filius patris culpam oculere conatur. Et certè vera recti ratio in hoc sita est.
23. Discipulus *Fan chi* quæsit ex Confucio sectandæ pietatis modum. Sic illi Confucius: Dum solus agis, serva modestiam; dum rebus vacas, serva diligentiam; dum alios frequentas, serva candorem. Quamvis inter barbaras gentes verferis, non debes has virtutes negligere.
24. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium, quis posset dici sapientiæ Alumnus? Sic illi Confucius: Qui honestatem amat, turpitudinem erubescit, missus in quodvis Regnum legatus, Principis sui jussu probro non afficit, hic potest dici sapientiæ Alumnus. Sed paucos, reponit *Tsu kum*, hujusmodi reperire est: ausum petere, an dentur alii paulò inferioris ordinis? Quem, inquit Confucius, omnes sui Consanguinei Parentum cultorem, omnes sui concives Superiorum veneratorem vocant, hic potest in secundo sapientiæ Alumnorum ordine reponi. Ausum iterum, subjungit *Tsu kum*, percunctari, ecquis possit in tertio annumerari? Cui Confucius: Qui, inquit, verba sua tenaciter adimplere, & cœpta sua tenaciter perficere vult, quamvis hæc lapidea firmitas hominuculum tantum deceat, is tamen etiam vel sic potest in tertio sapientiæ Alumnorum ordine numerari. Denique idem *Tsu kum* rursus sic percunctatur: Isti ergo Præfecti, qui nunc regimini præsunt, quid? Tum suspirans Confucius: Heu! vasa illa angusta, vaniloqui illi unius carthalli homunciones, quonam sanè modo possint inter sapientiæ Alumnos annumerari.
25. Confucii effatum: Quandoquidem Discipulos immutabile virtutis Medium sectantes obtinere nequeam, numquid debeo vel eos, qui plus volunt, quàm faciunt; vel eos, qui plus faciunt, quàm sciunt, instruendos eligere? Illi enim ab altiori semper sumunt exempla vivendi; hi, quod rationi dissonum est, semper agere reformidant; adeoque paulatim efficere potero, ut & hi & illi immutabile virtutis Medium attingant.
26. Confucii effatum: Australium Provinciarum incolæ vulgò dicunt: Homo inconstans ita parùm præstat, ut nè magicam quidem, aut medicam artem exercere valeat. Præclarum sanè effatum! Huic liber *Te kim*, cap. *Qua hem*, consentit sic: Virum, qui virtutem suam perseverantissimè non serquat, quævis ali-

aliquamdiu in ejus via ambulaverit, in fine tamen opprobrium excipiet. Dein subjungit Confucius: Qui hujus loci sensum non penetrat, verborum tantum cortici adhæret; qui autem penetrat, innumeris vitiis se scaterere animadvertit.

27. Confucii effatum: Sapientis consuetudo cum omnibus concors, sed non cum omnibus eadem; contra, Insipientis consuetudo cum omnibus eadem, sed non cum omnibus concors.

28. Discipulus *Isu kum* sic Confucium interrogat: En vir, quem omnes sui concives amant, quid? Potestne credi esse sapiens? Minimè, inquit Confucius. Contra, reponit *Isu kum*: En vir, quem omnes sui concives oderunt, quid? Potestne credi esse sapiens? Minimè, inquit Confucius; præstat autem, ut omnes boni illum ament, & omnes mali illum oderint; tunc verè poterit credi esse sapiens.

29. Confucii effatum: Inservire Sapienti, facile est; Sapientem delectare, difficile; si enim iniquitate cum delectare volueris, hac non delectatur; sed ipse, dum quidquam aliis imperat, se semper cujusque viribus accommodat. Contra, inservire Insipienti, difficile; Insipientem delectare, facile est; si enim iniquitate eum delectare volueris, mox hac delectabitur; sed ipse, dum quidquam aliis imperat, vult opus ex omni parte perfectum.

30. Confucii effatum: Sapiens est magnificus sine superbia; Insipiens est superbus sine magnificentia.

31. Confucii effatum: Vir fortis, constans, sincerus, taciturnus non procul abest à pietatis seu recti cordis via.

32. Discipulus *Isu su* interrogavit Confucium, quomodo quis posset dici sapientiæ Alumnus? Qui, inquit, sincero affectu, diligenti cohortatione, hilari affabilitate præditus est, hic potest dici sapientiæ Alumnus. Sincero, inquam, affectu, & diligenti cohortatione erga socios; hilari affabilitate erga Consanguineos.

33. Confucii effatum: Si probus Princeps septem dumtaxat annis populum instruxerit, hic optimè poterit dimicare; utpote fidus ac rectus.

34. Confucii effatum: Non docere suos populos artem militarem, est illos cum Regno perdere.

ARTICULUS XIV.

1. **D**iscipulus *Yuen hien* rogavit Confucium, quid maximè probrosum Præfe-

- Præfecto censeret? Respondit Confucius: Sive bene, sive malè Regnum gubernetur, nihil aliud satagere, quàm sua stipendia comedere, hoc maxime probrosum Præfecto censeo.
2. Dein sic rursus percunctatur: Qui nec ambitiosus, nec jactabundus, nec iracundus, nec avarus est, potestne dici pius? Potest quidem dici, ait Confucius, rem difficilem agere; sed sitne pius, an non? ego ignoro; quia nimirum pietas in corde latet.
3. Confucii effatum: Règno florente Sapiens debet esse magnanimus & ad loquendum & ad agendum; squalente, magnanimus quidem ad agendum, sed modestus ad loquendum.
4. Confucii effatum: Sapientiæ Alumnus, qui assidue studet commodæ habitationi, non potest dici verus sapientiæ Alumnus.
5. Confucii effatum: Qui in corde virtutem tenet, continuo in verbis eam prodit; non autem, qui in verbis virtutem prodit, continuo in corde eam tenet. Deinde qui in corde pietatem tenet, continuo fortitudinem in opere prodit; non autem, qui fortitudinem in opere prodit, continuo pietatem in corde tenet.
6. Discipulus *Nan kum quo*, sive *Nan yun* sic interrogavit Confucium: Regni *Ten kum* Regulus *T* jaculandi & bellandi artem ita callebat, ut Imperium sive totam Monarchiam sibi vindicârit. Deinde hujus primus Minister *Han so* habebat filium *Ngao* adeò robustis viribus præditum, ut in sicca humo navem solus traheret. Hi ambo, quamvis fortissimi, non potuerunt tamen ita cælestis Providentiæ cursum sequi, ut naturali sua morte defungerentur. Siquidem ille Princeps *T* à perduelli *Han so* suo Ministro & Successore interfectus est; hic *Ngao* post patris obitum, extremo supplicio affectus ab Imperatore *Xao kam*, Imperialis Familiæ *Hia* herede. Contrà verò Princeps *Tu* exsiccandis paludibus, & Princeps *Cie* rei agrariæ promovendæ, quamvis rebus minoribus operam navarent; ille tamen *Tu* in Imperium successit Imperatori *Xun*; hujus *Cie* Posterì *Vu van* & *Chim van*, reliquæ Familiæ *Cheu* Principes Imperio etiam potiti sunt. Unde, quæso, factum est, ut illi *T* & *Ngao* fortissimi Duces Imperium cum vita amiserint; hi autem *Tu* & *Cie* viribus & potestate minores, Imperium adepti conservârint? Ad hanc quæstionem Confucius nihil respondit; sed cum egressus fuisset iste *Nan kum quo*, qui his verbis tacitè assererat, divinam Providentiâ virtuti, non hominum viribus conferre Imperium; in ejus laudes sic erupit: Ubiam sapientem virum, ut hunc,

- hunc, reperias! ubinam, inquam, justum virtutis aestimatorum, ut hunc, invenias.
7. Confucii effatum: Sapientem, qui subinde pietatem leviter offendat, reperire est; sed Insipientem, qui subinde pietatem verè servet, nusquam reperias.
8. Confucii effatum: Pater filii amans, potèstne peccantem filium non castigare? Minister Regi fidus, potèstne errantem Regem non instruere?
9. Confucii effatum: Regnum *Chim*, licèt exiguum, suorum Ministrorum sapientià bellissimè se conservat: v. gr. dum est mittenda legatio, pro componendo legationis diplomate, hi quatuor concurrunt: prudens *pi xin* ruditer illud delineat; peritus *xi xo* fusè exponit; exercitatus *tsu yu* venustè adaptat; facundus *Tsu chan*, ex pago *Tum li* oriundus, eloquenter exornat.
10. Fortè quidam rogavit Confucium, quid de Principe *Tsu fu*, Regni *Tsou* Reguli fratre & primo Ministro, qui se Regis nomine sinebat appellari, sentiret? Enimverò ille vir! reponit Confucius; enimverò ille vir! nūl in bonam aut malam partem asserens.
11. Alius quidam quæsit ex Confucio, quid de Præfecto *Tsu chan*, qui sat rigidus justitiæ custos erat, sentiret? Vir est, inquit Confucius, in populum beneficus.
12. Iterum alius interrogavit Confucium, quid sentiret de regio Ministro *Quon chum*, qui suum Regni *Cy* Regulum in pacandis totius Imperii Regulis plurimum adjuverat? Vir ille, reponit Confucius, in capandis aliorum animis mirè excellebat: Regulus enim *Von kum* primarium patris sui Ministrum, cognomine *Pe*, quia in se deliquerat, officio abdicavit; oppidumque *Pien*, quod illi dederat, 300. domibus populosum abstulit ac transtulit in primum suum Ministrum *Quon chum*. Postea autem ille *Pe* ita ad extremam paupertatem reductus est, ut vix vilissima oriza ei ad victum suppeteret. Toto tamen vitæ tempore, quo hæc inopia duravit, nunquam auditus est in ulla aut iracundiæ aut impatientiæ verba erumpere contra Ministrum *Quon chum*.
13. Confucii effatum: Pauperem non irasci, difficillimum; divitem non superbire, facilis.
14. Confucii effatum: Ille primarius Regni nostri Præfectus *Mem kum cho* ad agendum pacificum quemdam domus Administrum, vel in ipsis clarissimis Regni *Cin* Familiis *Chao* & *Guei*, satis & plusquam satis virium ac industriæ

- dustriæ habet ; sed ad agendum primarium Regni Præfectum , nè in ipsis quidem *Tem* & *Sie* parvulis Regnis , sat habet.
15. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium , quid opus esset , ut quis posset dici vir omnibus numeris absolutus ? Respondit Confucius : Si quis habuerit summam Præfecti *Tsam vu chum* perspicacitatem , singularem Præfecti *Mem kum cho* temperantiam , intrepidam urbis *Pien* dynastæ *Chuan* fortitudinem , innumerabiles mei Discipuli *Gen kien* scientias : deinde si has virtutes juxta Rituum ac Musicæ leges ita temperarit , ut medium teneant , hic potest dici vir omnibus numeris absolutus.
16. Dein addit : Sed ut nunc habeatur vir omnibus numeris utcumque absolutus , quid opus est tam sublimi perfectione ? si quis , dum videt lucri occasionem , solum statuat sequi æquitatem ; dum videt pericula , vitam pro Patria & justitia ponere non timeat ; dum pactum iniit , nunquam illius , diuturni licet , obliviscatur , hic nunc temporis potest dici omnibus numeris utcumque absolutus.
17. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum xo ven* vir erat taciturnus , modestus , lucri minimè avidus. Confucius agendo cum quodam ejusdem Regni incola , dicto *Kum mim kia* , sic eum interrogat : Ego audiivi vestrum illum Præfectum nec loqui , nec ridere , nec quidquam ab aliis accipere ; dic , precor , itane est ? Ille , qui tibi id retulit , reponit *Kum mim kia* , rem exaggeravit. Noster enim ille Præfectus , dum tempus verba exigit , loquitur ; atque ita ejus verba alii non fastidiunt ; dum res risum exigit , ridet ; atque ita ejus risum alii non fastidiunt. Dum æquitas acceptionem exigit , accipit ; atque ita ejus acceptionem alii non fastidiunt. Quibus auditis Confucius , quasi adhuc dubius : itane , inquit , reverà est ? Quomodo , quaeso , eam perfectionem consecutus est ?
18. Primarius quidam Regni *Lu* Præfectus *Tsam vu chum* , cum in Patriam deliquisset , ex suo feudatorio oppido *Fam* in Regnum *Chu* profugit. Postea armatus rediit in hanc suam ditionem *Fam* ; unde delegavit viros ad Regni *Lu* Regulum , petens , ut vellet suos Posteris instituire perpetuos hujus oppidi *Fam* heredes ; quo obtento , relicto illic filio , rursus abiit in Regnum *Chu*. Hac super re sic ait Confucius : Præfectus *Tsam vu chum* hoc hereditatis jus pro suis Posteris à Regulo postulans , quamvis diceret : nolo ego Principem ad hoc impetrandum vi terrere ac cogere , sed tantum supplicem rogo ; non id tamen ego credo.
19. Olim Regni *Cy* Regulus *Yon kum* , deinde hoc defuncto , Regni *Cin* Regulus

lus *Ven kum* in pacandis totius Imperii Regulis, & in iis ad clientelare Imperialis Familiae *Chen* obsequium reducendis, egregiam navarant operam; ideoque uterque dictus est Regulum dux seu Archon, Sinicè *Pa*. De his itaque duobus agens Confucius, sic ait: Regulus *Ven kum* insidiis, non rectâ viâ; Regulus *Von kum* rectâ viâ, non insidiis, res moliebatur. Ideò hic illò superior.

Nota: Celebres Regulum Duces sive Archontes, Sinicè *Pa*, hi quinque numerantur: primus *Quen ngu*, sub Imperio *Hia*; 2. *Ta pum*, & 3. *Xi guei*, sub Imperio *In*; 4. *Von kum*, & 5. *Ven kum*, sub Imperio *Chen*.

20. Regni *Cy* Regulus *Siam kum* malè Regnum administrabat; ideò ejus ex fratre nepos *Vu chi* deficere, milites cogere, arma inferre; Princeps *Siao pe*, postea dictus *Von kum*, & Regulus *Siam kum* primogenitus filius cum primario Regni Ministro *Pao xo ya* profugit in Regnum *Kiu*. Interim parricidali manu occiditur Regulus *Siam kum*. Hujus filius secundogenitus *Kum tsu kien* cum duobus primariis Præfectis *Quon chum* & *Chao ho* se recepit in Regnum *Lu*. Sublato postea parricidâ, uterque frater armatus hinc & hinc Regnum repetit, & alter in alterum dimicat. Princeps *Von kum* paratâ victoriâ, jussu & minis cogit Regni *Lu* Regulum, ut fratrem suum minorem *Kum tsu kien* illuc profugum interficiat; victosque sibi mittat duos illos Præfectos *Quon chum* & *Chao ho*, qui pro fratre contra ipsum dimicarent. Quo comperto *Chao ho*, vitam sibi laqueo adimit, solusque *Quon chum* appulit victus. Sed mox hunc solvit Princeps *Von kum*; quin imò ad supremam primi sui Ministri dignitatem evehit, id suadente fido suo Ministro *Pao xo ya*. Jam verò Confucii Discipulus *Tsu lu* sic interrogat: Regulus *Von kum* jussit interfici fratrem suum *Kum tsu kien*, victosque sibi adduci Præfectos *Chao ho* & *Quon chum*, qui adversus ipsum dimicarent. Sed *Chao ho* maluit mortem, quam vincula pati, vitamque sibi ademit: *Quon chum* non ausus est cum collega pro Principe suo *Kum tsu kien* mori. Numquid potest ergo dici pietate & fidelitate erga Principem suum caruisse? Confucius sic illi reponit: Regulus *Von kum* protecturus Imperialem Familiam *Chen* adversus Regulos ubique deficientes, quos brevi ad clientelare obsequium omnes reduxit, non militibus & quadrigis, sed æquitate & pietate usus est. Verum id omne viribus & industriae ejus Ministri *Quon chum* debetur. Ubinam ergo in Patriam pius, sicut ille, inveniri possit? Ubi, inquam, in Patriam pius, sicut ille, inveniri possit?

21. Deinde Discipulus *Tsu kum* etiam hac super re interrogavit Confucium : Annon, inquit, Præfectus ille *Quon chum* pietati & fidelitati erga suum Principem defuit? Regulus *Von kum* jussit interfici fratrem suum *Kum tsu kien*; ille Præfectus non tantum non ausus est pro suo Principe *Kum tsu kien* mori: Sed etiam Regulum *Von kum* Principis sui interfectorem adjuvit, primumque ejus Ministrum egit. An tu ignoras, respondit Confucius, magna Præfecti *Quon chum* in Patriam merita? Hic enim primum Reguli *Von kum* Ministrum agens, ita eum adjuvit, ut brevi omnium Regulorum dux evaderet, & ferocientem Regni *Tsau* Regulum ad se Imperatori subdendum cogeret; denique omne Imperium in viam rectam reduceret. Et certè ad hæc usque tempora omnes populi illius beneficiis perfruuntur. Si enim Præfectus ille *Quon chum* in mundo non fuisset, nunc nos omnes exterarum gentium more, solum capillorum cincinnum ab occipite in humeros dependentem, & togam à lato latere fibulâ collectam inculti gestaremus. Quòd autem ipse unà cum suo Principe *Kum tsu kien* non occubuerit; numquid sanè & hoc rectè egit? an fortè facere debuerat, ut illi viles homunculi & mulierculæ, quæ, ut frivolum fidem tenaciter servasse dicantur, se in aqueum canalem præcipientes agunt, & undis se suffocant? nec postea, qui id sciat, aut celebret, reperias hominem.
22. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum xo ven* habebat domus suæ Administrum quemdam nomine *Chuen*, virum sapientem & industrium; idèoque Regulo eum proposuit, ut ad eandem secum primarii Præfecti dignitatem eveheret; qua obtenta, pari gressu unà cum priore suo Domino *Kum xo ven* Reguli palatium adibat. Deinde Præfectus ille *Kum xo ven*, post mortem donatus est cognomento *Chim hoei ven*, id est, rectus, beneficus, perspicax, seu absolutus. Confucius cum præclarum hoc factum audivisset, sic in ejus laudes erupit; Præfectus ille eximio cognomento *Ven* verè dignissimus fuit.
23. Cum fortè misceret sermonem Confucius de malo Reguli *Lim kum* regimine in suo Regno *Guei* administrando, primarius Regni *Lu* Præfectus *Ki kum*, qui aderat, sic eum interpellavit: Cum hæc ita sint, inquit: quid fieri potest, ut suam dignitatem cum Regno non amittat? Non amittit, respondit Confucius, quia ad res administrandas horum trium virorum operâ utitur: *Chum xo yu* ad excipiendos Legatos, *Cho to* ad ritus parentalis Aulæ dirigendos, *Vam sun kia* ad militiam curandam. Quæ dum ita se habent, quid possit dignitatem suam cum Regno amittere?

24. Confucii effatum: Qui audacter promittit, difficulter adimplet promissa.
25. Primarius Regni Cy Præfectus *Chin chim* clam defectionem moliebatur. Cum id rescivisset Regulus *Kien kum*, præcipit suo primo Ministro *Kan chi*, ut perduellem interficiat; sed hoc subodoratus *Chin chim*, illum *Kan chi*, deinde suum Principem *Kien kum* interficit. Quo audito Confucius, mox præmissâ abstinentiâ & corpore loto, adit Regni *La* Regulum *Ngay kum*, eique immane facinus refert. En, inquit, perduellis ille *Chin chim* violentas suo Principi manus injecit, crudelitèrque eum interfecit; eia age, scelus vindica. Hoc defer, Regulus subjicit, tribus meis Præfectis primariis, (nempe *Mem sun*, *Xo sun*, *Ki sun*, penes quos totum erat Regni regimen.) Confucius hoc responso paulum exacerbat, aulæque egressus: ego, inquit, quamvis nunc Magistratum non geram, post primarios tamen Regni Præfectos primo loco venio, ideoque non potui tantum scelus non deferre Principi; ille autem ait: Hoc defer tribus meis primariis Præfectis, quid?
26. Ceterum dicto obsequens Confucius, adit tres illos Præfectos; scelus narrat; commonet officii; stimulat ad vindictam; sed hi nec expedire, nec fieri id posse responderunt. Tum Confucius: Quamvis ego nunc Magistratum non geram, post primarios tamen Præfectos primo loco venio, ideoque non potui tam immane facinus non deferre.
27. Discipulus *Tsu lu* interrogavit Confucium, quomodo primarium Regni Ministrum oporteat suo Regi inservire? Regem, inquit, non decipiat, sed peccantem confidenter admoneat.
28. Confucii effatum: Sapiens res altas, insipiens res infimas penetrat.
29. Confucii effatum: Prisci sapientiæ disciplinis vacabant propter se, (id est, ad cognoscendam veritatem, & ad virtutem consequendam;) recentes, propter alios, (id est, ad famam aucupandam, & ad honores opesque adipiscendas.)
30. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kiu pe jo* Confucium nuper illuc appulsum liberali hospitio exceperat. Cum autem in Patriam *La* rediisset Confucius, ille honoris ergo misit viros, qui de Confucii salute, rerumque statu inquirerent. Appulso, unaque considerare iussos humaniter sic interrogat Confucius: Ecquid nunc rerum vester Herus agit? Noster, inquirunt, Herus conatur quotidie suas culpas intinuerè, sed ad optatum finem non potest pertingere; cum hi egressi fuissent; tum Confucius: egregii, inquit, sanè nuntii! egregii, inquam, sanè nuntii.
31. Confucii effatum: Quæ ad suum non spectant officium, regere non querit Sapiens.

32. Deinde Discipulus *Tsem tsu* citavit hunc locum libri *Te kum*: *Sapientis cogitationes extra conditionis suae terminos non vagantur.*
33. Confucii effatum: Sapiens plus loqui, quàm agere erubescit.
34. Confucii effatum: Sapientis perfectio tres virtutes complectitur; at ego nè unam earum huc usque potui consequi: Vir sapiens, est pius sine inœrore, doctus sine errore, fortis sine timore. Hæc cùm audisset Discipulus *Tsu kum*: noster, inquit, Magister volendo Sapientis perfectionem exprimere, verè seipsum expressit.
35. Discipulus *Tsu kum* sæpè solebat unum cum altero conferre, & utrumque dijudicare; quem ut argueret Confucius, sic ait: Egregius sanè meus ille *Su* (*Su* est nomen, *Tsu kum* cognomen) est sapientiæ Alumnus! mihi certè non vacat aliorum mores ac vitam perpendere; sed ut mihi vacem, tempus vix suppetit.
36. Confucii effatum: Sapiens non dolet se ab hominibus nesciri, sed dolet se nec omnem veritatem, nec omnem virtutem assequi posse.
37. Confucii effatum: Qui nec temerè præfagit quòd alter velit ipsum decipere, nec temerè præmeditatur quòd alter mendacia in ipsum cudat; sed potiùs, ubi tale quid imminet, naturali quadam luce velut objecto ante oculos speculo, statim illud percipit, numquid hic verè Sapiens dici potest?
38. Confucius varias Chinæ Provincias peragrans fortè occurrit cuidam seni cognomine *Vi sem*, nomine *Men*, qui sic eum interpellavit: Quid frustra, Magister *Kieu*, huc illuc circumcursans ad tuam doctrinam propagandam, ita tenaciter tuo proposito adhæres? Numquid sanè illud est velle verbosum agere. Non ego ausim, reponit Confucius, verbosum agere, sed ego sui iudicii tenacem odi. Tacitè nimirum incusans istum senem privatæ vitæ suæ tenaciter adhærentem.
39. Confucii effatum: Famosus equus *Ki*, non quia viribus, sed quia virtutibus excelebat, celebratus fuit. Ita nimirum vir sapiens.
40. Fortè quidam sic interrogavit Confucium: En aliquis me odio persequitur; ejus ego odium virtute penso, quid, Magister, censes? Si odium, reponit Confucius, virtute pensas, quomodo virtutem & beneficia pensabis? Quod quidem ego censeo, hoc est: odium pensandum est æquitate, virtus pensanda virtute, amor amore, beneficia beneficiis.
41. Confucius volens inducere Discipulum *Tsum kum* ad interrogandum, sic ait: Eheu! qui me sciat, nemo est. Mox *Tsu kum*: eccur, inquit, nemo est,

- est, qui te, Magister, sciat? Cui Confucius: Communem ego vivendi modum teneo; si Cælum mihi non faveat, Cælo non irascor; si homines me abjiciant, de hominibus non conqueror; ex rerum infimarum studio ad sublimium scientiam assurgo. Numquid ergo unum est Cælum, quod me novit?
42. Discipulus *Tsu lu* prætorem cujusdam oppidi, quod primario Præfecto *Ki sun* subiacebat, agebat; quidam autem ejusdem Regni *Lu* incola *Kum pe leao* apud Præfectum *Ki sun* illi obrectavit; quod indignè ferens alius primarius Præfectus *Tsu so kim pe* adiit Confucium, sicque eum allocutus est: Præfectus *Ki sun* falsis calumniatoris *Kum pe leao* criminationibus impulsus suspectum habet prætorem suum *Tsu lu*. Hujusmodi obrectatorem justitiæ leges vivere non sinunt; si igitur placet, mihi adhuc satis virium est, ut hunc statim interficiam, ejusque cadaver in foro ante Reguli palatium ad propalandam calumniam projiciam.
43. Huic sic respondit Confucius: Tota Sapientis vita ab una Cæli lege dependet: prosperumne cursum ejus doctrina brevi habitura sit? an infelicem? id Cæli lex sancit. Ecquid ergo potest obrectator ille *Kum pe leao* contra Cæli legem agere, & Discipulo meo nocere?
44. Confucii effatum: Viri sapientis quatuor sunt fugæ: Imperio squallente, fugit Magistratum; Regno tumultuante, fugit regionem; Principe immodesto, fugit aspectum; Principe iniquo, fugit affatum.
45. Confucii effatum: Eheu! tunc temporis quàm ingloriè jacebant Sapientes! ideò septem illi Heroës spreis dignitatibus privatam vitam elegerunt. (Quinam illi fuerint, non indicavit Confucius.)
46. Discipulus *Tsu lu* peregrè euntem Confucium secutus, cum vellet pernoctare in oppido *Xe muen*, accidit, ut urbicæ portæ custos sic eum interpellaret: Tu quis? & unde? Ex Confucii comitatu venio, reponit *Tsu lu*: Tum custos: Numquid vir ille est, qui, quod scit non posse fieri, vult tamen facere?
47. Confucius degens in Regno *Guei*, cum forè instrumentum musicum *Kim*, tono internam animi tristitiam exprimente, pulsaret: accidit, ut quidam occultus sapientiæ Alumnus, vimineum canistrum bajulans, præforibus ejus transiret; audiensque sic triste pulsanter: quàm multa, inquit, iste instrumenti *Kim* pulsator sub corde volvit!
48. Deinde addit: Numquid sanè contemptu digna est lapidea ista mentis firmitas? videt enim se à nemine sciri, nec à quoquam suam doctrinam re-

- recipi; tempus eſt ergo, ut à propoſito deſiſtat. Bellè liber Cambrunū tom. *Que ſum*, odâ *Pao yeu kœ* ſic ait: *Plator, dum ſervium utcumque profundum offendit, ſuas bajulas veſtes illum tranſmeat; ſi autem non ſit profundus, veſtes demittat parumper attollens illum trajicit.* Ita ſcilicet Sapiens, quid pacis, quid belli tempore ſit agendum, videre debet:
49. Hæc ubi reſciviſſet Confucius, ſic ait; Certè ſibi uni vacare, uti noſter ille egregius bajulus, nulla eſt difficultas.
50. Diſcipulus *Tſu cham* ſic interrogavit Confucium: Liber *Xa kim*, ſive *Annalium Imperialium* tom. 3. cap. *Tæ nim* refert, imperante Familia *Xam* Imperatorem *Kao tſam vi tam*, poſt patris *Siao ye* obitum, totos tres annos, ſepoſitâ regiminis curâ, velut mutum, in vili mapali degiſſe. Ecquæ, rogo, hujus loci explanatio? cui tunc parebant Præfecti? Quid, inquit Confucius, neceſſe eſt in medium proferre Imperatorem *Kao tſam*? omnes antiqui Imperatores ſic egerunt. Olim Imperator ſimul atque obiêrat, omnes Præfecti & Magiſtratus continuantes ſuum officium, toto iſto triennio parebant ſupremo totius Imperii Miniſtro.
51. Confucii effatum: Dum Princeps honeſtatem amat, ſine difficultate populis imperat.
52. Diſcipulus *Tſu lu* interrogavit Confucium, quis poſſet dici Sapiens? Qui omni cum diligentia, inquit Confucius, ſuos mores componit. Hôcne ſufficit? reponit *Tſu lu*. Debet, inquit Confucius, ita eos componere, ut aliis tranquillitatem afferre valeat. Hôcne prorsus ſufficit? iterum ſubjicit *Tſu lu*. Sufficit, inquit, ſi eos ita componat, ut non tantum uni Regno, ſed & toti Imperio tranquillitatem afferre poſſit. Imò verò hac in re ipſimet clariffimi Imperatores *Tao* & *Xan* aliquam adhuc animi ægritudinem paſſi ſunt.
53. Confucius, cùm à quodam antiquo amico, dicto *Tuen jam*, inurbanè deſlexis poplitibus deſidenti exceptus fuiſſet, ſic illum arguit: Nec puer, Seniorum cultor; nec vir, laude dignus; nec ſenex adhuc moreris; iſtud ſanè eſt eſſe humani generis probum. Hæc fatuus, baculo inurbanè deſidentis calcanea flagellavit ad cogendum aſſurgere.
54. Quidam Adoleſcens pagi *Kine tam* venerat ad Confucii palæſtram. Confucius ſemper eum jubebat hoſpites excipere. Alius quidam ratus id ſingulari erga iſtum Adoleſcentem ſtudio fieri, ſic Confucium interrogat: Iſte Adoleſcens haud dubiè ingentes faciet progreſſus. Enimverò progreſſus! reponit Confucius: Ego eum paſſum video æquali loco cum Ma-

Majoribus confidere; aequali passu cum Magistro incedere. Iste non querit progressus facere, sed querit virorum absolutorum jus præripere; idè eum sæpius ad excipiendos hospites mitto, ut urbanitatis & modestiæ leges addiscat.

ARTICULUS XV.

1. **R**egni *Gwei* Regulus *Lim kum* plus bellicæ fortitudinis, quàm recti regiminis amator, petiit à Confucio modum instruendi aciem. Cui Confucius: Quæ spectant ad Rituum vasa, sive cannea, sive lignea, ego quidem parumper didici; sed quæ spectant ad militiam & certamina, necdum ego ea didici. Mox die sequenti illinc abiit.
2. Confucius è Regno *Gwei* appulsus in Regnum *Chin* cœpit commearis & victus inopiâ laborare. Hinc, qui eum sequebantur Discipuli, præ fame agrotare, & vix ullus præ infirmitate poterat surgere. Hujus penurix impatiens Discipulus *Tsu lu*, erumpente è vultu ira, ergone, inquit, hujusmodi paupertatem etiam patitur Sapiens? Cui Confucius: Sapiens, ubi paupertate premitur, constanti; Insipiens, ubi paupertate premitur, effræni animo eam patitur.
3. Confucius, instructurus suum Discipulum *Tsu kum*, nimis multa addiscere ardentem, sic eum alloquitur: Charissime *Su*, (cognomento *Tsu kum*) putasne me multo studio & memoriæ usu ea, quæ scio, didicisse? Uti-que, reponit *Tsu kum*; annon ita est? Minimè, inquit Confucius, ego uni dumtaxat vacando, (scilicet cordis rectitudini) cetera omnia assequor.
4. Confucius sic Discipulum *Tsu lu* alloquitur: Charissime *Yen*, (cognomento *Tsu lu*) qui verè virtutem nòrunt, quàm nunc pauci sunt!
5. Confucii effatum: Qui quasi nihil agendo potuit optimè gubernare, annon reverà Imperator *Xan*? & verò quid agebat? internam dumtaxat animi virtutem externa morum honestate prodebat, unamque suam majestatem sublimis in throno ad austrum verso graviter exhibebat, & nîl aliud.
6. Discipulus *Tsu chan* interrogavit Confucium, quid opus esset, ut quis posset, quocumque veller, sine difficultate tendere? Respondit Confucius: Verax in verbis, solers in factis, quamvis ad Barbaras, vel Australes, vel Boreales gentes perrexerit, nullam difficultatem patietur. Contrà, si quis nec in verbis verax, nec in factis solers fuerit, quamvis solummodo cum ejusdem urbis aut pagi Incolis agat, æquam sanè difficultatem non patietur!

7. Itaque dum stas, cogita te illam veracitatem ac solertiam videre ante oculos adstantem. Dum curru veheris; cogita te illam videre transverso remonis ligno incumbentem. Si ita egeris, postea, quocumque perrexeris, nullam difficultatem patieris. *Tsu chum*, ut hoc effatum nunquam oblivisceretur, mox in suo aulico cingulo exaravit.
8. Confucius peragrans varias Chinae Provincias, duos optimos Regni *Guei* Praefectos *Ly yo* & *Pe yo* familiariter frequentarat, in quorum laudes sic postea exclamabat: Quam recto animo praeditus erat ille Praefectus *Ly yo*! quamdiu vixit bonum Regni regimen, rectus ut sagitta; ubi periit; etiam rectus ut sagitta. Deinde quam verò prudens erat ille Praefectus *Kiu pe yo*! quamdiu vixit bonum Regni regimen, Magistratum capessivit; ubi periit, Magistratu mox se abdicavit, & privatus delituit.
9. Confucii effatum: Capacem non instruere, est perdere hominem; incapacem instruere, est perdere verba. Vir prudens nec homines nec verba perdit.
10. Confucii effatum: Fortis sapientiae Alumnus, & verus pietatis sectator non tantum contemnit vitam, nè suae pietati noceat; sed etiam lubens mortem oppetit, ut eam perfectam reddat.
11. Discipulus *Tsu kum* interrogavit Confucium, quid opus esset ad adipiscendam pietatem, seu perfectam cordis rectitudinem? Respondit Confucius: Opifex volens opus suum ex omni parte absolutum, sua prius instrumenta aptat atque acuit. Ita sapientiae Alumnus ubi in aliquo Regno versatur, hominibus tamquam instrumentis, quibus se aptet atque acuat, utatur necesse est; utatur primariorum Praefectorum sapientiâ, illis inserviando, ut discipulus; utatur virorum honestorum pietate, illos frequentando, ut amicus.

Nota: Sinae pro uno die naturali numerant tantum duodecim horas, quarum singulae æquivalent duabus nostris Europæis, propriumque nomen habent. Ab Undecima nocturna inclusivè ad Primam nocturnam exclusivè, vocatur illa hora *Tsu*; à 1. nocturna inclusivè usque ad 3. exclusivè vocatur *Chen*; à 3. inclusivè usque ad 5. exclusivè vocatur *In*; & sic de reliquis *Mao*, *Xin*, *Su*, *Ou*, *Vi*, *Xin*, *Ten*, *Sio*, *Hay*. Deinde his duodecim horis correspondent duodecim signa caelestia, sive anni 12. menses, & ab illis accipiunt nomen; v. gr. Signum Aquarii dicitur Mensis seu Signum *Tsu*; (quamvis olim aliter; nimirum Capricornus erat Mensis *Tsu*, Aquarius *Chen*, Pisces *In*, &c.) Signum Piscium dicitur Mensis *Chen*, Arietis *In*,

& sic de reliquis. Tres Imperiales Familia *Hia*, *Xam*, *Cheu*, singulae in principio sui imperii, immutaverunt anni civilis principium. Familia *Hia* pro anni principio constituit mensem & horam *In*; Familia *Xam* mensem & horam *Cheu*; Familia *Cheu* mensem & horam *Tsu*. His notatis:

12. Discipulus *Ten yuen* à Confucio modum Regni ritè administrandi petiit. Respondit Confucius: Ad Regnum ritè gubernandum plurimum conducit primò: ut annus inchoetur à mense *In*, volvatúrque juxta morem Imperii *Hia*. 2. ut juxta imperii *Xam* formam seu normam, elaborentur currus, ex forti ligno absque vano ornatu confecti. 3. Ut regalis corona à Monarchiæ Conditore *Hoam ti* gestari cœpta, gestetur juxta morem imperii *Cheu*; hæc enim nec inculta, ut olim, nec cultu exuberans. 4. Ut absolutissima Imperatoris *Xun* Musica dicta *Xao vu* decantetur. 5. Ut trivialis Regni *Chim* cantus, & vaniloqui magistelli amandentur; ille enim impurus, hi periculosi sunt.
13. Confucii effatum: Qui longè ventura non præmeditatur, huic dolor propè imminet.
14. Confucii effatum: Eheu! Spes nostra perit: qui ita ardentè amaret virtutem, uti quis ardentè amat libidinem, nondum ego vidi hominem.
15. Confucii effatum: Numquid reverà dignitatis suæ prædo erat primarius ille nostri Regni *Lu* Præfectus *Isam ven chum*? Sciebat enim civem suum *Lien hia hœi* virum esse sapientiâ & virtute præstantissimum; nec tamen unquam eum Regulo proposuit ad conferendam illi dignitatem, secumque in palatio standum.
16. Confucii effatum: Si te severè, alios mansuetè arguas, quarvis odia à te amovebis.
17. Confucii effatum: Qui secum ipse cogitans non dicit: quonam pacto istud faciam, aut omitam? quonam pacto istud amplectar, aut fugiam? quamvis ego ejusmodi hominè voluerim instruere, què possim, non video.
18. Confucii effatum: Qui turmatim toto die otiosi vatis confabulationibus tempusterunt, nihilque, quod æquitatem sapiat, loquuntur; sed solùm res ludicras ad aucupandam leviculam ingenii laudem, amant agere, hi quàm difficulter aut virtutis iter inibunt, aut mundi spinas effugient!
19. Confucii effatum: Vir sapiens, pro vitæ suæ basi, æquitatem; pro opere, honestatem; pro sermone, demissionem; pro ultima perfectione, veritatem sibi sectandam proponit. Annon igitur ardua Sapientis perfectio?

20. Confucii effatum : Sapiens non dolet se ab hominibus nesciri , sed dolet se non posse , ut optat , in virtute proficere.
21. Confucii effatum : Qui totum vitæ tempus sine ulla nominis ac virtutis fama transigunt , hos Sapiens abhorret.
22. Confucii effatum : Sapiens seipsum , Insipiens alios quærit.
23. Confucii effatum : Sapiens est gravis sine offensione , est comis sine singularitate.
24. Confucii effatum : Sapiens nec propter verborum peritiam promover hominem , nec propter hominis imperitiam rejicit verba.
25. Discipulus *Isu kum* sic interrogavit Confucium : Potestne uno verbo exponi aliquid , quod toto vitæ tempore possit sine periculo erroris in praxim redigi ? Potest , reponit Confucius : ex te ipso alios metire ; quod tibi non vis fieri , alteri nè feceris.
26. Confucii effatum : Versando ego cum hominibus , cujusnam vitia plus æquo aperio ? cujusnam virtutes plus æquo extollo ? si autem subinde videor plus æquo extollere alicujus virtutes , hoc idè facio ; quia ille singularis perfectionis desiderio accensus , has laudes postea effectu comprobabit. Deinde cum iste præsens populus rectam vivendi normam , quæ sub trium Imperiorum , *Hia* , *Xam* , *Cheu* , initiis viguit , etiamnum sequitur , quomodo possim illum plus æquo extollere aut deprimere ?
27. Confucii effatum : Mihi quidem olim adhuc videre licuit Historicum , qui in rebus dubiis nõsset suum stylum suspendere ; & amicum domi alienum equos , qui vellet eos aliis ad equitandum commodare ; sed nunc hujusmodi mores omninò periêrunt.
28. Confucii effatum : Garrula verba sæpè alienam virtutem , & leves impatientiæ sæpè magna cœpta perturbant.
29. Confucii effatum : Quem omnes oderunt , ut tu illum rectè odisse possis , priùs inspicere , quid odio dignum habeat ; aut quem omnes amant , ut tu illum rectè amare possis , priùs inspicere , quid amore dignum habeat.
30. Confucii effatum : Sapientiæ doctrinam homo , non hominem sapientiæ doctrina amplificat.
31. Confucii effatum : Suas culpas non corrigere , est novas committere.
32. Confucii effatum : Licet ego in perscrutandis rerum naturis totam penè diem sine cibo , & totam penè noctem sine somno transigam , nullum tamen fructum ex illa nuda contemplatione percipio ; præstat ergo practici sapientiæ disciplinis operam navare.

33. Confucii effatum: Sapienzæ Alumnus in studendo non dignitates, ut lautè comedat; sed virtutes, ut rectè vivat, sibi acquirendas proponit. Quemadmodum agricola terram colit, ut victum acquirat; si autem annus sterilis occurrat, hinc famem in suo labore reperit; ita sapienzæ Alumnus litteris vacat, ut virtutes acquirat; si autem ei Magistratus obtingat, tunc victum in suo studio reperit. Idcirco Sapiensem non paupertatis metus, sed virtutis profectus anxium semper ac sollicitum reddit.
34. Confucii effatum: Qui suâ perspicaciâ rectè vivendi & regendi artem potuit assequi, si pietate eam non conservet; mox quod assecutus est, perdet; sed quamvis pietate eam conservet, si gravitate ad regendum necessaria careat, mox populus illam non reverebitur; sed quamvis & pietate eam artem conservet, & gravitate ad regendum necessaria polleat, si in instruendis populis honestate careat, nec optimus nec absolutus censeri poterit.
35. Confucii effatum: Heros, cùm sit maximæ rei capezzendæ capax, non potest in parva cognosci; contra homunculus, cùm sit magnæ rei capezzendæ incapax, potest in minima cognosci.
36. Confucii effatum: Ad tranquillam populorum vitam, pietas & iustitia multò magis, quàm ignis & aqua conducit. Calcantes ignem & aquam miserè perire, nobis sapiùs videre est; sed calcantes pietatis & iustitiæ semitam, periisse nondum videre licuit.
37. Confucii effatum: Sapiens agnitam veritatem firmiter, sed sine pertinacia tuetur.
38. Confucii effatum: in tenenda cordis rectitudine nemini, nè vel Magistro quidem, cedendum est.
39. Confucii effatum: Sapiens in Regis obsequio primùm muneris sui partes, deinde suæ dignitatis stipendia curat.
40. Confucii effatum: Sapiens sine personarum & conditionum discrimine omnes instruit.
41. Confucii effatum: Mente & corde diversi, non possunt bene inter se deliberare.
42. Confucii effatum: Legationis diploma nitidè tantùm mittentis mentem debet exprimere, & nîl aliud.
43. Olim in Musicæ Præsidem solebat adscisci cæcus, ut sic posset meliùs tonos, & tonorum concordiam distinguere. Itaque cæcus Musicæ Præses *Mien* venit ad invisendum Confucium. Appulso ad scalæ gradus,

mox Confucius: Hic, inquit, sunt scalæ gradus. Appulso ad aulam: Hic, inquit, sunt sedes. Cùmque ille & alii unà confedisent, tum Confucius singulorum nomina illi explicans: Hic, inquit, est NN. illic NN. Denique egresso isto Præfecto *Mim*, Discipulus *Tsu cham* sic Confucium interrogavit: Num fortè, inquit, in tam accurata erga illum humanitate inest aliquis doctrinæ sensus? Inest, reponit Confucius; olim cæcus solebat habere comitem, qui illi dux esset viæ. Quod ego huic præstiti cæco, est verus modus, quo illum dux viæ adjuvare deberet.

ARTICULUS XVI.

1. **T**Res primarii Regni *Lu* Præfecti, spreta Reguli authoritate, totum Regnum, in quatuor partes divisum, sibi administrandum vindicabant; *Mem sun* unam, *Xo sun* unam, & *Ki sun* duas sibi vindicabat; solus exigui regni seu ditionis conterminæ *Chuen yu*, vix viginti aut triginta stadiis amplæ, Princeps fideliter Regni *Lu* Regulo clientelare obsequium exhibebat. Hinc invidus Præfectus *Ki sun* voluit illum armis impetere, & sibi subdere. Itaque cùm esset Regnum istud *Chuen yu* aggressurus, duo Confucii Discipuli *Gen yeu* & *Ki lu*, qui sub isto *Ki sun* Magistratum aliquem inferiorem gerebant, veniunt ad Confucium: Noster, inquit, Præfectus *Ki* brevè est negotium Regno *Chuen yu* facessurus, bellumque illaturus. Tum Confucius solum Discipulum *Gen kieu*, sive *Gen yeu*, utpote qui magis istius Præfecti pravæ cupiditati obsecundabat, compellens: Mi, inquit, *Kieu*, annon reverà hoc negotium ac bellum tibi ipsi culpæ vertendum erit? hoc Regnum *Chuen yu*, primi Familiz *Chen* Imperatores olim donârunt Posteris Regis *Fo hi*, illósque montis *Tum mun*, ad cuius radices situm est, Dominos creârunt. Deinde istud Regnum est intra nostri Regni *Lu* limites conclusum, nec unquam hostile quid movit, sed semper inviolata fide nostro Principi clientelare obsequium præstitit. Denique nullo modo intra Præfecti *Ki* ditionis terminos jacet, ac jure hereditario per se stat. Qua ergo ratione, qua justitia illud invadi potest?
2. Tum ut se purgaret *Gen kieu*, sic ait: Nos quidem ambo illud non optamus, sed ille Dominus noster id omninò vult. Mox acriter eum arguens Confucius: mi, inquit, *Kieu*, ille antiquus Historicus *Chen gin* sic bellè ait: Qui in aliquo officio suas potest exere vires, accedat, licet, ad illud gerendum; si autem non potest, ab illo abstat. Cæci enim dux si nec labentem cæcum apprehendere, nec lapsum attollere valeat, ecqua hujus-

huiusmodi comitis utilitas : Quod autem ais, vos ambos illud non optare, multum sanè falleris : dic , quæso , si leopardus , tigris , aut unicornium è septo regio aufugerit ; vel si pretiosa testudo in arca conclusa mucorem contraxerit , atque humiditate corrupta fuerit , cuius culpæ id adscribendum putas ?

3. Gen *jen* iterum se volens , simul & Præfectum *Ki* , purgare : noster , inquit, Dominus *Ki* nunc meditatur Regnum *Chuen ju* invadere ; tum quia sensum sit potens , tum quia vicinum extat suæ metropoli *Pi* ; si enim illud jam non occuparit, postea ejus Posterì damnum & cluctum sunt inde percepturi. Mox rursus eum increpat Confucius : Mi *Kien* , qui suam pravam habendi cupiditatem non tantum non vult ore prodere , sed etiam fucatis verbis illam conatur abscondere ; hunc vir sapiens abominatur. Ego quidem *Men* sapius audiavi Principem non dolere ob suorum paucitatem , sed ob suorum ambitionem ; non ob Regni paupertatem , sed ob Regni dissensionem. Si enim ambitio exulet , nullus tunc paupertatis metus ; si regnet concordia , nulla tunc populi paucitas ; si dissensio absit , nullus tunc adversus casus pertimescendus.

4. Deinde addit : Cùm igitur vester Herus sic se malè gerat , idcirco externi isti ditionis *Chuen ju* populi nolunt se illi subdere ; oportet autem mores suos rectè componere , sapiensque regimen tenere ad eos alliciendos , ut ultrò se subdant ; deinde postquàm se ultrò subdiderint , oportet illos vitæ tranquillitate donare : Jam verò vos, *Jen* & *Kien*, estis quidem isti Præsecto *Ki* à consiliis ; sed quid ? nec externi populi se subdunt ultrò , nec vestra virtute potestis illos allicere , ut veniant ; totum Regnum in quatuor partes scissum in præceps ruit , nec vos potestis ruenti succurrere ; quia contrà movere arma , milites cogere , bellum accendere intra nostri Regni fines meditamini ; ego sanè vereor , nè malum , quod sibi pertimescit *Ki ju*, non sit in Regno *Chuen ju*, sed intra domesticos suos parietes situm.

5. Tum sic pergit : Dum Imperium sapienti viget regimine , ritus , musica , bella ab Imperatore præscribuntur ; dum illo caret , ritus , musica , bella à Regulis , Imperatoris auctoritatem sibi vindicantibus , proficiuntur ; & quia tunc primarii Præfecti Regulorum auctoritatem etiam sibi vindicant , ideò rari sunt huiusmodi Reguli , qui intra decem generationes occupatum thronum non amittant. Insuper dum ritus , musica , bella à primariis Præfectis , Regulorum auctoritatem sibi vindicantibus , proficiuntur , quia tunc horum Præsectorum Subpræfecti sibi primariorum Præse-

Præfectorum auctoritatem vindicant, ideo rari sunt huiusmodi primarii Præfecti, qui intra quinque generationes occupatum sceptrum non amittant. Denique dum primariorum Præfectorum Subpræfecti, Regni habenas accipiunt, rari sunt, qui intra tres generationes occupatam administrationem non amittant.

6. Iterum sic subiungit: Domus Imperium sapienti viget regimine, præceptorum ac legum potestas non est penes Præfectos, nec populi sub sapienti regimine audent quidquam aut carpere, aut dijudicare, aut deliberare.
7. Confucii effatum: Ex quo Regulus *Pen kum* obiit, interfectoque ejus filio *Tsu che* regnare cepit Regulus *Sinen kum* per quinque generationes, scilicet *Sinen kum*, *Chien kum*, *Siam kum*, *Chao kum*, *Tin kum*, rebus quotidie in pejora ruentibus, totum sensim regimen ad primarios Præfectos, incipiendo à *Ki vu* usque ad *Ki von* nunc dominantem per quatuor generationes, scilicet *Ki vu*, *Ki tao*, *Ki pin*, *Ki von*, transit. Sed cum occupata à primariis Præfectis Regis auctoritas, ut plurimum, vix ad quinque generationes pertingat, ideo Præfectus *Ki von* Familiae *Ki sui* caput, reliquæque duæ Familiae *Chum sui*, sive *Mem sui*, & *Xo sui* (hæ tres à famoso Regulo *Pen kum* genus trahebant) nunc valde in casum vergunt, pristino vigore destitutas.
8. Confucii effatum: Amicorum genera tria sunt, quæ profunt; tria, quæ obsunt: amici recti, amici sinceri, amici docti nobis profunt; nimirum ad nostram pravitatem, similitatem, ignorantiam expellendam: contra amici pravi, amici fucati, amici garruli nobis obsunt; nimirum ob periculum imitandi eorum pravitatem, fucum, garrulitatem.
9. Confucii effatum: Amorum genera tria sunt, quæ profunt; tria, quæ obsunt; quæ profunt, sunt hæc tria: amare Rituum honestatem & Musicæ concordiam; amare virorum proborum laudes ac præconia; amare frequentem sapientium amicorum consuetudinem. Quæ autem obsunt, sunt hæc tria: amare superbiam & lasciviam; amare otium & deambulationes; amare epulas & comædias.
10. Confucii effatum: Adolescentior, vel inferior adstans viro ob ætatem aut dignitatem venerabili, tres culpas potest committere. Prima: Si nondum interrogatus loquatur, censetur præceps. 2. Si interrogatus non loquatur, censetur dissimulatus. 3. Si non colligens ex vultu alterius mentem, temerè loquatur, censetur cæcus.
11. Confucii effatum: Tria sunt, quæ sapientiæ Alumnus fugere debet. In ado-

adulescentia, quia sanguis & spiritus nondum sunt stabiles, fugiat luxuriam; in juventute, quia sanguis & spiritus sunt stabiles, fugiat iram; in senectute, quia sanguis & spiritus sunt debiles, fugiat avaritiam. Luxuria enim, addit Interpres, destruit sanitatem, ira parit damna, avaritia corripit vitam.

12. Confucii effatum: Tria sunt, quæ Sapiens veretur: Veretur Cæli legem, veretur illustres viros, veretur Sapientum dicta. Contrà Insipiens, cælestis legis ignarus, illam non veretur, aspernatur illustres viros, ludificatur Sapientum dicta.

13. Confucii effatum: Cùm homines ingenio sint multum diversi, primi ordinis censentur ii, qui ita nati sunt, ut penè sine ullo studio scientias calleant; secundi ordinis ii, qui paucò cum studio illas acquirunt; tertii ordinis ii, qui ingenio tardi multo cum studio illas sibi comparant; denique infimi ordinis, uti plebs abjecta, censendi ii, qui quamvis ingenio tardi, non tamen curant illas acquirere.

14. Confucii effatum: Novem sunt, quæ Sapiens assidue meditatur: In aspectu claritatem, in auditu intelligentiam, in vultu affabilitatem, in corpore modestiam, in verbis veritatem, in negotiis solertiam, in dubitationibus interrogationem, in altercationibus damnum, in opibus æquitatem.

15. Confucii effatum: Antiquo proverbio dicitur: *Aspiciendus vir probus, quasi cum equare nequires; aspiciendus vir improbus, quasi servens juscum tangere paveres.* Tum addit Confucius: Homines, qui ita agerent, etiamnum vidi; unde & hoc proverbium etiamnum audivi.

16. Deinde subjungit: Olim etiam erat hoc proverbium: *Sapiens, dum adhuc privatus agit, menti suæ ritè stabilienda studet, ut, dum publicam postea tractaturus est æquitatem, in commune emolumentum suam rectè vivendi & regendi artem extendat.* Tum addit: Hoc proverbium etiamnum audivi; sed homines, qui ita agerent, nondum vidi.

17. Regni Cy Regulus Kim kum, ait Confucius, licèt olim quater mille equos ad mille quadrigas trahendas aleret, post mortem tamen populi nullam in eo virtutem, qua celebrari posset, invenerunt. Principes autem Pe y & Xo cy germanos fratres, qui ambo recusato sceptri honore, ad radices montis Xeu jam miserâ & fame perierunt, assiduis huc usque laudibus populi extollunt. Numquid hoc est, quod liber Carminum tom. Siao ya,

odâ *Ngo him ki ye* sic ait: *Profecto non opes, sed longè aliud laudant homines.*

18. Discipulus *Chin kam* ratus peculiari modo Confucii filium *Ly*, cognomento *Pe yu*, à patre suo edoceri, sic ipsum interrogavit: Numquid, Domine, peculiaria quædam doctrinæ præcepta à patre forsan accepisti? Minimè, reponit *Pe yu*. Quadam die cùm pater solus staret, ego *Ly* properè transivi ante aulam, in qua erat, arbitratus me evocandum. Et verò, ut me vidit, statim advocavit: heus tu! inquit, librúmne Carminum didicisti? Cui ego: Necdum, mi pater. Nisi, inquit, librum Carminum didiceris, nunquam perfectam bene loquendi artem callere poteris. Mox ego digressus, in addiscendum Carminum librum incubui.
- 19: Deinde alio die rursus stabat solus, ego *Ly* properè iterum transivi ante aulam, in qua erat, arbitratus me evocandum. Et verò, ut me vidit, rursus statim advocavit: didicistine, inquit, librum Rituum? Cui ego: Necdum, mi pater. Nisi, inquit, librum Rituum didiceris, nunquam perfectam in virtute standi scientiam callere poteris. Mox ego digressus, in addiscendum Rituum librum incubui. Hæc duo sunt, quæ peculiariter à patre accepi. Quo audito Discipulus *Chin kam*, discedendo sic lætabundus aiebat: Me sanè felicem! unum ego tantum rogavi, & tria accepi; accepi libri Carminum studium requiri ad perfectam bene loquendi artem; accepi libri Rituum studium requiri ad perfectam in virtute standi scientiam; accepi Sapientem in docendo filio procul à se peculiarem affectum amovere.
20. Confucius, antiquum Ritum indicans, sic ait: Quod quidem ad Regulæ uxorem attinet, ejus nomen valde varium est: ipse enim *Regulus* eam vocat uxorem; *Reguli* uxor se ipsa vocat rudem puellam; *Regni* incolæ intra Patriæ fines eam vocant *Regulam*; extra Patriæ fines in aliis Regnis eam vocant parvam paucæ virtutis *Regulam*; denique externorum Regnorum incolæ eam etiam vocant *Regulam*.

ARTICULUS XVII.

1. Quidam Subpræfectus nomine *Hu*, cognomento *Tam ho*, à Domino suo *Ki von*, primario Regni *Lu* Præfecto, defecerat; armis victum Dominum suum carcere incluserat, & publicæ administrationis potestatem sibi vindicârat. Cùm autem sciret Confucium esse magni nominis virum, vehementer optabat, ut se inviseret. Sed Confucius eum invisere noluit.

1. *huc.* Ille autem *Yam ho*, ut Confucium honestè cogeret ad se inviscendum, dono misit nefrendem assatum. Sed Confucius ad gratias promunere agendas, prout urbanitas exigebat, illum invisit eo tempore, quo sciebat domo abesse. Sed ecce præter spem illi in via occurrit.
2. Hic ergo ut vidit Confucium transeuntem: Huc, inquit, huc, precor, adesto; habeo, quod tecum loquar. Dic, quæso, qui pretiosum doctrinæ & virtutis suæ thesaurum non prodit, sed siccis oculis Patriam in exitium ruentem videre sustinet, potestne hic dici in Patriam pius? Non potest, reponit Confucius. Dein subridens *Yam ho*: vir, inquit, qui ad regimen aspirat, & opportunitam occasionem finit elabi, potestne dici prudens? Non potest, reponit Confucius. Iterum jocando: dies, inquit, & menses celeriter currunt; nec anni sunt in nostra potestate; ecurr ergo non festinas Magistratum capeßere? Ita est, inquit, cum brevi capeßam.
3. Confucii effatum: Natura prout primùm producit, multum in omnibus hominibus consimilis est; prout paulatim sive virtuti, sive vitio assuescit, multum dissimilis.
4. Confucii effatum: Soli summè perspicaces, & soli summè rudes aliorum, sive exemplis, sive documentis bonis aut malis non mutantur.
5. Cùm profectus esset Confucius in oppidum *Vu chim*, quod urbi *Yen cheu* in Provincia *Xan tum* sitæ subjacet, resonantes ubique citharædorum musicosque modos canentium voces audivit. Nimirum illius oppidi Præfectum agebat Discipulus *Tsu lu*, qui Musicæ & Rituum artem studiosè populum doceri curabat. Hoc audito Confucius, lætitiâ gestiens, gratumque subridens, sic Discipulum suum *Tsu lu* alloquitur: Mi dilecte *Tsu yen*, ecurr ad regendum hoc oppidulum, magnam illam rectè regendi artem advocas? num fortè ad jugulandam gallinam adhibendus est grandis ille culter, quo boves maçantur? Olim, reponit *Tsu yen*, tuus ego *Yeu* hæc ex te, Magister, audivi. Si Præfectus sit sapientiæ & rectè vivendi normæ studiosus, mox suum diligit populum, & ex se ipso illum metitur; si populus sit sapientiæ & rectè vivendi normæ studiosus, mox suum diligit Præfectum, & se finit facilè gubernari. Quo responso audito Confucius, conversus ad suos Discipulos: parva, inquit, Discipulorum turba, optimè respondit charissimus noster *Yeu*; ita sanè est. Quod autem ego dixi, non opus est bovino cultro ad jugulandam gallinam, hoc jocandi ergo dumtaxat protuli.

6. Primarius Regni Lu Præfectus *Ki von* habebat Subpræfectum dictum *Xan si jao*, qui suæ metropoli *Pi* præerat. Hic cum alio suo collega *Xan bu* adversus suum Dominum *Ki von* arma movit, victumque carcere inclusit. Cum ergo istam metropolim *Pi* occupasset, rogavit Confucium, ut ad se venire vellet; & certè cum Confucius adire penè cupiebat, utpote qui non adversus Regulum, sed adversus infidum Regni Ministrum arma moverat; sed ejus mens displicuit Discipulo *Tsu lu*: Magister, inquit, nullus est uspiam, ut vides, tuæ propagandæ doctrinæ modus; ad quid igitur vis seditiosum illum *Xan bu* adire? Putasne, reponit Confucius, eum qui me ita ardentè invitat, nullum sibi in me arcessendo finem proposuisse? si fortè voluerit ille meâ uti operâ ad regimen, numquid potero Regni leges ac ritus penitus labefactatos restaurare? reformatam Patriæ faciem renovare? & efficere, ut Imperium *Cheu*, quod sub primis Imperatoribus adeò floruit in Occidente, id est, *Xan si*, translatum esse videatur in Orientem, id est, *Xan bu*? Ceterum illum non adiit Confucius; iste enim Subpræfectus *Xan si* prælio victus à Præfecti *Ki* exercitu, profugit in Regnum *Cy*.
7. Discipulus *Tsu cham* rogavit Confucium, ecquis Princeps vera pietate seu absoluta cordis rectitudine præditus dicendus foret? Vera pietate præditum, reponit Confucius, censeo eum, qui potest quinque imperatorias virtutes in Imperii administratione exercere. Quænam sunt illæ, inquit *Tsu cham*, quinque imperatoriæ virtutes? Hæ, reponit Confucius: gravitas, benignitas, veritas, diligentia, liberalitas; si Princeps gravitate n habuerit, omnes eum revereantur, nec erit, qui illum ausit contemnere; si benignitatem, omnium amorem ac benevolentiam sibi conciliabit; si veritatem, omnes ei fident, nec ulla suspiciones concipient; si diligentiam, omnes res ritè perficientur; si liberalitatem, omnibus facillè poterit imperare.
8. Subpræfectus *Pie hie* præerat oppido *Chum meu*, quod pertinebat ad quemdam primarium Regni *Cin* Præfectum, dictum *Chao kien*. Tunc temporis in isto Regno *Cin*, id est *Xan si*, omnia susque deque evertabantur; Regulus sine auctoritate; tota Regni administratio penes sex primarios Præfectos, quorum unus hic erat *Chao kien*, qui exortis seditionibus & intestinis bellis, cum adversus æmulum *Fan chum him* primarium ejusdem Regni Præfectum dimicaret, ejus Subpræfectus *Pie hie* commodam occasionem nactus, defecit cum oppido *Chum meu*, misitque viros, qui ad se invitarent

vitarent Confucium. Et certe invitantem jam adire volebat Confucius; sed id displicuit ejus Discipulo *Tsu lu*, qui ait: Tuus ego Discipulus *Ten*, hoc olim ex te, Magister, audiui: Vir sapiens cum scelerato societatem non inicit. Jam verò Subpræfectus ille *Pie bie*, fretus oppido *Chuan men*, arma movit in suum Dominum, & scelera sceleribus addit. Si igitur eum, Magister, adeas; quomodo tuis verbis veritas cohærebit? numquid alieni criminis participem te reddes? Ita est, reponit Confucius; hæc olim verba protuli. Sed numquid de re durissima dicitur: quantumvis eam frices, non tamen atteres? & de re albissima, (v. gr. ebore, marmore, &c.) dicitur: quantumvis eam denigres, non tamen tinges? (ita vir sapiens, addit Interpres, quantumvis viri scelerati societate fricetur, non tamen ejus virtus atteritur; & quantumvis viri scelerati vitiis denigretur, non tamen ejus virtus nigredine tingitur.) An igitur putas me velle esse similem magnis illis cucurbitis, quæ cum sint amarissimi & insipidissimi gustûs, ad nihil aliud prosunt, quàm ut in cubiculo ad visum, non ad esum, frustra dependeant?

9. Cum Discipulus *Tsu lu* magis esset bellicæ fortitudinis, quàm discendæ sapientiæ amator, sic eum affatus est Confucius: Mi *Ten*, (*Tsu lu* est cognomen) numquid audisti sex præclara effata, & sex horum defectus? Mox *Tsu lu*, qui ad Magistri latus sedebat, assurgens: nunquam, reponit. Tum Confucius: Sede, inquit; ego singillatim illa tibi exponam. Primum est amare pietatem; sed non amare pietatis scientiam; ejus defectus est cæca hebetudo. 2. Amare prudentiam, sed non amare prudentiæ scientiam; ejus defectus est vaga immoderatio. 3. Amare veritatem, sed non amare veritatis scientiam; ejus defectus est damnosa obstinatio. 4. Amare rectitudinem, sed non amare rectitudinis scientiam; ejus defectus est præceps inconsideratio. 5. Amare fortitudinem, sed non amare fortitudinis scientiam; ejus defectus est tumultuosa discordia. 6. Amare constantiam, sed non amare constantiæ scientiam; ejus defectus est fastosa præsumptio.

10. Confucii effatum: Parva Discipulorum turba, ecurr librum Carminum non addiscitis? hic Carminum liber suis rebus rectis & pravis ad virtutis amorem & ad vitii horrorem excitare; suis laudibus & vituperiis ad proprii cordis examen movere; suis amicitiae legibus ad honestam humanæ societatis familiaritatem dirigere; suis tristitiæ & iræ affectibus ad alienarum culparum iracundiam & medelam, instruere lectorem potest. In-

super modum, quo domi Parentibus, foris Principibus inserviendum est, plurimâque avium, bestiarum, herbarum, arborum nomina, quorum cognitio plurimum ad omnes scientias conducit, complectitur.

11. Confucius instructurus suum filium *Pe Tu*, sic eum alloquitur: Didicisti-ne duo libri Carminum capitula *Cheu nan* & *Chao nan*?

Nota: hæc duo capitula referunt virtutes, quibus uxor Principis *Ven Vam*, dicta *Tay Su*, non tantum suum, sed etiam aliorum Principum & Præsectorum gynecæa in Provinciis australibus degentium, suo exemplo, ad meliorem vitæ normam reduxit. Unde illa de moribus componendis, & familia bene regenda præcipuè agunt. Alterum dicitur *Cheu nan* à nomine Principis *Cheu Kum*, qui à patre *Ven Vam*, è regione borealiori Provinciæ *Xen si* missus est ad partem Chinæ australiorem & occidentaliorem. Et alterum dicitur *Chao nan* à nomine Principis *Chao Kum*, qui ab eodem patre *Ven Vam* è borealiori ad australiorem, & orientaliorem ejusdem Chinæ partem missus est; ut ibi ambo res ac Regulorum Regna componerent. Ista vox Sinica *Nan* significat partem australem.

Deinde sic pergit Confucius: Qui non discit ista duo capitula, annon in componenda sua domo, aut in administrando Regno erit sicut vir, qui præalto adstans parieti, nihil prorsus in altera parte positum videre, nec ullum omnino passum promovere potest?

12. Confucii effatum: Olim Imperatores, ut morum honestas servaretur, varios Ritus instituerunt; & ad patefaciendam internam cordis venerationem, pretiosa & serica munera adhibenda esse censuerunt. Si igitur absit hæc interna cordis veneratio, annon illa pretiosa & serica munera, quæ jactitando iteratis vocibus vocant *Ritus*, *Ritus*, vocanda potius erunt vana fastûs spectacula? Deinde Imperatores olim etiam Musicam, ut concordiam musicorum instrumentorum ac vocum concentu, populis animorum concordiam instillarent, instituerunt. Si igitur absit hæc animorum concordia, annon illa resonantia tympana, cymbala, æramenta, quæ jactitando iteratis vocibus vocant *Muscam*, *Muscam*, vocanda potius erunt vana sonitûs instrumenta?

13. Confucii effatum: Qui exteriùs gravis & constans videri vult, interiùs autem levitate & inconstantia sordescit, numquid hic verè similis est istis homunculis, qui noctu vicinæ domûs parietem ad occulta sua furta perpetranda suffodiunt atque trajiciunt: & diu honestatem ementito vultu præferunt?

14. Con-

14. Confucii effatum: Est quoddam hominum genus qui ob ementitum virtutis colorem & ingenii sagacitatem dicuntur Patriæ decus & norma; & tamen hi sunt veræ virtutis labes ac pestis.
15. Confucii effatum: Qui acceptum sapientiæ præceptum in corde non fovet, sed mox ore effutit, hic similis est viatori, qui auditum in via verbum confestim quibusvis obviis hominibus illud effutit. Hoc sanè virtutis projectio est.
16. Confucii effatum: Quonam sanè modo viles illi homunculi, qui non publicum, sed tantum suum quærunt emolumentum, possunt Regi inservire? ubi dignitatem, quam ambiunt, nondum adepti sunt, toti anxii timent, nè non adipiscantur. Ubi eam adepti sunt, toti anxii timent, nè amittant; quia autem adeò timent, nè amittant; ideò nullum est scelus, quod non perpetrent, ut eam conservent.
17. Confucii effatum: Olim homines tribus animi ægritudinibus laborabant; nunc mores adeò in pejus sunt mutati, ut nè has quidem animi ægritudines in quibusdam reperire valeas. Olim fastosi paræ tantum modestiæ fines transgrediebantur; nunc fastosi omnes omninò & justitiæ & honestatis leges transgrediuntur. Olim austeri inamabilem tantum vultus speciem præseferabant; nunc austeri non tantum inamabilem vultus speciem præseferunt, sed etiam in contentiones, odia, iras assiduè erumpunt. Olim rudes erant sinceri & recti; nunc rudes sunt fraudulentis ac perversi.
18. Confucii effatum: Adulatores pios vix, aut nè vix reperias.
19. Nota: pueros colores Sinæ recensent hos sex: album, nigrum, rubrum, flavum, cæruleum, viridem; alii omnes habentur pro mixtis sive imperfectis. Jam verò sic ait Confucius: Etsi violaceus color rubro additus gratius, quàm solus ruber, videatur delectare visum: ego tamen illum, utpote qui suam rubro perfectionem aufert, vehementer odi. Deinde etsi lasciviens Regni *Chim* cantus suavius, quàm recta Musica, videatur delectare auditum: ego tamen illum, utpote qui rectas puræ Musiciæ leges confundit, vehementer odi. Sic & pejus odi loquaces illos sophistas, qui suis ementitis verbis Regna & domos pervertunt.
20. Cùm videret Confucius suos Discipulos magis audiendi, quàm rectè vivendi avidos, sic eos arguit: Ego deinceps nolo amplius loqui. Mox Discipulus *Tsu Kum*: Si tu, Præceptor, non amplius loquaris, à quo nos tui Discipuli doctrinæ & vitæ præcepta, Posteris transmittendâ, accipiemus?

rous? Cui Confucius: Numquid Cælum vides? Ecquid, quaeso, Cælum loquitur? Aspicias tantum quatuor anni tempestates statò & inviolato ordine volvi ac revolvi; aspicias res omnes continuata productionum serie semper persistere; ecquid, quaeso, Cælum loquitur? (sic nempe re, non voce vos instruam.)

21. Quidam Regni Lu Incola, dictus *Ju Poi*, cum olim sub Magistro Confucio litteris operam dabat, illum offenderat, & studia abjecerat. Postea accidit, ut invisendi Confucii avidus, domum ejus adiret. Sed Confucius fictè causatus morbum, jussit se ab ejus affatu excusari. Vix bene pedem is, qui excusationem deferebat, portâ extulerat, cum Confucius citharam arripuit, eamque pulsans cantare incipit, ea mente, ut ille *Ju Poi* audiens cantantem, sciret ipsum non ægrotare, sed non velle affatum dare, donec culpam suam agnosceret & corrigeret.
22. Discipulus *Tsay Ngo* sic Confucium interrogavit: Antiquo quidem more receptum est, ut patribus & matribus defunctis toto triennio parentetur; sed si uno dumtaxat anno parentaretur, numquid hoc satis foret? Si enim Sapiens toto triennio parentans, in Ritibus non se exerceat: mox horum scientiam amitteret; si toto triennio in Musica non se exerceat: mox hanc obliviscetur. Ubi veteres præteriti anni fructus desierunt, jam novi incipiunt crescere; atque ita post unum annum fit rerum renovatio. Insuper præscriptarum arborum ligna, quæ ad eliciendum ignem terebrâ perforantur, atque ipse ignis, qui ex istis lignis elicitur, intra unius anni curriculum pluries successivè immutatur. (Nota: Olim Sinæ ad ignem eliciendum, non utebantur pyrite seu silice, sed quarundam arborum, juxta singulas anni tempestates distributarum lignis; hæc ligna terebrâ perforabant, ut inclusos illic spiritus igneos excitarent, ignemque accenderent; Vere utebantur salice, ineunte Æstate utebantur pruno & malo arminiaca; deinde moro, atque sic aliis & aliis arboribus Autumno & Hieme.) Unus igitur annus ad terminandum funebrem Parentum luctum videtur sufficere. Cui Confucius: Intra illos, inquit, tres annos, quibus Parentes lugentur, insipida tantum legumina, viliorisque orizæ juscula ad cibum; sola aqua ad potum, rudis cannabis ad vestitum solet adhiberi. Jam verò si exacto uno anno, mox luctus deponatur; tunc ergo post unius anni luctum poterit filius patre vel matre orbatus, opiparè vivere, delicatiori orizâ vesci, splendido vestitu indui. Quid? tu id posses pacata mente, & sine ullo cordis morfu agere? Pacata mente, reponit *Tsay Ngo*. Tum Confucius:

us: Si post unius dumtaxat anni luctum pacata mente & sine ullo cordis morfu opiparè vivere, & splendido ornatu indui possis, tu id age. Sed vir sapiens ubi patri & matri defunctæ parentat, in ciborum sapore non gustat saporem, in auditu Musicæ non haurit suavitatem, in lecto & habitatione non admittit commoditatem; adeò cor mœrore plenum est. Ideò post elapsum luctûs annum, nondum vult solitas escas & festivas vestes resumere; tu verò si pacata mente & sine cordis morfu has possis resumere, per te licet, resume. Egresso foras *Tsay Ngo*, Confucius veritus, nè id, quod ad illum arguendum dixerat, fortè arbitrarentur Discipuli dictum esse ad ei consentiendum, statim subjungit: Ille *Tu*, (*Tsay Ngo* est cognomentum) nullam sanè in Parentes se habere pietatem verè demonstrat; filius post tres tantum ab ortu annos eximit Parentes onere se gestandi; ad pensandum igitur hoc triennale beneficium, omnes in toto Imperio, triennalis luctûs Ritus observant; num fortè solus ille *Tu* hoc triennale amoris beneficium à Parentibus non accepit, ut triennali luctu eximatur?

23. Confucii effatum: Qui toto die otiosus nihil aliud curat, quàm ut ventrem escis impleat; proh! quàm difficulter in virtutis via progressum faciet! num vidisti talorum aut scruporum lufores? quamvis hi rem ludicram agant, numquid tamen vel sic suâ diligentia otiosos illos epulones superant?

24. Discipulus *Tsu Lu* bellicæ fortitudinis amator sic interrogavit Confucium: Vir sapiens, inquit, etiàmne fortitudinem plurimi facit? Id quod plurimi facit vir sapiens, reponit Confucius, est æquitas. Vir enim Magistratum gerens, si tantum fortitudine polleat, & æquitate careat, facile tumultus commoveret. Vir plebeius, si tantum fortitudine polleat, & æquitate careat, facile latrocinia exercet.

25. Discipulus *Tsu Kum* sic Confucium interrogavit: Etiàmne vir sapiens alios odio prosequitur? Est quadruplex, reponit Confucius, hominum genus, quos vir sapiens odio prosequitur. Primò: Malevolos, qui aliorum vitia propalant. 2. Viles, qui Principibus obtrestant. 3. Robustos, qui humanitate carent. 4. Audaces, qui cæco impetu res aggrèdiuntur. Tum addit: Charissime *Su*, (*Tsu Kum* est cognomentum) etiàmne alios odisti? Est triplex, reponit *Tsu Kum*, hominum genus, quos ego etiam odio prosequor: Rudes: qui volunt videri intelligentes; Arrogantes, qui volunt videri fortes; Contumeliosos, qui volunt videri recti.

26. Confucii effatum: Unum quod maximè difficile invenio, eſt foeminas & famulos alere. Si enim familiarius eos tractes, mox debitam ſubmiſſionem perdunt; ſi ſeverius, mox in iras & querelas erumpunt.
27. Confucii effatum: Qui jam quadraginta annos natus, odioſam omnibus ob ſua vitia adhuc vitam trahit, hic ad uſque vitæ finem ſimilis perſiſtet, nec facilè mores mutabit.

ARTICULUS XVIII.

1. **C**Um olim Imperator *Cheu* Imperium malè adminiſtraret, exigui Regni *Vi* Regulus *Tſu*, (id eſt, quaſi diceret Marchionem, vel Baronem) Imperatoris frater natus major, ſed ex ſecundaria uxore genitus, fratrem ſuum ſæpenuerò admonebat officiù, ſed fruſtrà. Veritus igitur, nè tota Imperialis Familia, deficientibus undique Regulis, funditus interiret, ipſe patrium ſolum exilio vertit, ut ſaltem conſervaretur, qui Majorum ſuorum Imperatorum deſunctorum cultus & parentationes ſtatis temporibus præſtaret. Deinde exigui etiam Regni *Ki* Regulus, titulo *Tſu*, ejuſdem Imperatoris *Cheu* Patruus, ſuum Nepotem ſapiùs pariter admonebat, ſed fruſtrà; quin imò monita & ſana conſilia vinculis & carcere penſata ſunt, atque inſtar mancipii detentus fuit; poſteà veritus, nè interficeretur, inſaniam ſimulavit. Denique alter ejus Patruus *Pi Kan* apertis verbis eum arguit, atque ad meliorem frugem cohortatus eſt; ſed hac aperta admonitione excandescens *Cheu*, Patruum per medium corpus biſariam diſſectum, humaniter contrucidavit. Confucius hos tres collaudans ſic ait: Sub Imperio *Tu*, ſive *Xam*, (cujus ultimus Imperator fuit iſte *Cheu*) tres vera in Patriam pietate inſignes florùere Heroës.
2. Vir ſapiens *Lieu hia hoei*, cuſtodiendis reis Præfectus, ter officio exciderat. Fortè quidam volens eum carpere, ſic ait: Cùm ſis, Domine, adeò infelix, numquid tibi ſatiùs foret in aliud Regnum proficiſci? Cui ille: Ego, inquit, officio ſapiùs excidi, quia rectam juſtitia viam ſequendo, inſervio Principi; ſi igitur ſtet animo fixum, ad meas ritè partes implendas, rectam juſtitia viam ſequi; dic, quaſo, quò poſſim proficiſci, ubi ter officio non excidam? ſi autem vellem pravam injuſtitia viam ſequendo, inſervire Principi, quid neceſſe eſt patrio ſolo & Regno exire?
3. Fortè venerat Confucius in Regnum *Cy*; cùmque hujus Regni Regulus *Kim Kum* notam haberet Confucii ſapientiam, conſilium iniiit cum ſuo primo Miniſtro, quomodo eum tractare deberet. Sunt enim, inquit,

in Regno *Lu* primarii tres Præfecti, quorum primus & clarissimus est *Ki Sun*; hunc *Lu* Regulus honorificentissimè & quasi largiùs, quàm par est, tractat; si ego Confucium, ut ille Præfectum suum *Ki*, tractavero; videor excessu peccaturus, adeoque id ego non possum agere. Alter illorum Præfectorum est *Mem Sun*, cui *Lu* Regulus non tantum honorem defert; si ego Confucium, ut ille Præfectum suum *Mem* tractavero, videor defectu peccaturus. Præstat ergo medium, inter *Ki* & *Mem* honorem eligere. Tum addit: Sed ego jam multum senesco, virèsque deficiunt; ideò jam non sum aptus ad utendum rigidâ illâ Confucii disciplinâ ac doctrinâ, qui tamen, ut eam tradat, exercendamque proponat, consultò huc advenit, adeoque videtur de modo eam tractandi frustrâ consultare. Cum id rescisset Confucius, exemplò illinc discessit; non quia, addit Interpretes, se parcius tractandum timeret, sed quia suam ibi operam inutilem fore prævideret.

4. Regni *Lu* Regulus *Tim Kum* Confucium jussit supremum justitiæ Præsidentem agere & supremi à consiliis Ministri vices gerere; ipse intra tres menses sapienti suo regimine effecit, ut totum istud Regnum *Lu* novi vigoris faciem indueret. Hinc vicini Regni *Cy* Regulus veritus, nè tantum potentiae incrementum & regiminis vigor sibi noceret, octoginta puellas vestitu & formâ decoras, agere choreas, pulsare plectra, bene cantare doctas dolosè elegit, donoque misit Regulo *Tim Kum*, ut cor ejus libidinibus irretirent, coëptumque bonum regimen perturbarent. Appulas extra urbem ter invisit Regulus *Tim Kum*, stipatus suo primario Præfecto *Ki Von*, qui tandem ei persuasit, ut eas in palatii gynæceum recipi juberet; & verò harum cantu ac amoribus captus Regulus, mox publicum regimen neglexit, totosque tres dies judicalem aulam ad Regni negotia tractanda non frequentavit; hinc graviter offensus Confucius officio se abdicavit, & peregrè abiit.

5. Quidam Regni *Tsou* Incola, nomine *Cie Yu*, mentis hebetudinem, ad fugiendos mundi honores simulans, fortè occurrit Confucio illuc appellenti, transiensque ante illius currum coëpit cantare his verbis: Aquila, heu! aquila, quomodo miserè tua perspicacia periit! olim Imperio florente apparebas, squalente delitescebas; sic tunc bellè tempus noveras. Nunc autem quæ tempora, qui mores, ut appareas? quamvis id, quod præteriiit, non possit emendando sisti; quod tamen futurum est, potest adhuc prævidendo mutari. Desiste, desiste ab inutili tuo proposito. Nunc enim

qui Magistratus gerunt, non tantum dignitatis suae claritatem sustinere nequeunt, sed etiam famae, fortunarum, & vitae pericula incurrunt. Quo audito Confucius, mox e curru desiliens, voluit cum illo sermonem miscere, expositurus, quid quemque agere deceat; sed ille gradum accelerans profugit, nec potuit cum illo colloqui.

6. E Regno *Tsou* redeunti in Regnum *Tsay* Confucio occurrit fluvius; cumque ignotum esset vadum, misit Discipulum *Tsu Lu* ad interrogandum duos agricolas, non procul illinc distantes, ubi esset vadum: (Hi agricolae erant *Cham Tsu* & *Kie Nie*, ambo viri sapientes, qui privatam ruri vitam agentes unam terram arabant.) Sciscitanti igitur respondens *Cham Tsu*: quisnam, inquit, est ille, qui, curru vectus, habenas manu tractat? Est *Kum Kieu*, (scilicet Confucii cognomen & nomen) reponit *Tsu Lu*. Famosusne ille, subjungit *Cham Tsu*, Regni *Lu Kum Kieu*? Ipse est, reponit *Tsu Lu*. Tum *Cham Tsu*: Si est ille, quid me fluvii vadium interrogas? Enimvero ille vadium ignorare non potest. (Quia nempe huc illuc assidue cursitabat.)
7. Discipulus *Tsu Lu* videns nil responsi se potuisse elicere ex *Cham Tsu*, pergit ad ejus socium *Kie Nie*, qui ibi propè arabat, idemque interrogat. Cui *Kie Nie*: Domine, inquit, tu quis es? Ego sum *Chum Yeu*, reponit. Tum ille: Tunc ille famosi Confucii ex Regno *Lu* oriundi Discipulus *Chum Yeu*? Ipsemet, reponit *Tsu Lu*. Deinde *Kie Nie*: Ego, dum malum horum temporum regimen & mundi mores semper in pectus ruere perpendo, videor mihi videre praecipitem aquam, quae quò longius fluit, eò semper in inferiora loca descendit; nec video remedii locum: quisnam enim valeat tantos tumultus & confusiones cum pace & recto regimine commutare? Jam verò tuus Magister modò huc, modò illuc cursitat, ut his malis remedium afferat; & tamen vides vano labore eum consumi. Tu igitur cur hujusmodi & hominum & locorum fugitivum Magistrum sequeris? Numquid rectius ageres, si me & mundi & honorum fugitivum Magistrum sequereris? Interea agebat boves, & semper progrediendo terram occabat, nec vadi locum illi indicavit.
8. Tum abiens *Tsu Lu*, horum duorum agricolarum verba & responsa retulit Confucio, qui suspiranti similis ait: Enimverò numquid dedecet hominem habere communem cum bestiis & avibus societatem? cum ergo ejusdem speciei animalia simul versari deceat, si ego cum tot istis populis longè latèque per totam Chinam dispersis non versatus fuero, cum quibusnam me versari decebit! Quod autem ille objicit mundi mores & Imperii

rñ regimen semper in pejus ruere : certè si rectam æquitatis viam tene-
rent, ego *Meu* non satagerem illa inmutare & corrigere.

9. Cùm Discipulus *Tsu Lu* comitaretur Confucium in suis variis itineribus, ac-
cidit, ut longiùs à tergo secutus illum videre desierit ; tum in medio cam-
po errans, quemdam senem, qui suo scipione fiscellam bajulabat, obvium
habuit. Hunc interrogans *Tsu Lu* : meúmne, inquit, Magistrum hâc trans-
euntein forsan vidisti ? Cui senex : Tu validos illos artus in terra aranda
fatigare renuis ; imò quid sit oriza, quid triticum, quid pisum, quid horde-
um, non vales distinguere : unum dumtaxat Magistrum tuum, quem, an vi-
derim, rogas, sequi satagis. Ecquis est ille tuus Magister ? His dictis, mox
suum scipionem humi defigit, & inutiles campi herbas cœpit evellere.
Tum *Tsu Lu* ratus hunc Senem fortè quemdam esse virum sapientem, qui
ruri incognitus degeret ; confestim toto corpore ad venerationem com-
posito, modestè ad ejus latus cœpit stare. Quod ubi animadvertit Se-
nex, statim humaniter illum rogavit, ut in domum suam pernoctaturus
diverteret. Domum ingresso *Tsu Lu*, gallinam occidi, optimámque ori-
zam parari, deinde duos suos filios, qui humanissimè hospitem salutâ-
runt, in conspectum venire jussit.

10. Sequenti die, summo mane discedens *Tsu Lu*, prægressum Confucium of-
fendit, totámque rem illi narravit. Quo audito, Confucius : haud du-
biè, inquit, iste est Sapiens in privata vita delitescens. Moxque ad eum rur-
sus invisendum remisit Discipulum *Tsu Lu* ; sed domum appulso *Tsu Lu*, jam
ille in agrum abiêrat. Ceterùm Magistri verba domesticis exposuit, ut
ea redeunti Seni postea referrent. Vir, inquit, præclaris ad regimen in-
structus dotibus, si illud capeßere refugiat, non agit, quod æquitas & recta
ratio exigit. Quod attinet ad debitam Juniorem & inter Senioremem huma-
nitatem, vester Herus, dum in conspectum meum suos duos filios heri ve-
nire jussit, indicavit eam non esse negligendam ; quod verò pertinet ad
debitam Subditum inter & Regem æquitatem, quomodo potest illam ne-
gligere ? at, inquires, vult vitam sceleris puram ducere : ideò sæculum &
Magistratum fugit. Enimverò cupiendo vitam sceleris puram ducere,
totum labefactat magnum humanæ conditionis ordinem ; quandoquidem
negligit, quod debita Subditum inter & Regem æquitas exigit. Itaque
Sapiens Magistratum quærit & capeßit, non ut opes & honores compa-
ret, sed ut servet & agat, quod à se æquitas postulat. At rursus oppones :
magna rectè vivendi & regendi scientia jam non recipitur, & frustra tra-
ditur.

ditur. Istud ego optimè novi; sed numquid ego ob hanc causam possum negligere, quod à me æquitas & ratio postulat?

11. In Annalibus recensentur septem illustres viri, *Pe Y*, *Xo Cy*, *Tu Chum*, *Y Te*, *Chu Cham*, *Lieu bia boei*, *Xao Lien*, qui spreto mundo privatam vitam incogniti egerunt. Quia verò illorum mores & gesta multum dissimilia fuerunt, ideò de illis agens, sic loquitur Confucius: Qui mentem suam nunquam ad rem ullam abjectam demittere, morésque suos probro aliquo inficere passi sunt, numquid verè fuerunt illustres illi duo Heroës *Pe Y* & *Xo Cy*? Contrà dicuntur *Lieu bia boei* & *Xao Lien*, ut aliorum voluntati & consuetudini sese conformarent, mentem suam subinde ad rem abjectam demittere, morésque suos penè probro aliquo inficere non renuissent. Attamen cum sic se gerebant, nec illorum verba à rectæ rationis ordine, nec illorum gesta ab alieni desiderii æquitate discrepabant. Atque in hoc illorum vita eluxit. Deinde dicuntur *Tu Chum* & *Y Te*, ut sui nominis famam obscurarent, sibi unis clàm vacasse, quin & immodicis verbis indulsisse. Attamen cum sic se gerebant, nec illorum mores à vitæ integritate, nec illorum immodica verba ab æquitatis ordine discrepabant. (Nil loquitur de *Chu Cham*.) Ceterum quod ad me attinet, ab horum mente sum longè alienus; non enim uni tantum parti tenaciter adhæreo. In hac vita modò est id, quod fieri addecet, modò est id, quod fieri dedecet. Ubi addecet Magistratum quærere & capeßere, ego quæro & capeßo; ubi dedecet, nec quæro nec capeßo.

12. Olim dum Regulus mensæ accumbebat, ad singula nova fercula novus Musicæ concentus edebatur; & unumquodque ferculum suum Musicæ Præfectum habebat. Cum autem in Regno *Lu* nobiles tres Familiæ *Ki*, *Xo*, *Mem*, omnia perturbarent; Reguli auctoritatem, Ritus, Musicam sibi vindicarent; atque adeò ipsa Reguli Musica suis Ritibus, usu, ordine careret; idcirco omnes Musicæ tribunalis Præfecti in varias regiones dispersi abiêrunt. Summus hujus tribunalis Præses *Chi* abiit in Regnum *Cy*; secundi ferculi Præfectus, nomine *Kan*, abiit in Regnum *Tsou*; tertii ferculi Præfectus, nomine *Leao*, abiit in Regnum *Tsay*; quarti ferculi Præfectus, nomine *Kine*, abiit in Regnum *Cin*, sive *Xen Si*; pulsandis tympanis Præfectus, nomine *Fam Xo*, abiit in oppidum *Ho Nuy*; cymbalis & sistris tangendis Præfectus, nomine *Vu*, abiit in urbem *Han Chum*; summi Præsidis assessor, nomine *Tam*, & pulsandis instrumentis *Kim* ex lapide confectis Præfectus, nomine *Siam*, abiêrunt in oppidum *Hay Tao*.

13. Princeps *Cheu Kum* instructurus suum filium *Pe Kin*, jure hereditario creatum Regni *Lu* Regulum, sic eum alloquitur: Hæc quatuor potissima Regni fundamenta menti altè infige: Primum: Princeps sapiens suos Consanguineos nec indecorè deserere, nec remissè diligere debet. 2. Primis Regni Ministris non debet præbere suâ diffidentiâ irascendi ansam. 3. Nobiles antiquarum Familiarum Posteris, nisi maxima vel improbitatis vel perfidiæ causa subsit, non debet relinquere inhonoros, aut dignitatibus vacuos. 4. Omnimodam in uno homine non debet exigere aut quærere perfectionem.
14. Imperante Familia *Cheu*, res mira contigit: Quædam mulier genuit octo filios, singulis partibus gemellos, qui omnes sapientiâ claruere: primo partu *Pe Ta & Pe Quo*; 2. *Chum To & Chum Ho*; 3. *Xo Ye & Xo Hia*; 4. *Ki Sui & Ki Va*.

ARTICULUS XIX.

1. **C**onfucii Discipuli *Tsu Cham* effatum: Qui ad aspectum periculorum non timet vitam profunderè; ad aspectum lucri unam spectat æquitatem; in faciendis Ceremoniis Cy unam spectat reverentiam; in exequiis persolvendis unum spectat mœrorem, hic potest dici verus sapientiæ Alumnus.
2. Eiusdem *Tsu Cham* effatum: Qui pusillo animo virtutem apprehendit, & instabili corde doctrinæ credit, hic nec vivus Sapientum numerum augèt, nec mortuus minuit. Quis igitur possit dici aut esse, aut non esse?
3. *Tsu Cham* & *Tsu Hia* cum ex Discipulis Confucii facti essent Magistri, quidam Magistri *Tsu Hia* Discipulus interrogavit Magistrum *Tsu Cham* de re-cta humanæ societatis norma. Quid de hac sentit Magister vester *Tsu Hia*? reponit *Tsu Cham*. Cui ille: Noster Magister sic sentit: Dignos frequenta; indignos evita. Tum *Tsu Cham*: Quod ego olim accepi, longè ab hoc diversum est; sic autem accepi: Sapiens Sapientes colit, & reliquum vulgus admittit; probos laudat, & improbos miseratur. Sic enim secum ipse cogitat: Magnane ego sapientiâ polleo? Quidni ergo minùs sapientes non admittam: nullane ego sapientiâ polleo? Sapientes ergo non me admittent. Quæ cum ita sint, quomodo verum potest esse id, quod Magister vester asserit, indignorum societatem esse evitandam?
4. Discipuli *Tsu Hia* effatum: Parvæ illæ agricolarum, olitorum, medicorum artes, quamvis tantilla existimatione dignæ sint, si quis tamen longius

- gius ſuas cogitationes extendens, ad Magiſtratus aſpiret, vereor, nè illarum exercitatio eum à propoſito impediat. Idcirco ſapientiæ Alumnus illis non navat operam.
5. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Qui amat ſingulis diebus diſcere id, quod nondum valuit ſcire, & ſingulis menſibus reſcolere id, quod jam valuit diſcere, hic poteſt dici verus diſcendi amator.
 6. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Si vis pietatem ſeu perfectam cordis rectitudinem adipiſci, multa addiſce ; firma tuum propoſitum ; ſingillatim interroga ; cuncta tibi applica. Ex his quatuor pietas ultrò emanat.
 7. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Quemadmodum opifices in ſua officina conſtanter perſeverant, ut opus ſuum perficiant ; ita ſapientiæ Alumno debent in litteraria palæſtra ad ultimam uſque virtutis perfectionem conſtanter perſeverare.
 8. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Homunculi ſubreptitios ſuos defectus cum corrigere deberent, mox contegunt & ornant.
 9. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Tres ſunt veri Sapientis in aſſatu mutationes : dum eum procul aſpicias, apparet gravis & ſeverus ; dum eum propè alloqueris, comis & benignus ; dum eum diu audis, rectus & conſtans.
 10. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Sapiens Regis Miniſter poſtquam effecit, ut populus de vera illius erga ſe benevolentia nihil dubitet, tunc labores facile ab eo exigit ; ſi enim de illa dubitet, mox credit ſe iniuſtè vexari. Deinde poſtquam effecit, ut Rex de vera illius erga ſe benevolentia nihil dubitet, tunc monita facile ei ingerit ; ſi enim de illa dubitet, mox credit ſe contumelioſè tractari.
 11. Ejusdem *Tſu Hia* effatum : Vir ſapiens in rebus gravibus tranſilire ſui muneris limites omninò non poteſt ; in rebus autem levibus id non ita obest.
 12. Confucii Diſcipulus *Tſu Teu* volens carpere Magiſtrum *Tſu Hia*, quòd levia doceret ſuos Diſcipulos, ſic ait : Parva illa Magiſtri *Tſu Hia* Diſcipulorum turba, quonam modo rigandum & verrendum gymnaſium, interroganti modeſtè reſpondendum, hoſpes humaniter excipiendus & deducendus, utcumque callet ; ſed hæc ſanè ultima eſt ſapientiæ particula ; ſi enim primam & potiſſimam ejus partem in perfecta cordis rectitudine ſitam non calluerint ; ad quid iſta minima urbanitatis officia conducent ? Cum hos ſermones reſciviſſet *Tſu Hia* : Eheu ! inquit, iſte *Ten Teu*, (id eſt *Tſu Teu*) vehementer fallitur. In tradenda ſapientiæ doctrina ecquid, quaſo, priùs cum facilitate, ecquid poſterioriùs cum labore docendum ? Numquid Magiſter

gister debet se suorum Discipulorum capacitati adaptare? Sicut enim plantarum aliæ grandes, aliæ parvæ; unaquæque species suam continet diversitatem; ita Discipuli & suam. Si igitur Discipulos adhuc imbecilles alta & recondita Magister docuerit; numquid eos decipiet? Jam verò vir sapiens quî potest in tradenda sapientiæ doctrina Discipulos decipere? istam autem sapientiæ scientiam à primis rudimentis usque ad ultimam ejus perfectionem posse amplecti, hoc opus est viri omnibus numeris absolutissimi.

13. Discipuli *Tsu Hia* effatum: Præfectus expleto suo munere, si quid virium ac temporis illi superest, impendat litterarum studiis; litterarum Alumnus expleto suo munere, si quid virium ac temporis illi superest, impendat præfecturæ studiis.
14. Discipuli *Tsu Teu* effatum: In justis persolvendis, dummodò Parentans verum cordis dolorem exhibeat, hoc sanè unum sufficit.
15. Discipulus *Tsu Teu* agens de Magistro *Tsu Cham* sic ait: Quod attinet ad nostrum amicum *Tsu Cham*, quæ aliis difficilia forent, ipse quidem sine difficultate ea agit, sed pietatem nondum assecutus est.
16. De eodem *Tsu Cham* sic etiam aiebat Discipulus *Tsem*: Spectabilem quidem aliquam corporis gravitatem præ se fert ille noster *Tsu Cham*; sed nec ipse aliis, nec alii ipsi pietatem indere possunt.
17. Eiusdem *Tsem* effatum: Hoc olim ex Magistro nostro Confucio audiavi: Qui passim agendo & totam mentis vim & totam cordis affectionem impendat, vix aut nè vix reperias hominem: sed si vis videre, qui agendo & totam mentis vim & totam cordis affectionem sponte impendat, vide patri aut matri defunctæ Parentantem.
18. Idem Discipulus *Tsem*, cum vellet arguere Præfectum *Ki* Parentibus inobsequentem, sic cœpit laudare ejus Consanguinei *Mem Chuam* filialem erga suos Parentes observantiam: Hoc ego ex Magistro Confucio audiavi: Singularis quidem atque admiranda fuit Præfecti *Mem Chuam* erga suos Parentes observantia, sed illam vel sic alii possunt adhuc imitari. Quòd verò patris defuncti nec subditos Præfectos, nec regiminis normam immutavit, hoc certè quivis alius difficulter posset præstare.
19. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Mem* quemdam *Tam Fu* justitiæ Præsidentem creavit: hic ex Magistro suo *Tsem* modum rectè fungendi officio sciscitatus est. Cui *Tsem*. Jam pridem, inquit, nec Præfecti prælucent exemplo, nec populi virtutem sequuntur. Tu igitur in examinandis reis, si

criminis veritatem assecutus fueris, absit ut lateris; sed fontis commiseresce, quantumque potes, clementiam in illum exerce.

20. Discipuli *Tsu Kum* effatum: Quamvis Imperatoris *Chen* improbitas non fuerit tanta, quanta vulgò fertur: quia tamen odiosum nomen post se reliquit, ideò quodvis scelus illi adscribitur. Hanc ob causam Sapiens horret in imo improbitatis loco immorari, nè omnia mundi crimina ad eum devolvantur, eive adscribantur.

21. Ejusdem *Tsu Kum* effatum: Viri sapientis defectus sunt similes solis ac lunæ defectibus; omnibus eos videre licet; non enim ipse illos occulit. Deinde simul atque depulsi sunt, uti in solis ac lunæ defectibus videre est, rursus omnes illum, ut prius, suspiciunt, perinde ac si defectu caruisset.

22. Primarius Regni *Guei* Præfectus *Kum sun chao* sic Discipulum *Tsu Kum* interrogavit: Vester Magister *Kum Ny*, (id est, Confucius) dic, quæso, unde tot tantæque scientiarum genera, quibus abundat, haurire potuit? Cui *Tsu Kum*: Sapientissimi Principis *Ven Yam* & *Vu Yam* regimen in terram nondum decidit; etiamnum hodie in hominibus persistit. Quod in illo majoris, eruditiores; quod in illo minoris ponderis fuit, rudiores hodièque recordantur. Atque ideò nullus est vir, in quo illorum Principum doctrina ac disciplina non reperiatur. Ubinam igitur, & undenam non possit discere Magister noster? Quidve ei difficultatis, ut ubique ac semper Magistrum, à quo erudiatur, inveniat?

23. Primarius Regni *Lu* Præfectus *Xo sun vu xo*, cum in Reguli palatio una cum aliis Præfectis ageret, sic coepit de Confucio loqui: Miror, quòd omnes ita celebrent istum Confucium; mihi sanè videtur Magister *Tsu Kum*, Confucio sapientior. Quod cum audisset Præfectus *Tsu so kim pe*, mox retulit ipsi *Tsu Kum*, qui sic ei reposuit: Enimverò ego Confucio sapientior? Ego *Su*, (*Tsu Kum* est cognomentum) sum velut humilis murus, qui vix hominis humeros altitudine æquat, adeoque absque portæ ingressu, omnia domus ornamenta facile possunt foris conspici. Confucius verò sua virtute & doctrina, velut murus multis præaltis orgiis assurgit, adeoque nisi per portam ingressus fueris, omnem interiorem parentalis Imperatorum ædificii pulchritudinem & augustam omnium Procerum opulentiam nullo modo potes intueri. Paucissimos autem, qui possint illam Confucianæ domus portam subire, reperire est; unde nec mirum Præfectum *Xo sun vu xo* talia locutum fuisse.

24. Idem Præfectus *Xo sun vu xo*, cum quodam die Confucii famæ obretaret,

staret, illum increpans Discipulus *Tsu Kum* : tu, inquit, Confucii famæ frustra oblatras ; Confucii doctrina non potest detractione minui ; cetera Sapientum turba grandiori aggeri aut colliculo, qui facile scandi ac trajici ; Confucius, lunæ ac soli, qui minimè scandi ac trajici potest, similis est. Quamvis igitur obrectator velit suis obrectationibus præclaram Confucii doctrinam à se respuere ; quí tamen possit soli & lunæ nocere ? nihil sanè aliud efficiet, quàm suam hebetitudinem & inscitiam prodere.

25. Confucii Discipulus, *Chia tsu kin*, sermonem miscens cum suo Condiscipulo *Tsu Kum*, sic cæpit de Confucio loqui : Tu tantoperè Magistrum Confucium revereris ac suspicis ; ecqua, quæso, in re ille te superat ? Mox *Tsu Kum* eum increpans : sapientiæ, inquit, Alumnus sapè ex unico verbo judicatur, vel prudens, vel imprudens ; idcirco suis verbis invigilare assidue debet. Jam verò noster Confucius eò sapientiæ devenit, quò nemo alius possit perungere ; instar Cæli, quod nullis scalis scandi potest.

26. Fac enim, ut aliquod Regnum habeat gubernandum : id quod dicitur stabilire vitæ humanæ adminicula, (v. gr. agros, urbes, vicos, &c.) mox stabilitum ; id quod dicitur erigere palæstras ad rectam morum instructionem, mox erectum ; id quod dicitur publicam pacem ac tranquillitatem procurare ad multorum populorum reductionem, mox procuratum ; id quod dicitur commovere discordes ad concordie unitatem, mox commotum videbis. Denique omnes vivum laudabunt tamquam sapientiæ Magistrum, mortuum lugebunt tamquam Patriæ Parentem. Quonam igitur pacto possit quis summam ejus sapientiam attingere aut adæquare ?

ARTICULUS XX.

1. **S**apiens priscorum Imperatorum regimen, tamquam à Confucii doctrina nihil prorsus discrepans sic incipit referre Historicus : Imperator *Yao* suum imperium Principi *Xun* transmissurus : heu ! te, inquit, Princeps *Xun*, Cælum, quod successiva Principum serie alternat imperia, nunc tibi meum transmittit. Unum autem tibi maximè commendo ; verè apprehende, firmiterque tene virtutis medium. Alioqui omnes illos populos quatuor inter maria longè latèque dispersos in summum periculum & calamitates adduces ; ad iras & seditones impelles ; atque ita imperii potestas tibi à Cælo tradita in æternum ruet exitium. Imperator *Xun* suum imperium in Principem *Yu* transferens, eadem etiam verborum formulâ usus est.

2. *Obim Tam*, alio nomine *Ly*, primus Familiæ *Xam* Imperator, cùm priorem Imperialem Familiam *Hia*, expulſo ejus ultimo Imperatore *Kie*, extinxiffet, in comitiis Principum & Regulorum ſimul collectorum ſic locutus eſt: Ego *Ly* puer parvulus, priuſquam in animo ſtatuiffem arma ad expellendam tyrannidem capeſſere, auſus ſum tenellum nigri coloris vitulum, (nempe juxta morem Imperialis Familiæ *Hia*) ad eum ſacrificandum aſſumere, ac de mea mente, magni cæli ac denſæ terræ Spiritum, ſive ſummum cæli Dominum palàm admonere hiſ verbis: Ille Imperator *Kie* multis eſt nocens criminibus; non auſim ego illis ignoſcere aut connivere; omnes iſti viri ſapientes ſunt verè cæli Rectoris proceres, (vel potiùs dic: ſunt verè tui, ò cæli Rector, proceres); adeoque non debeo permittere, ut illi obſcuram ſine honore ac magiſtratu vitam ducant. Id enim dumtaxat ſpecto, quod tuum, cæli Domine, cor ſpectat ac ſancit. Quì auſim ego illi adverſari? Ita tunc ego. Jam verò ſi peccàrim, hoc meum peccatum, eſt tantummodò meum; quid hoc enim ad omnes iſtos populos attinet? Sed ſi omnes iſti populi peccent, illorum peccata mihi adſcribuntur, utpote qui malè illos dirigam.
3. *Vu Tam* primus Familiæ *Cheu* Imperator, cùm in principio ſuæ Monarchiæ ultimum Familiæ *In*, ſive *Xam* Imperatorem *Cheu* nondum penitùs debellàſſet, cœpit magnificam in miſeros populos munificentiam demonſtrare opum & frumenti largitione; eos autem, qui ſapientiâ & probitate ceteros antecellebant, majori liberalitate cumulavit, imò & ditavit; idcirco in libri Annalium Imperialium tom. 4. cap. *Tay xi chum* oratione, quam ipſe habuit ad ſuos, jam jam aggreſſurus hoſtiles hujus Imperatoris *Cheu* copias, ſic ait: *Quantvis hoſtiu Cheu innumera Conſanguineorum multitudine ſtipatus incedat; paucos tamen in iis ſidos ac probos reperire eſt; adeoque totâ illâ innumerabili infidorum & malorum multitudo, non præſtat noſtræ exiguæ piorum & ſidorum paucitati. Quid igitur moras trahimus? Ecce populorum murmur, ſuſpiria & querela quotidie creſcunt, meque tardantem incuſant; & omnia, quæ illi committunt crimina, mihi uni adſcribuntur.*
4. Poſtquam autem Imperator *Vu Tam*, extincto Prædeceſſore *Cheu*, imperium ſuum ſtabilivit, tunc publicum regimen longo temporis lapſu penè everſum cœpit reſtaurare. Itaque libram, cubitum, modium omni facta diligentia ad æquitatis normam reduxit; publicas Regni leges maturè diſcuſſit; collapſa Magiſtratum officia reparavit. Hinc novus regiminis vigor ac robur per quatuor Imperii partes ubertim ſe ſe diffudit, felicemque

que cursum tenuit. Deinde præteritorum Imperatorum Nepotibus amissa Regna restituit; qui autem sine herede defuncti erant, Posteris, propinquiore consanguinitate illis conjunctos, suffecit. Viros sapientes, qui obscuram sine Magistratu in vulgo vitam agebant, ad dignitates evexit; & sic omnes populi per totum Imperium dispersi, hac virtutis & sapientiæ fama illecti statim amorem & venerationem conceperunt, seque ultrò ei subdiderunt. Sed quæ imprimis cordi habuit, fuerunt hæc tria: prospicere omnibus ad commodum populorum victum necessariis; præscribere funerum Ritus; ordinare Ceremonias Cy.

5. Deinde Historicus generatim resumens horum omnium Imperatorum *Tao, Xun, Yu, Tam, Vu*, regimina, sic ait: Itaque ad ritè gubernandum hæc quatuor virtutes in Principe requiruntur: benignitas, sinceritas, diligentia, æquitas. Benignitate omnium animos in se colligit; sinceritate omnium fiduciam ad se attrahit; diligentia omnia Regni negotia ad optimum finem perducit; æquitate omnium corda exhilarat.

6. Discipulus *Tsu Cham* sic Confucium interrogavit: Quomodo Princeps sapiens ad ritè administranda Regni negotia se gerere debet? Cui Confucius: quinque, inquit, virtutes sectetur, & quatuor vicia fugiat. Quænam sunt, reponit *Tsu Cham*, illæ quinque virtutes? Hæ, inquit Confucius: Beneficium sine expensa, laboriosorum operum exactio sine populorum iracundia, desiderium sine avaritia, magnanimitas sine superbia, gravitas sine severitate.

7. Quid, quæso, vocas, subjungit *Tsu Cham*, beneficium sine expensa? Cui Confucius: Ex quibus rebus populus lucrum haurit, (v. gr. agris, habitatione, arborum satione, pecudum gregibus, &c.) dum Princeps ex iisdem lucrum illi procurat, numquid hoc est beneficium sine expensa? Deinde dum Princeps ea tantum opera, quæ jure merito imponenda sunt, populis imponit, ecquis tunc irascitur? Insuper dum Princeps ardentem appetit pietatem, & appetitam adipiscitur, num forsan inde avarus vocabitur? Prætereà dum Princeps sive multos sive paucos populos, sive gravia sive levia negotia habeat, magnificam semper liberalis frontis speciem præ se fert, numquid hoc est magnanimitas sine superbia? denique dum Princeps in vestibus & pileo ita rectam componit formam, in vultu & oculis ita venerandum prætendit jubar, ut ad ejus gravem aspectum omnes venerationem ac timorem concipiant, numquid hoc est gravitas sine severitate?

- 8 Jam verò, rursus percontatur *Tsu Cham*, dic, precor, quanam sunt illa quatuor Principis vitia? Hæc sunt, reponit Confucius: 1. qui populum non instruit, & cum peccat, mox interficit, hic dicitur crudelis. 2. qui non maturè de opere faciendo præmonet, & mox venit inspecturus an sit factum, hic dicitur præceps. 3. qui hæsitanter rem faciendam jubet, & allapso illius faciendæ tempore, mox acriter urget ut fiat, hic dicitur perniciosus. 4. qui viris bene meritis avarè confert præmium, hic dicitur depositarius.
9. Confucii effatum: Nec sapientiam apprehendere, qui Cæli legem; nec in virtute stare, qui Riturum honestatem; nec homines potest dignoscere, qui verborum artem ignorat.

Notes du mont Royal

WWW.NOTESDUMONTROYAL.COM

Une ou plusieurs pages ont été volontairement omises ici.

Errata

Corrige

In Pref. Pag. 6. lin. 7.	cœpit exordium.	lege,	cepit exordium.
Pag. 2. lin. 8.	natura ingenii.	lege,	nativa ingenii.
Pag. 43. lin. 26.	Tractatum unum.	lege,	Tractatum unicum.
Pag. 49. lin. 12.	illimibus oculis.	lege,	limis oculis.
Pag. 90. lin. 31.	originem habebat,	lege,	originem ducebat.
Pag. 97. lini. 19.	significabant.	lege,	significant.
Pag. 115. lin. 5.	<i>Ten Ten.</i>	lege,	<i>Gen Ten.</i>
Pag. 148. l. 10. 26. 35.	factu opus.	lege,	facto opus.
Pag. 182. lin. ult.	diu.	lege,	interdiu.
Pag. 186. lin. 22.	humaniter.	lege,	inhumaniter.
Pag. 188. lin. 21.	in pectus.	lege,	in pejus.
Pag. 201. lin. 22.	unique.	lege,	ubique.
Pag. 211. lin. 5.	præparatu.	lege,	festinato.
Pag. 236. lin. 9.	sic <i>Heu Cie.</i>	lege,	hic <i>Heu Cie.</i>
Pag. 243. lin. 33.	confœderata.	lege,	fœderata.
Pag. 244. lin. 7.	confœderati.	lege,	fœderati.
Pag. 252. lin. 17.	pullorum cantus.	lege,	gallorum cantus.
Pag. 357. lin. 28.	prædefinire.	lege,	præfinire.
Pag. 279. lin. 23.	confœderatis.	lege,	fœderatis.
Pag. 289. lin. 25.	ac vimineum.	lege,	ad vimineum.
Pag. 297. lin. 19.	post terræ tractum.	lege,	vel unum magnum terræ quadratum, cujus &c.
Pag. 299. lin. 5.	contexuerunt.	lege,	contexunt.
Pag. 322. lin. ult.	boni.	lege,	bonum.
Pag. 332. lin. 28.	confœderatus.	lege,	fœderatus.
Pag. 347. lin. ult.	prædefinit.	lege,	præfinit.
Pag. 349. lin. 11.	profectionem.	lege,	perfectionem.
Pag. 361. lin. 31.	stabat.	lege,	itabat.
Pag. 379. l. 25.	(sapientes sapientibus. insipientes insipientibus.)	lege,	(sapientes cum sapientibus. insipientes cum insipientibus.)
Pag. 407. lin. 13.	die noctûque.	lege,	diu noctûque.
Pag. 412. lin. ult.	fructibus.	lege,	fruticibus.
Pag. 464. lin. 17.	dolunt.	lege,	volunt.

Errata

Corrige

Pag. 508. lin. 30. *hac verba excepta parentandi &c. nescit cum verbis sequenti-*
bis vir & mulier &c.

Pag. 548. lin. 28. obtemperare. *lege, obtempera.*

Pag. 581. lin. 2. cypressum. *lege, cupressum.*

**Cetera benevolus Lector facile observa-
bit & corriget.**